

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Jaarverslag 2020

Inspectie SZW

Toezicht in coronatijd:
nieuwe risico's en andere werkwijzen

Jaarverslag 2020

Inspectie SZW

Toezicht in coronatijd:
nieuwe risico's en andere werkwijzen

Voorwoord

"Een werknemer die 's ochtends met veel collega's in een krappe gang in de rij staat om in te kloppen. Samen werken met een collega die flink verkouden is maar zich niet ziek durft te melden. Collega's die te dicht bij elkaar in de kantine zitten, zonder dat de leiding van het bedrijf ingrijpt. Opgehaald worden voor je werk, in een busje met zoveel anderen dat afstand houden onmogelijk is. Het zijn enkele voorbeelden van het soort meldingen die wij vanaf maart vorig jaar binnen kregen. Het waren er zo'n 7.700 in totaal. De afhandeling van de meldingen laat zien dat de meeste werkgevers de coronamaatregelen serieus nemen. Wel valt er in de uitwerking op de werkvloer het nodige te verbeteren. Bij ruim 2.200 meldingen hebben onze inspecteurs actie ondernomen om de werkomstandigheden 'coronaproof' te maken en het risico op besmetting te beperken.

Al eerder zagen wij als Inspectie een stapeling van risico's op ongezond, onveilig en oneerlijk werk bij werknemers met een kwetsbare arbeidsmarktpositie. Vooral bij werkenden die laagbetaald werk verrichten, op flexibele basis. Juist zij worden nu extra getroffen door de gevolgen van corona. Een groep die daarbij extra opvalt zijn de arbeidsmigranten. Van de meldingen over besmettingsrisico's op de werkvloer ging een onevenredig groot deel (twintig procent) over arbeidsmigranten. De meldingen, inspecties maar ook de vele gesprekken die onze inspecteurs met hen voerden laten de complexe en knellende positie zien waarin arbeidsmigranten zich op de Nederlandse arbeidsmarkt bevinden. Het overgrote deel van hen is afhankelijk van een uitzendbureau. Voor werk maar ook voor wonen en

woon-werkverkeer. Veel van hen heeft een uitzendcontract, dat per dag opzegbaar is. De inzet van de Inspectie voor deze groepen richtte zich in 2020 dan ook op het tegengaan van coronabrandhaarden én onderbetaling. Speciale aandacht kregen sectoren waar veel arbeidsmigranten werken, zoals de vleesverwerkende industrie, de pakketbezorging en de land- en tuinbouw.

Veel aandacht dus voor het risico op besmetting op de werkvloer. Een groot deel van de Nederlandse bevolking werkte echter het afgelopen jaar thuis. Structureel thuiswerken gaat gepaard met een heel ander soort arbeidsrisico's. Stressklachten door verstoring van de balans tussen werk en privé en door toenemend gebruik van digitale communicatiemiddelen in de werkcontext. Over deze zogeheten 'technostress' is nog weinig bekend bij werknemers en werkgevers. De Inspectie SZW kijkt samen met andere betrokken partijen naar mogelijke oplossingen.

Het virus heeft ingrijpende gevolgen voor de arbeidsmarkt en daarmee voor het werkerterrein van de Inspectie SZW in brede zin. Naast risico's op besmetting tijdens het werk, overbelasting in sectoren waar de druk toeneemt en nieuwe risico's door thuiswerken zien we een risico op terugval in inkomen en een grotere afhankelijkheid van voorzieningen. Dit alles heeft ook gevolgen voor de werkwijze van de Inspectie zelf. Om onze verantwoordelijkheid te nemen ontwikkelden we nieuwe werkwijzen en aanpakken. Zo bleken inspecties door telefonisch of videocontact in bepaalde situaties en voor bepaalde

typen bedrijven toereikend te zijn. Op die manier ontstond er ruimte voor inspecties ter plaatse waar dat nodig was. Intensievere en op maat gesneden communicatie, bij voorbeeld via sociale media, bleek goed te werken bij werkgevers die welwillend zijn maar waar kennis ontbreekt. En er kwamen andere vormen van samenwerking, met nieuwe partners. Zo hebben we een bijdrage geleverd aan het Aanjaagteam Arbeidsmigranten, werkten we bij controles in de vleesverwerkende industrie samen met de veiligheidsregio's en namen we deel in het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en Covid-19. Deze nieuwe werkwijzen en vormen van samenwerking zullen voor een deel een vaste plek krijgen in ons reguliere inspectiewerk.

Het streven naar effect ging onverminderd door. Zo is de gedifferentieerde aanpak bij arbeidsongevallen van start gegaan. Soms levert het investeren in veiligheid meer op dan het opleggen van een boete. Bij ongevallen waarbij het slachtoffer licht letsel oploopt, kunnen onze inspecteurs besluiten om de werkgever zelf een verbeterplan op te laten stellen. Dat is goed voor de veiligheid van de medewerkers. Ook is er in verschillende branches meer aandacht gevraagd voor preventie, door te voldoen aan de arbozorgverplichtingen.

Ons werk in 2020 was anders dan vooraf beschreven werd in het Jaarplan 2020. Tegelijkertijd maakte de uitbraak van COVID-19 ook ontwikkelingen zichtbaarder die ons eigenlijk al bekend waren. De urgentie om daar wat aan te doen werd alleen maar groter. De langetermijndoelen en de ambities voor 2022 blijven gelijk.

Dit is voor mij het laatste jaarverslag als inspecteur-generaal. De Inspectie SZW heeft de afgelopen tijd hard gewerkt aan meer effect voor eerlijk, gezond en veilig werk en bestaanszekerheid voor iedereen. Ik verlaat de Inspectie met het volle vertrouwen dat die koers ook de komende jaren vol overtuiging en inzet wordt vervolgd.”

Marc Kuipers

*Inspecteur-generaal
Sociale Zaken en Werkgelegenheid*

Inhoudsopgave

Voorwoord	4	4 De opsporingstaak binnen de Inspectie	43	2 Themaprogramma's	82
Deel I	9	4.1 Inleiding	43	2.1 Bedrijven met gevaarlijke stoffen	82
1 Werken aan meer effect	9	4.2 Ontwikkelingen binnen Opsporing	43	2.2 Asbest	85
1.1 Inleiding	9	4.3 Samenwerking	44	2.3 Arbeidsdiscriminatie en psychosociale arbeidsbelasting	88
1.2 Prioriteiten meerjarenplan en ICF	10	4.4 Resultaten strafrecht in 2020	45	2.4 Arbeidsuitbuiting	91
1.3 Zichtbaar maken van het (maatschappelijk) effect	13	5 Bedrijfsvoering tijdens de pandemie	51	2.5 Schijnconstructies, cao-naleving en fraude	95
1.4 Arbeidsongevallen, klachten en signalen	19	5.1 Kerncijfers Inspectie SZW	51	3 Stelselprogramma's	98
2 Gevolgen corona voor de Inspectie	25	5.2 Organisatieontwikkeling	54	3.1 Markttoezicht en certificatie	98
2.1 Meldingen met betrekking tot de coronacrisis	25	5.3 HRM	54	3.2 Toezicht SUWI en Sociaal Domein	100
2.2 Impact op gezond en veilig werken	25	5.4 Medewerkers en budget	57	4 Meldingenprogramma's	102
2.3 Impact op eerlijk werk	27	5.5 Boete, dwangsom en inning	57	4.1 Meldingen, verzoeken en preventie ongezond en onveilig werk	102
2.4 Impact op het inspectiewerk	29	Deel II Verantwoording per programma	60	4.2 Meldingen en preventie oneerlijk werk	104
3 Eerlijk, gezond en veilig werk en bestaanszekerheid voor iedereen	32	1 Sectorprogramma's	62	Bijlage: Inventarisatie nationaliteit	107
3.1 Beleidsontwikkelingen op het Inspectiedomein in 2020	32	1.1 Agrarisch en groen	62		
3.2 Resultaten eerlijk werk	33	1.2 Bouw en infrastructuur	63		
3.3 Resultaten gezond en veilig werk	37	1.3 Transport en logistiek	66		
3.4 Toezicht op bestaanszekerheid	40	1.4 Horeca en detailhandel	67		
		1.5 Schoonmaak	70		
		1.6 Zorg	73		
		1.7 Uitzendbureaus en distributiecentra	74		
		1.8 Industriële arbeid	77		

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

ZORG DAT JE ROLSTEIGER AAN

ALLE EISEN VOLDOET

#DASPASVEILIG

*Inspectie SZW werkt aan eerlijk,
gezond en veilig werk en
bestaanszekerheid voor iedereen*

Deel I

1 Werken aan meer effect

1.1 Inleiding

‘Het jaar 2020 is het tweede uitvoeringsjaar van het Meerjarenplan 2019–2022. De meerjarige strategische en programmadoelstellingen, zoals geformuleerd in het Meerjarenplan, gelden onverkort voor 2020.’

Met de uitvoering van deze ambitie uit het Jaarplan 2020 begint de Inspectie SZW de eerste twee maanden van dat jaar, maar vanaf maart 2020 zet de coronacrisis deze in een geheel ander perspectief. Vanwege de coronamaatregelen kunnen dan weinig tot geen inspecties plaatsvinden. En er komen vanaf dat moment meldingen binnen over besmettingsrisico's in bedrijven en over het niet naleven van de coronamaatregelen op de werkvloer. Dit is reden om deze meldingen op te pakken en de registratie, triage en interventies in te regelen¹. Deze meldingen zijn door een triagetafel binnen de Inspectie SZW beoordeeld en vervolgens opgepakt door een team van inspecteurs.

Vanaf juni 2020 kunnen weer meer inspecties plaatsvinden, maar op aangepaste wijze. Deze aanpassingen vloeien, zeker in de beginperiode, voort uit de ingrijpende overheidsmaat-

regelen en richtlijnen waarvan de precieze relatie tot de Arbowetgeving nader is uitgewerkt. De Inspectie SZW heeft door het jaar heen in Kamerbrieven en rapportages inzichtelijk gemaakt welke aanpassingen zijn gedaan op de uitvoering van haar programma's en heeft, op basis van de binnengekomen meldingen over corona, een beeld gegeven van wat er in 2020 op het Inspectiedomein speelt.

De 17 inspectieprogramma's werken in 2020 verder aan het realiseren van hun doelstellingen en hebben wijzigingen aangebracht in de voorgenomen activiteiten. Voor een aantal programma's (bijvoorbeeld Aanpak arbeidsuitbuiting, Asbest) is dat minder ingrijpend; voor de meeste andere programma's betekent het omschakelen naar andere werkwijzen, bepaalde projecten bevriezen of het aanbrengen van een andere focus. In verschillende sectoren is in 2020 vanwege de coronacrisis de druk groot (bijvoorbeeld de pakketbezorging), terwijl in andere sectoren (horeca en schoonmaak) er vanwege de coronamaatregelen minder activiteiten zijn. Vanwege corona zijn nieuwe risico's opgekomen; bijvoorbeeld de kwetsbare positie van arbeidsmigranten. Onderzoek en andere acties van de Inspecties hebben laten zien dat deze groep extra veel risico's loopt op besmetting met het coronavirus vanwege hun werk en woonsituatie en vervoer van en naar het werk.

Als reactie op deze ontwikkelingen richt bijvoorbeeld het programma Transport en Logistiek zich op de pakketbezorging, zet het programma Industriële Arbeid veel in op de vleesverwerkende industrie, is het programma Certificatie en Markttoezicht bezig met vragen over goedkeuring van ademhalingsbeschermingsmiddelen en inspecteert het programma Zorg op basis van meldingen de situatie in zorginstellingen. Binnen inspectieprogramma's wordt, op regionaal, nationaal en Europees niveau, veel samengewerkt met tal van instanties (andere inspectiediensten zoals de NVWA, branche en vakorganisaties, Politie, het Openbaar Ministerie, de Belastingdienst, gemeenten, etc.). Voor zover online samenwerking kan plaatsvinden, is deze in 2020 voortgezet, maar over het algemeen is de samenwerking op een lager vuur gezet.²

In 2020 heeft de Inspectie SZW verder gewerkt aan risico-gestuurd werken met oog op het realiseren van maatschappelijk effect. Met een combinatie van inspecties, communicatie, druk zetten op ketens of andersoortige interventies, kiezen programma's een op maat gesneden aanpak. Met zo'n aanpak wil de Inspectie dat zoveel mogelijk bedrijven de arbeidswet-

¹ Kamerstukken II 2019/20, 35 300 XV, nr. 96

² In Deel II van dit jaarverslag geeft elk van de 17 programma's aan, welke impact de coronamaatregelen op het programma hebben gehad.

geving gaan naleven. Een voorbeeld daarvan is de gedifferentieerde aanpak bij ongevallenonderzoeken, waarbij de werkgever in kwestie wordt gevraagd om naar aanleiding van de uitkomsten van het ongevallenonderzoek zelf een verbeterplan op te stellen om arbeidsongevallen in de toekomst te voorkomen (zie voor een toelichting paragraaf 3.3.2 in Deel I en paragraaf 4.1 in Deel II). In verschillende programma's is te zien dat de inzet van een interventiemix meer effect heeft op een verbeterde naleving door bedrijven dan wanneer alleen wordt geïnspecteerd.

Wat staat er in dit jaarverslag?

Dit jaarverslag is tamelijk uitgebreid en is daarom in twee delen opgesplitst. Deel I is een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen, waarmee de Inspectie SZW in 2020 te maken kreeg en het beeld op de deelterreinen gezond, veilig en eerlijk werk en bestaanszekerheid. In Deel II staat de verantwoording van de 17 inspectieprogramma's en is bedoeld om voor de verschillende stakeholders (bijvoorbeeld brancheorganisaties) transparant te maken wat in 2020 is bereikt in specifieke sectoren of op bepaalde thema's. Het onderstaande hoofdstuk laat de stand van zaken zien van de uitvoering van de prioriteiten uit het Meerjarenplan 2019-2022 en het Inspectie Control Framework (ICF) en de wijze waarop de Inspectie verder werkt aan het behalen van (maatschappelijk) effect. Hoofdstuk 2 doet verslag van de belangrijkste coronawontwikkelingen waarmee de Inspectie wordt geconfronteerd in 2020. De hoofdlijnen van de behaalde resultaten en andere ontwikkelingen op de verschillende deelterreinen komen in hoofdstuk 3 aan bod. Hoofdstuk 4 belicht de resultaten van opsporingsfunctie en in hoofdstuk 5 staan de resultaten van de bedrijfsvoering.

1.2 Prioriteiten meerjarenplan en ICF

In 2020 werkt de Inspectie verder aan de belangrijkste prioriteiten uit het Meerjarenplan 2019-2022 en aan de prioriteiten binnen het Inspectie Control Framework (ICF). In juli 2020 heeft de Inspectie in een brief aan de Kamer aangegeven welke impact de coronamaatregelen hebben op het realiseren van de programmering 2020.³ De realisatie van de ICF-prioriteiten in het licht van de pandemie wordt hierna op hoofdlijnen beschreven. Een meer gedetailleerde verantwoording is in de navolgende hoofdstukken en de program-maverantwoording (in Deel II van dit jaarverslag) te vinden.

Intensivering inzet op eerlijk werk

De belangrijkste prioriteit bij de besteding van de ICF-gelden is een substantiele intensivering van de aanpak oneerlijk werk, schijnconstructies en arbeidsuitbuiting. Bijna 60% van de ICF-gelden zal tot en met 2023 daaraan worden besteed.

Door de coronacrisis wordt de kwetsbare positie van arbeidsmigranten nog eens extra zichtbaar. In 2020 levert de Inspectie SZW een substantiële bijdrage en neemt actief deel aan het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten. De aanbevelingen van het Aanjaagteam benadrukken de noodzaak om te komen tot een structureel betere bescherming van arbeidsmigranten tegen oneerlijk, ongezond en onveilig werk.⁴ De aanbevelingen zijn onder andere gebaseerd op informatie en ervaringen vanuit het programma Uitzendbureaus (zie paragraaf 1.7 in deel II). Door actief te zijn in het

³ Brief Staatssecretaris van SZW aan de TK, Bijstelling Jaarplan 2020 Inspectie SZW, 6 juli 2020

⁴ Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten, Geen tweederangsburgers, oktober 2020.

Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 onder leiding van het Landelijk Operationeel Team Corona (zie paragraaf 2.3) en samenwerking met de NVWA, heeft de Inspectie substantieel bijgedragen aan het indammen van coronabesmettingen onder arbeidsmigranten in de vleesverwerkende industrie.

Van de circa 7.700 coronagerelateerde meldingen die de Inspectie in 2020 binnenkrijgt, heeft ruim 20% betrekking op arbeidsmigranten. Deze meldingen komen vooral uit de sectoren waar altijd veel arbeidsmigranten werkzaam zijn: voedingsmiddelenindustrie (slachterijen), distributiebedrijven/pakketbezorging, de agrarische sector en het uitzendwezen. Met een combinatie van inspecties⁵ en mediacampagnes (#daspaseerlijk en een checklist) zijn werkgevers in deze sectoren meer bewust gemaakt van de regels die gelden bij het werken met uitzendkrachten, met name als dit arbeidsmigranten betreft. Werkgevers zijn beter op de hoogte van de coronarichtlijnen en hebben conform hieraan maatregelen genomen. Ook is meer inzicht verkregen in de risico's op het gebied van gezond, veilig en eerlijk werken in specifieke branches.

De druk op de pakket en koerierssector is ten gevolge van de coronacrisis uitzonderlijk groot. In 2020 heeft de Inspectie bereikt dat de vier grootste pakketbezorgers (en hun subcontractors) in Nederland hun interne processen hebben doorgelicht en acties ter verbetering hebben aangekondigd. Dat gebeurde nadat de bij inspecties aangetroffen overtredingen en misstanden met de hoofdkantoorvestigingen van de vier bedrijven zijn besproken. In de agrarische sector is vooral

⁵ Onder meer in samenwerking met de NVWA.

geïnspecteerd in de gewassenteelt en de teelt van sierplanten, sierbomen en bloembollen. Vanwege de focus op de handhaving van coronamaatregelen en het veelal werken met inspecties op afstand, zijn meer bedrijven geïnspecteerd dan in de planning voor 2020 was voorzien.

Inspecties in het uitzendwezen zijn in 2020 veelal gericht op sectoren waar veel arbeidsmigranten een groot risico lopen op besmetting met het coronavirus. Naast de al eerdergenoemde pakket en koeriersector en de land en tuinbouw, gaat het ook om de voedselverwerkende industrie. De samenwerking en gegevensuitwisseling met de Stichting Normering Arbeid (SNA), Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (SNCU) en Stichting Normering Flexwonen (SNF) levert in 2020 signalen op van misstanden. Ook van de FNV ontvangt de Inspectie regelmatig meldingen over misstanden met uitzendbureaus. De SNA helpt de Inspectie en de Belastingdienst in 2020 bij hun selecties door de namen van 705 uitgeschreven bedrijven door te geven. De ABU en de NBBU (De Nederlandse Bond van Bemiddelings en Uitzend-ondernemingen) hebben van de Inspectie meldingen ontvangen van bij hen aangesloten uitzendbureaus waar onveilige situaties zijn aangetroffen met betrekking tot coronabesmettingen, huisvesting en woonwerkverkeer. Deze organisaties hebben daarop contact opgenomen met deze uitzendbureaus. Er is in 2020 nauw samengewerkt met de SNCU bij hun aanpak van frauduleuze bestuurders; vaak gaat het om faillissementsfraude, waarbij malafide uitzendbureaus het bedrijf opheffen om vervolgens hun activiteiten onder een andere naam voort te zetten. Samen met onder meer de Belastingdienst blijft de Inspectie dit soort bedrijven volgen totdat de malafide praktijken stoppen. In 2020 zijn

6 strafrechtelijke onderzoeken afgerond en naar het Functioneel Pakket gestuurd.

2020 is het eerste jaar waarin buitenlandse dienstverrichters en zelfstandigen zich op grond van de Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de Europese Unie (hierna: WagwEU) moeten melden en moeten melden welke gedetacheerde werknemers zij in Nederland tijdelijk arbeid laten verrichten ter uitvoering van een opdracht⁶. De meldingsplicht ging in op 1 maart 2020. Om buitenlandse dienstverrichters, zelfstandigen en dienstontvangers een aantal maanden te geven om bekend te raken met de nieuwe regelgeving, is niet direct een bestuurlijke boete opgelegd bij overtreding van de meldingsplicht⁷.

Na een gewennings en overgangperiode van 6 maanden, is de verplichting sinds 1 oktober 2020 van kracht. Het elektronische portal voor meldingen werkt goed. De data komen beschikbaar voor de Inspectie SZW, SVB en de Belastingdienst en voor statistische doeleinden. Tijdens de gewenningsperiode heeft de Inspectie wel onderzoek en interventies gedaan, maar die waren gericht op facilitering van de gewinning en niet gericht op handhaving (vanaf 2021 kan dat wel aan de orde zijn). Bij 11.000 werkgevers is een schriftelijk onderzoek uitgezet. Daaruit bleek dat het overgrote deel (85% van de respondenten) onvoldoende of slechts ten dele op de hoogte is van de WagwEU-verplichtingen. Daarnaast benaderde de Inspectie 100 bedrijven gericht.

⁶ Zie voor meer informatie over het online meldloket: www.postedworkers.nl.

⁷ Op grond van artikel 6 van de Beleidsregel boetoeplegging Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de Europese Unie 2020.

Daaruit bleek onder andere dat bij ongeveer 20% van deze bedrijven sprake is van gedetacheerden. Bij 10 ondernemingen zijn in totaal 27 tekortkomingen geconstateerd. Tevens is aan de benaderde ondernemingen voorlichting gegeven over de meldingsplicht⁸ zoals deze geldt sinds 1 maart 2020.

Stijgende bewustwording blootstelling gevaarlijke stoffen en Brzo-inspecties

Met het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen borgt de Inspectie in 2020 zoveel als mogelijk de procesveiligheid en bestrijding van acute en chronische blootstellingrisico's aan gevaarlijke stoffen bij zowel Brzo-bedrijven⁹ als overige (chemische) bedrijven. Dit programma begint vruchten af te werpen en effect te krijgen. Zo is het percentage gezamenlijke Brzo-inspecties waaraan de Inspectie heeft deelgenomen in 2020 gestegen naar 98%, waarmee de doelstelling van minimaal 90% is bereikt.¹⁰ De uitbreiding van capaciteit overeenkomstig het regeerakkoord (ICF), een meer gerichte ketenaanpak en efficiënter werken in 2020 hebben daar aan bijgedragen.

⁸ Dienstontvangers in Nederland zijn verplicht de melding van de dienstverrichter te verifiëren en om het in het online meldloket aan te geven als een melding niet klopt of niet is gedaan.

⁹ Bedrijven waar grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig zijn boven een bepaalde drempelwaarde, vallen onder de werking van het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo).

¹⁰ In 2018 lag dit percentage op 60 en in 2019 nog op 70. Er is vooral geïnspecteerd op: ATEX/explosieveiligheid, het veilig uitvoeren van onderhoud en juist omgaan met werkvergunningen, en de verbetercyclus binnen het Veiligheidsbeheerssysteem.

In de uitvoering van de inspectieprojecten in 2020 ligt de nadruk op stoffen die de grootste ziektelast veroorzaken (kanker, longaandoeningen). Het gaat vooral om CMR-stoffen en sensibiliserende stoffen bij complexe bedrijven.¹¹ Op het onderwerp DME (dieselmotoremissies) zijn in 2020 goede stappen gezet door de invoering van een nieuwe BasisInspectieModule. Uit effectmeting in nagenoeg alle projecten blijkt dat bij 60 tot 70% van de bedrijven bij een eerste inspectie wordt gehandhaafd. Een deel van de bedrijven heeft nog onvoldoende zicht op de mate waarin medewerkers worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen. Zo wordt te weinig aandacht besteed aan producten die minder gevaarlijk zijn (substitutie) en worden persoonlijke beschermingsmiddelen nog te vaak ingezet, daar waar (collectieve) technische maatregelen mogelijk zijn.

In januari 2020 bezochten 70 bedrijven, die in 2019 zijn geïnspecteerd en waarover toen een rapport is verschenen, een bijeenkomst die de Inspectie SZW heeft georganiseerd. Tijdens de bijeenkomst hebben specialisten van overheid en bedrijven besproken welke oplossingen voorhanden zijn om de blootstelling aan CMR-stoffen te beperken en hoe de Inspectie dat zou kunnen ondersteunen.

Betere naleving arbozorgverplichtingen

Een aanpak die aantoonbaar effect voor werkgevers en werknemers oplevert, betreft de arbozorgverplichtingen.¹²

¹¹ Carcinogene, mutagene of reprotoxische stoffen (CMR-)stoffen kunnen kanker veroorzaken, genen beschadigen of schadelijk zijn voor de voortplanting. Voorbeelden zijn chroom-6, lasrook, formaldehyde en benzeen.

¹² De kern van de arbowet is in artikel 3 de zorgplicht van de werkgever en in artikel 5 het maken van een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E).

Dat is waar de Inspectie SZW naar streeft. Vanaf 2019 zet de Inspectie extra in op de verbetering van de naleving van de kernverplichtingen van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). Het direct beboeten van bedrijven die geen Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) hebben, kan hierbij helpen.¹³ In 2020 versterkt het programma de inzet op arbozorg. In totaal handhaafde de Inspectie in 2020 in 783 zaken op arbozorgfeiten die exclusief gekoppeld zijn aan de RI&E, waarvan 626 waarschuwingen, 134 boetes, 24 eisen, 22 kennisgevingen en 3 procesverbalen.

Naast deze algemene aanpak wordt ook gewerkt met een gerichte sectoraanpak. In 2020 vond een sectoraanpak plaats onder garagebedrijven, gericht op verbetering van de RI&E en het plan van aanpak. Deze aanpak heeft ertoe geleid dat meer werkgevers beschikken over een RI&E, een plan van aanpak en een basiscontract met een Arbodienst en daarnaast dat de kwaliteit van de documenten is verbeterd. De interventiemix betreft om te beginnen een sociale mediacampagne om het bewustzijn voor de regels te vergroten. Vervolgens zijn ruim 2.500 bedrijven a-select gekozen en aangeschreven. Ook dit is een reminder voor ondernemers om zich aan de regels te houden. Aan ruim 400 a-select gekozen bedrijven uit die groep is gevraagd om hun RI&E en plan van aanpak op te sturen. Bedrijven die naar aanleiding van de campagne of de brief al actie hebben ondernomen, hebben daar dus voordeel van. Andere bedrijven kunnen naar aanleiding van het verzoek alsnog een RI&E en plan van aanpak opstellen en aan de

¹³ De RI&E staat voor Risico-Inventarisatie en -Evaluatie. Het is een voor werkgevers verplicht middel om de gezondheid en veiligheid te bevorderen.

Inspectie sturen. Bij 17% van die groep is het niet op orde¹⁴ waarna onder andere 76 waarschuwingen zijn afgegeven en 12 boetes zijn opgelegd.

Aanpak van arbeids(markt)discriminatie

De Inspectie wil naast het bewustzijn onder werkgevers vergroten ook verbetering van hun naleving van de regels die gelden rondom arbeids(markt)discriminatie. Naast verkennende onderzoeken, sociale mediacampagnes en gesprekken met stakeholders in diverse sectoren, zijn bijna 900 (deels verkennende) inspecties uitgevoerd gericht op discriminatie bij de werving en selectie van personeel.¹⁵ Vaak zeggen bedrijven discriminatie bij het aantrekken van personeel niet te tolereren, maar ze hebben dat niet schriftelijk vastgelegd of, wanneer er wel een protocol is, zijn de relevante medewerkers daar onvoldoende over voorgelicht. Uit een navraag bij 150 uitzendbureaus, die het programma Arbeids(markt)discriminatie in 2020 uitvoerde, blijkt dat in het afgelopen jaar meer dan de helft van die uitzendbureaus een discriminerend verzoek van werkgevers heeft ontvangen.

Balans actieve en reactieve inspecties op vlak van gezond en veilig werk

In 2020 is gestuurd op het herstellen van de balans (50/50) in capaciteitsinzet tussen 'reactief' en 'actief'. Hierbij staat reactief voor ongevalsonderzoek, klachten en meldingen. En actief staat voor risicogestuurde inspecties gericht op preventie van overtredingen.

¹⁴ Gaat om: er is geen RI&E of de RI&E is van onvoldoende kwaliteit en/of geen plan van aanpak of een combinatie daarvan

¹⁵ Het betreft met name sectoren uitzendbureaus, arbodiensten en de hout en meubelindustrie.

Coronameldingen zijn daarbij meegenomen als actief. Het actief faciliteren, registreren, triëren en interveniëren naar aanleiding van coronameldingen is namelijk gericht op preventie van besmettingsrisico's.

De afhandeling van ruim 2.200 coronagerelateerde meldingen en actieve inspecties gericht op risico's van coronabesmettingen, heeft in 2020 aan de kant van gezond en veilig werken circa 8% van de capaciteit betekend. Ongeacht of coronameldingen als actief of reactief worden aangemerkt: eind 2020 is nog geen sprake van 50/50. Maar in vergelijking met 2019 tonen alle berekende varianten van de verhouding actief/reactief aan dat de Inspectie in de goede richting van meer balans beweegt. (Zie voor nadere toelichting en achtergronden paragraaf 5.1.1).

Sterkere inzet op informatiegestuurd werken (IGW)

De Inspectie wil haar medewerkers efficiënt inzetten waar het effect het grootst is. Dit wil ze doen door beter gebruik te maken van de beschikbare data binnen de organisatie en bij ketenpartners en bedrijven. In 2020 is verder gewerkt aan de vernieuwing van het webportaal op inspectieszw.nl, zodat de digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven bij het indienen van meldingen en klachten toegankelijker is (zie ook paragraaf 1.3.3). De transitie van de beveiligde ICT-omgeving voor de opsporingstaak van de Inspectie naar een nieuwe leverancier (in dit geval de Belastingdienst) is in 2020 afgerond en succesvol verlopen.

In 2020 voert de Inspectie data-experimenten uit onder meer op de meldingen die de Inspectie binnen krijgt. Voor Asbest is in 2020 een dashboard gerealiseerd om de risicogestuurde inzet van de inspecties mogelijk te maken. Daarnaast is de

inzet van databronnen en analyses in 2020 benut voor de NOW-regeling (Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid). Op basis van de uitkomsten van deze analyses kan de directie Uitvoering van Beleid (UVB) worden geadviseerd over het toekennen van verzoeken tot vaststelling van de NOW1-subsidie of dat een nader onderzoek gewenst is.

Verder is in 2020 een aantal Proof of Concepts uitgevoerd om de eisen voor een toekomstige (data)-omgeving te specificeren. In 2020 is tevens een aantal nieuwe informatieproducten opgeleverd die de inspectieprocessen ondersteunen (aangepaste software smartphone en invoering veilige digitale legitimatiepas).

1.3 Zichtbaar maken van het (maatschappelijk) effect

Een belangrijke ambitie van de Inspectie SZW is het realiseren en zichtbaar maken van het (maatschappelijk) effect. Dat doet de Inspectie via de weg van verbeterde naleving van de arbeidswetten. Bij het realiseren en zichtbaar maken daarvan, wordt een aantal stappen doorlopen:

- Verdeling van bedrijven in soorten overtreders en nalevers en hun motieven (opstellen van zogenoemde werkgeverspiramides);
- Onderbouwen van het effect van in te zetten interventies;
- Vaststellen van het bereik van inspectiehandelen (inspectiedekking);
- Meten van het effect van interventies zoals inspecties of communicatie.

Een laatste stap is een beeld schetsen over in hoeverre een verbeterde naleving van arbeidswetgeving ook daadwerkelijk bijdraagt aan beoogde maatschappelijke doelen zoals vermindering van arbeidsongevallen en beroepsziekten, minder oneerlijk werk en arbeidsuitbuiting en minder bestaansonzekerheid. Deze stap, naar maatschappelijk effect, is zichtbaar in de beschrijving van de programma's in deel II. Tegelijk geldt dat het inzichtelijk maken van effect nooit af is, maar in ontwikkeling blijft. De volgende paragrafen geven een stand van zaken van de eerste vier stappen in 2020.

1.3.1 Overtreders en nalevers: de werkgeverspiramide

De Inspectie hanteert als conceptueel denkmodel een piramidevorm om groepen werkgevers in te delen in de mate waarin zij de regels overtreden en welke motieven zij daarvoor hebben. In de top van de piramide zitten bedoelde overtreders, die willens en wetens de wet niet naleven; soms met zodanige misstanden dat van criminaliteit sprake is (bijvoorbeeld arbeidsuitbuiting). In het middensegment van de piramide bevinden zich werkgevers die zich niet aan de wet houden, onder andere omdat ze niet op de hoogte zijn van de geldende regelgeving (onbedoelde overtreders). Aan de basis van de piramide is sprake van goed werkgeverschap (of opdrachtgeverschap) en leven de bedrijven de arbeidswetgeving na.

Om dit denkmodel in de praktijk te concretiseren wordt onderzoek gedaan. De werkgeverspiramide wordt opgesteld door het nemen van een aselechte steekproef van bedrijven. Daarvoor stellen inspecteurs aan de hand van een vragenlijst vast in welk deel van de piramide de bedrijven zich bevinden. In 2019 is dat voor gezond en veilig werk gedaan bij 1.400 bedrijven.

Op basis daarvan zijn in 2020 voor alle sectorprogramma's en enkele themaprogramma's van de Inspectie werkgeverspiramides opgesteld die de naleving van arbozorgverplichtingen laten zien.¹⁶ Geaggregeerd leidt dat voor wat betreft de arbozorgverplichtingen tot het volgende beeld:

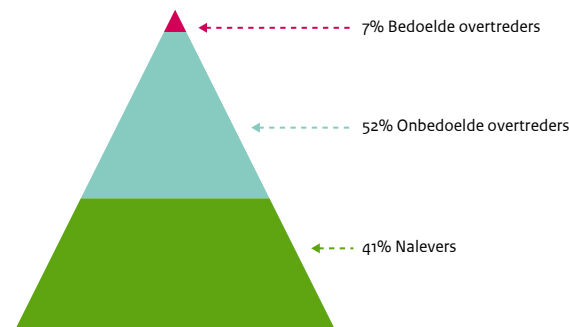
- De top van de piramide betreft 7% van alle werkgevers. Binnen deze groep bedoelde overtreders leeft een meerderheid van de werkgevers de arbozorgverplichtingen niet na omdat ze dat te veel rompslomp vinden. Andere motieven om niet na te leven zijn: uit principe, calculerend gedrag of sowieso niet aan de verplichtingen willen voldoen.
- Het middensegment, de onbedoelde overtreders, betreft 52% van alle werkgevers. Zij overtreden de regels bijna altijd vanuit onwetendheid; ze kennen de arbozorgverplichtingen niet of niet goed genoeg.
- De onderkant van de piramide wordt gevormd door 41% van alle werkgevers. In grote meerderheid (driekwart) leeft deze groep de arboregels na vanuit een intrinsieke motivatie en ruim 20% doet dat, omdat ze niet tegen een sanctie willen oplopen.

De bedoeling is periodiek deze piramides samen te stellen om de ontwikkelingen in de tijd te volgen.¹⁷

¹⁶ Bij de negen arbozorgverplichtingen gaat het onder meer om het hebben van: een RI&E en een bijbehorend plan van aanpak, een preventiemedewerker, een contract met een arbodienst of arts, organisatie van bedrijfshulpverlening, etc.

¹⁷ Voor eerlijk werk loopt het steekproefonderzoek momenteel nog. De eerste resultaten van dit onderzoek worden in 2021 verwacht.

Figuur 1.1 Werkgeverspiramide naleving arbozorgverplichtingen

Bron: Inspectie SZW interne berekening Arbo in Bedrijf

1.3.2 Onderbouwen effectiviteit van interventies¹⁸

Bij het kiezen en vormgeven van in te zetten interventies, hanteert de Inspectie (een combinatie van) interventies zoals communicatie, druk op ketens, inspecties, om onder de gegeven omstandigheden (die sector, die groep bedrijven, die overtredingsmotieven) het meeste effect te sorteren.

Als overtredingen voortkomen uit bijvoorbeeld onwetendheid, dan is het vergroten van de kennis van de regels effectief. Repressief optreden is meer effectief bij doelbewuste en structurele overtredingen. In 2020 hebben alle programma's een rijke interventiemix ingezet om hun doelen te bereiken. Een aantal voorbeelden wordt hier toegelicht.

¹⁸ De gedragspecialisten van het Behavioural Insights Team (BIT) van de Inspectie adviseren programma's en passen gedragskennis toe om onder andere inspecties, brieven en communicatiecampagnes zo vorm te geven dat de kans op blijvende gedragsverandering, en daarmee de naleving van wet- en regelgeving, zo groot mogelijk is. Het BIT past daarin kennis uit de gedragspsychologie en sociologie toe.

In 2020 is een inspectiebrede aanpak gestart gericht op startende ondernemers. Deze groep kent vaak de regels nog niet (goed) en is nog niet bekend met de Inspectie. Een startersaanpak gericht op het informeren over wet- en regelgeving (kennis verhogen) en het zichtbaar maken van mogelijke sancties (afschrikking) is daarom kansrijk om overtredingen te voorkomen. Met dit doel zijn drie verschillende brieven gemaakt, waarin de Inspectie werkgevers stimuleert om de zelfinspectietool te gebruiken: een basisbrief, een brief met de nadruk op intrinsieke motivatie en een brief met de nadruk op extrinsieke motivatie (het voorkomen van een boete). De drie brieven worden willekeurig verstuurd naar werkgevers. Het doel hiervan is om meer inzicht te krijgen in welke brief het meest effectief is. Uit de pilot blijkt dat de starters de brieven waarderen. Ze vinden de informatie nuttig, vinden het prettig dat de Inspectie hen ook preventief informeert en een groot deel van hen onderneemt dan ook actie. De brief met de nadruk op extrinsieke motivatie, lijkt in deze eerste pilot de bedrijven het meest tot actie aan te zetten.

Naast het ontwerpen van deze brieven zijn er ook andere interventies gericht op startende ondernemers. In 2020 hebben startersbezoeken plaatsgevonden in de sectoren schoonmaak en horeca. Deze aanpak is effectief; bijvoorbeeld in de schoonmaak stijgt het aantal loonaangiftes sterk en een aantal startende ondernemers staakten hun onderneming na (aankondiging van) bezoek van de inspecteur. In de horeca steeg de naleving significant na startersbezoeken van inspecteurs in vergelijking met werkgevers die geen startersbezoek kregen in dezelfde periode.

Zelfinspectie.nl: Eerlijk, gezond en veilig werk
Kijk naar uw bedrijf zoals de inspecteur dit doet

- ✓ Doorloop alle stappen
- ✓ Ontvang uw persoonlijke verbeterpunten
- ✓ Ga aan de slag

[Meer over de zelfinspectie >](#)

Zelf checken hoe u ervoor staat? Ik help u op weg! Kies hieronder een zelfinspectie.

Beeldvormende inspecties die leiden tot druk op de keten

Het voornaamste doel van inspecties is het controleren op regelovertredingen en als daar reden toe is te handhaven. Een inspectie levert daarnaast echter ook veel nuttige informatie op die kan dienen als input voor aanvullende of andere interventies. Een goed voorbeeld hiervan zijn de 'beeldvormende inspecties in de pakket en koerierssector'. Uit een aantal meldingen bleek dat onderaannemers in deze sector de arbeidswetten slecht naleefden. Deze groep was in de keten afhankelijk van een aantal grote opdrachtgevers en daarom is het aanspreken van de opdrachtgevers op regel overtredende onderaannemers een logische interventie. Uit de 'beeldvormende inspecties' uitgevoerd bij een groep onderaannemers kwam naar voren dat veel onderaannemers de Wet minimumloon (WML) en Wet arbeid vreemdelingen (WAV) overtraden. In 65% van de inspectie-onderzoeken zijn misstanden geconstateerd. Met deze informatie onder de arm is de Inspectie in 2020 begonnen met het aanspreken van de 4 grote opdrachtgevers in de pakket en koerierssector op hun verantwoordelijkheid.

Inspecteren op afstand

De opkomst van corona heeft tot veel nieuwe risico's geleid op de werkvloer. Om werkgevers aan te zetten tot het maken van een coronaproof RI&E, of het actualiseren daarvan, heeft Inspectie SZW werkgevers benaderd via een combinatie van schriftelijke en mondelinge communicatie. Daarnaast zijn werkgevers uitgenodigd om de RI&E op te sturen naar de Inspectie SZW. Met deze interventies is het bereik, de inspectiedekking, verder vergroot.

1.3.3 Inspectiedekking

In totaal zijn er in Nederland zo'n 2 miljoen bedrijven, eenmanszaken en zzp'ers meegerekend. Het toezicht van de Inspectie SZW is gericht op werkgevers, dat wil zeggen bedrijven met één of meerdere werknemers. Op voorhand bestaat geen absolute zekerheid welke van de 2 miljoen bedrijven werkgever zijn, bijvoorbeeld als gevolg van zwart werk of schijnzelfstandigheid. Statistisch bestaat de toezichtpopulatie van werkgevers met één of meer werknemers uit circa 340.000 bedrijven¹⁹. Het aantal bedrijven is uiteraard geen statisch geheel.

Met de indicator inspectiedekking wordt inzicht gegeven in het deel van de toezichtpopulatie dat in een jaar wordt bereikt door één of meerdere interventies (bereikte werkgevers gedeeld door de toezichtpopulatie). In het Inspectie Control Framework (ICF) is het concept dekkingsgraad (ofwel inspectiedekking) geïntroduceerd vanuit de gedachte dat het

¹⁹ De omvang van de toezichtpopulatie is bepaald door cijfers van het CBS over alle bedrijven in Nederland met minimaal 1 werknemer binnen sectoren waarop de Inspectie toezicht houdt (het getal in de noemer); deze populatie bestond in 2020 uit 338.630 bedrijven.

meer zeggingskracht heeft dan absolute aantallen (ofwel 'streepjes' voor de inspecties/interventies). Ten eerste geeft een relatieve maatstaf, meer dan absolute getallen, inzicht in de relatie tussen interventies en de populatie waarop die zijn gericht. Ten tweede kan met een dekkingsgraad een (gewogen) sommatie worden gemaakt van verschillende interventies in relatie tot het totaal.

De inspectiedekking is een indicator die nog in ontwikkeling is en in die context moeten de hierna weergegeven percentages ook worden beschouwd. Onderstaand worden stand van zaken en ontwikkelvragen beschreven.

In 2020 was de dekkingsgraad van inspectietoezicht 17,1%.²⁰ Dit bestaat uit 12,2% op het domein gezond en veilig werk en 4,9% op het domein eerlijk werk. Dit betreft interventies gericht op bedrijven opgeteld over alle programma's van de Inspectie gerelateerd aan het genoemde aantal bedrijven van circa 340.000. In absolute getallen gaat het dan voor gezond en veilig werk om ongeveer 41.000 bereikte werkgevers en voor eerlijk werk om ongeveer 16.500 werkgevers.

De ontwikkelvragen waaraan de Inspectie werkt zijn de volgende.

²⁰ Dit betreft inspecties (actief en reactief), bedrijfsbezoeken in het kader van monitoring en overige situaties waarbij het programma (inspecteurs of anderen) in direct contact komt met specifiek op naam benaderde werkgevers. En daarnaast alle overige situaties waarbij een werkgever in contact komt met de Inspectie, bijvoorbeeld door effectonderzoek zoals enquêtes. Maar bijvoorbeeld ook gesprekken met brancheorganisaties, de inzet op het toetsen van arbocatalogi van branches en enquêtes over de implementatie van de WagwEU.

Ten eerste de vraag naar vergroting van de zeggingskracht van de dekkinggraad. Door te bezien of sommatie het meest nuttig is, of dat het van meer betekenis is om per programma, en dus per sector en per doelpopulaties (in de ‘bedrijven-piramide’) waarop programma’s zich richten, dekkinggraden te hanteren.

Ten tweede wordt bezien of de verschillende typen interventies die nu ordinaal zijn geteld, door middel van wegingsfactoren eerst gelijkwaardig (in termen van effect, input of een andere grootheid) gemaakt kunnen worden, alvorens ze te sommeren.

Een derde ontwikkelvraag betreft het meenemen van de interventies die in bovengenoemde percentages nog niet zijn meegeteld/genoemd, te weten die via communicatiekanalen en sociale media verlopen. Onderstaand wordt hierop ingegaan.

Bereik communicatie-interventies

Ook communicatie-interventies zijn een belangrijk instrument om werkgevers, maar soms ook werknemers te bereiken. Vooral bedrijven uit de onderste helft van de toezichtpiramide worden met nalevingscommunicatie benaderd met het doel te informeren, het bewustzijn te vergroten en doelgroepen waar nodig te helpen om aan wet- en regelgeving te voldoen. Communicatie is altijd onderdeel van een bredere aanpak van een programma. In 2020 hebben communicatie-interventies vanuit de Inspectie ruim 270.000 werkgevers/werknemers bereikt. We spreken van bereik als iemand daadwerkelijk reageert op een communicatieuiting of actie onderneemt. Bijvoorbeeld door op een sociale media-advertentie te klikken voor verdiepende informatie, door een zelfinspectietool of andere regelhulp (een digitaal hulpmiddel om aan wet- en

regelgeving te voldoen) te raadplegen of naar een bijeenkomst te komen.

Wat betreft het bereik voor inspectiedekking onderscheidt de Inspectie in totaal vier typen communicatie-interventies: 1) door kliks op sociale mediacampagnes 2) regelhulpen 3) verzonden brieven aan werkgevers en 4) overige communicatie-interventies, zoals gerichte communicatie via brancheorganisaties of gericht ingezette audiovisuele producties. In figuur 1.2 is het totaal aantal bereikte werkgevers en werknemers met deze interventies weergegeven.

Figuur 1.2 Bereik communicatie-interventies 2020

Communicatie-interventies	Bereik	Doelgroep
Sociale mediacampagnes (clicks)	185.641	Werkenden en werkgevers
Zelfinspectietools en andere regelhulpen	67.253	Werkgevers
Verzonden brieven	16.389	Werkgevers
Overige communicatie	8.302	Werkgevers
Totaal communicatie-interventies	277.585	

Bron: Inspectie SZW interne analyse communicatie

De cijfers zijn de bereikte absolute aantallen, maar voor het bepalen van een relevante dekkinggraad zijn op dit geaggregeerde niveau de doelgroepen te onbepaald. Dit terwijl bijvoorbeeld de sociale mediacampagnes op een specifiek terrein heel scherp gericht zijn op een groep en daarbij dan ook juist wel op geaggregeerd niveau een dekkingpercentage te

bepalen is. Onderstaand wordt dit toegelicht.

Sociale mediacampagnes

De Inspectie zet regelmatig sociale mediacampagnes in om verdiepende informatie of regelhulpen onder de aandacht te brengen. Deze campagnes richten zich op specifieke doelgroepen. Om het bereik te zien, wordt gekeken naar de keren dat een advertentie relevant genoeg was om door te klikken naar aanvullende informatie. De Inspectie heeft er in 2020 verder aan gewerkt om steeds nauwkeuriger de doelgroep per uiting te bereiken.

Een belangrijke communicatie-interventie in 2020 was gericht op het bevorderen van naleving van coronaregels. Via vijf sociale mediacampagnes werden werkgevers geïnformeerd over de regels om besmetting met het coronavirus te voorkomen. De campagnes riepen werkgevers op om de Arbocatalogus te checken op het coronaproof maken van de organisatie. Eén van deze campagnes was specifiek gericht op het werken met arbeidsmigranten. In totaal werd er ruim 100.000 keer doorgeklikt op deze advertenties.

Andere sociale mediacampagnes in 2020 waren onder andere gericht op misstanden bij campings, bungalowparken en animatiebedrijven; bijna 1.700 unieke personen klikten door naar een webpagina over de Arbeidstijdenwet. Een campagne met een Checklist Uitzendbureaus hielp bedrijven die werken met uitzendkrachten om dit op een eerlijke manier te doen. In 2020 klikten ruim 11.000 mensen op een advertentie die verwees naar de checklist.

Zelfinspectietools en regelhulp

Een zelfinspectietool of regelhulp kan bedrijven helpen om via een checklist zelf inzicht te krijgen in de eigen risico's en mogelijk te nemen maatregelen.

Gemoderniseerde zelfinspectietools

De zelfinspectietools zijn in 2020 gemoderniseerd om te voldoen aan eisen van toegankelijkheid. De vernieuwde tools beslaan de vier belangrijkste thema's waarop we toezicht houden: Gezond en veilig werken, Eerlijk werken, Werkdruk en ongewenst gedrag en Werken met gevaarlijke stoffen. Deze tools worden doorlopend gepromoot onder de doelgroepen. Onderzoek wijst uit dat gebruikers van een zelfinspectietool vaker dan anderen overgaan tot het nemen van maatregelen om gezonder, veiliger of eerlijker te werken. Als het dus lukt om mensen naar de zelfinspectietools te geleiden, is de kans groter dat men ook actie onderneemt.

Verzonden brieven aan werkgevers en overige communicatie-interventies

Werkgevers worden ook bereikt via door de Inspectie verzonden brieven en overige communicatie-interventies. Bij brieven gaat het bijvoorbeeld om het schriftelijk opvragen van de RI&E of om brieven waarin wettelijke verplichtingen worden benadrukt. Bij overige communicatie-interventies gaat het bijvoorbeeld om communicatie via brancheorganisaties (zoals publiceren in branchemedia of spreken op bijeenkomsten) of webinars. Communicatie via brieven en overige communicatie-interventies maken een klein deel van het totaal uit (circa 9% van het totaal aan bereikte werkgevers met communicatie).

De Inspectie zet ook communicatie in die gericht is op de beeldvorming van de organisatie en laat zien wat de Inspectie doet. Dit type communicatie ondersteunt de nalevingscommunicatie, die gebaat is bij een duidelijk beeld van wat de Inspectie doet. Een voorbeeld hiervan is de website Inspectiewerkt.nl. Op deze specifieke website wordt het werk van de Inspectie beeldend en verhalend gebracht. Korte video's belichten verschillende inspecties. Sommige video's worden integraal overgenomen door nieuwssites, waarmee het bereik van een inspectie groter wordt. Daarnaast komen inspecteurs en rechercheurs aan het woord die over hun werk vertellen. Deze verhalen geven een goede inkijk in het werk van de Inspectie en worden vaak door vakmedia benut.

1.3.4 Effecten van inspecties: de nalevingsindicator

Een effectieve inspectie is een inspectie waarbij de inspecteur overtredingen constateert, die vervolgens naar aanleiding van de inspectie en de daarbij ingezette instrumenten (bijvoorbeeld een waarschuwing of een boete) worden opgeheven. Voor een effectieve inspectie zijn dus twee zaken van belang:

- Ten eerste moet de Inspectie vooral inspecteren bij bedrijven die overtreten. Bij een bedrijf dat keurig de wet- en regelgeving naleeft, valt geen effect te behalen met een inspectie. Daarom inspecteert de Inspectie risicogestuurd. Het handhavingspercentage (hh%) is het percentage overtredende bedrijven in een inspectieproject. Het streven is een hh% van minimaal 50%.
- Ten tweede gaat het erom de overtredende bedrijven te laten veranderen; dan is een inspectie effectief. Dit wordt vastgesteld bij herinspecties die de Inspectie uitvoert bij overtredende bedrijven. Het naleefpercentage bij herinspecties (nl%) is het percentage bedrijven in een herinspectieproject

dat inmiddels de eerder geconstateerde overtredingen heeft opgeheven. Het streven is een nl% van tenminste 50%.

Het product $nl\% \times hh\%$ is gelijk aan het percentage van de aanvankelijk geïnspecteerde bedrijven dat door de uitgevoerde inspecties is gaan naleven. Voorbeeld: als 1.000 inspecties zijn uitgevoerd en 800 overtreders zijn aangetroffen ($hh\%=80\%$) en van die 800 overtreders zijn er 600 alsnog gaan naleven ($nl\%=75\%$), dan hebben de 1.000 uitgevoerde inspecties effect gehad bij 75% van de 80% overtredende bedrijven en dat zijn precies de 600 alsnog nalevende bedrijven. Het effect is dus bereikt bij $75\% \times 80\% = 60\%$ van de geïnspecteerde bedrijven. Dat product noemen we de nalevingsindicator van initiële inspecties.

Het programma Bedrijven met Gevaarlijke Stoffen (BmGS) heeft de afgelopen jaren inspecties uitgevoerd bij bedrijven die werken met carcinogene, mutagene of reprotoxische stoffen (CMR-stoffen). Deze stoffen kunnen kanker veroorzaken, genen beschadigen of schadelijk zijn voor de voortplanting. Voorbeelden van CMR-stoffen zijn chroom-6, formaldehyde en benzeen. Bij al deze inspecties is gekeken naar de volgende inspectie-onderwerpen:

Stap 0: algemene preventieve maatregelen, neemt het bedrijf voldoende algemene preventieve maatregelen om blootstelling zo veel mogelijk te beperken?

Stap 1: heeft het bedrijf de gevaarlijke stoffen geïnventariseerd en geregistreerd?

Stap 2: heeft het bedrijf de blootstelling van werknemers beoordeeld?

Stap 3: welke maatregelen heeft het bedrijf getroffen?

Hoe heeft het bedrijf de borging geregeld? (dat is bij latere inspecties onderzocht).

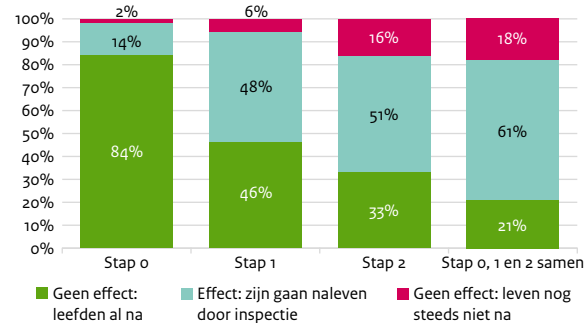
Hoe effectief zijn deze 208 initiële inspecties nu geweest? Het gaat om in totaal 208 initiële inspecties, uitgevoerd in de periode 2017-2020. Op de stappen 0, 1 en 2 samen werden bij 164 bedrijven overtredingen geconstateerd, dus het hh% is $164/208 = 79\%$ (ver boven de norm van 50%). Bij 94 van de overtredende bedrijven zijn in de periode 2018-2020 herinspecties uitgevoerd; 72 bedrijven leefden de regels op de stappen 0, 1 en 2 inmiddels na, dus het geschatte²¹ nl% is $72/94 = 77\%$ (ook ver boven de norm).

Nalevingsindicator: effect is zodoende bereikt bij $nl\% \times hh\%$ ofwel: $77\% \times 79\% = 61\%$ van de 208 geïnspecteerde bedrijven (dat betreft 126 bedrijven). Er werd dus geen effect bereikt bij 39% van de geïnspecteerde bedrijven: 21% leefde de regels op stappen 0, 1 en 2 op voorhand al na en bij 18% is nog steeds (ten tijde van de herinspectie) sprake van overtredingen op de stappen 0, 1 en 2. Wel waren er vaak minder overtredingen dan bij de initiële inspectie, dus er was wel sprake van enig effect. Voor deze bedrijven geldt dat zij wederom een handhavinginstrument kregen, zodat alsnog effect verwacht mag worden.

In figuur 1.3 zien we ook het bereikte effect voor de drie stappen apart. Het bereikte effect (de nalevingsindicator) is het lichtgroene deel in de staven. Op stap 0 is het bereikte effect beperkt tot 14% van de geïnspecteerde bedrijven. Hoe

dat komt zien we het duidelijkst in de tabel: het handhavingspercentage is voor stap 0 erg laag: slechts 16% heeft overtredingen, die echter wel bij 14% worden opgeheven (het nl% is daar hoog: 92%).

Figuur 1.3 Bereikt effect CMR-inspecties

Inspecties naar stap	nl% herinspecties	hh% initiële inspecties	Effect of nalevingsindicator (nl% x hh%)
Stap 0	92%	16%	14%
Stap 1	88%	54%	48%
Stap 2	76%	67%	51%
0, 1 en 2 samen	77%	79%	61%

Bron: Inspectie SZW interne analyse

De CMR-inspecties van het programma BmGS blijken dus effectief: door een hoog handhavingspercentage bij de initiële inspecties van 79% (er werden veel overtreders aangetroffen) en een hoog naleefpercentage van 77% bij de herinspecties (veel van de overtreders hebben zich verbeterd) zijn bij 61% van de geïnspecteerde bedrijven de geconstateerde overtredingen op de stappen 0, 1 en 2 opgeheven.

1.4 Arbeidsongevallen, klachten en signalen

De Inspectie SZW ontvangt meldingen van arbeidsongevallen en van klachten en signalen met betrekking tot gezond, veilig en eerlijk werk. Werkgevers zijn verplicht arbeidsongevallen te melden wanneer sprake is van een ziekenhuisopname, blijvend letsel of een dodelijke afloop. Klachten en signalen komen van burgers en bedrijven, collegadiensten en medewerkers van de Inspectie zelf. Dit gaat over situaties waarvan zij het vermoeden hebben dat arbeidswetten worden overtreden. Hieronder gaan we nader in op deze beide categorieën van meldingen.

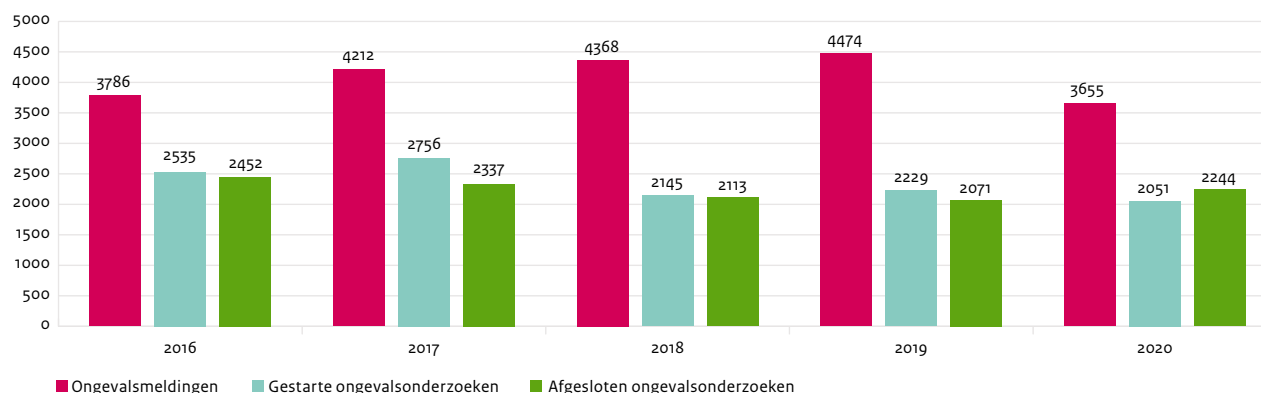
1.4.1 Arbeidsongevallen

In 2020 ontving de Inspectie 3.655 meldingen van arbeidsongevallen, 18% minder dan in 2019. Meldingsplichtige arbeidsongevallen met voldoende aanknopingspunten voor vervolgonderzoek, worden door de Inspectie SZW nader onderzocht.²² In 2020 heeft dit geleid tot 2.051 ongevalsonderzoeken. Het aantal afgesloten ongevalsonderzoeken steeg in 2020 met 8% naar 2.244.

²¹ We hebben te maken met een steekproef van 94 van de 164 overtredende bedrijven. De uitkomst is zodoende een schatting van het werkelijke naleefpercentage.

²² Er is sprake van een meldingsplichtig arbeidsongeval als iemand door een ongeval tijdens het werk blijvend letsel oploopt, in een ziekenhuis wordt opgenomen (niet poliklinisch), of overlijdt (art. 9 Arbwet).

Figuur 1.4 Ongevalsmeldingen, ongevalsonderzoeken (gestart en afgesloten) 2016 t/m 2020

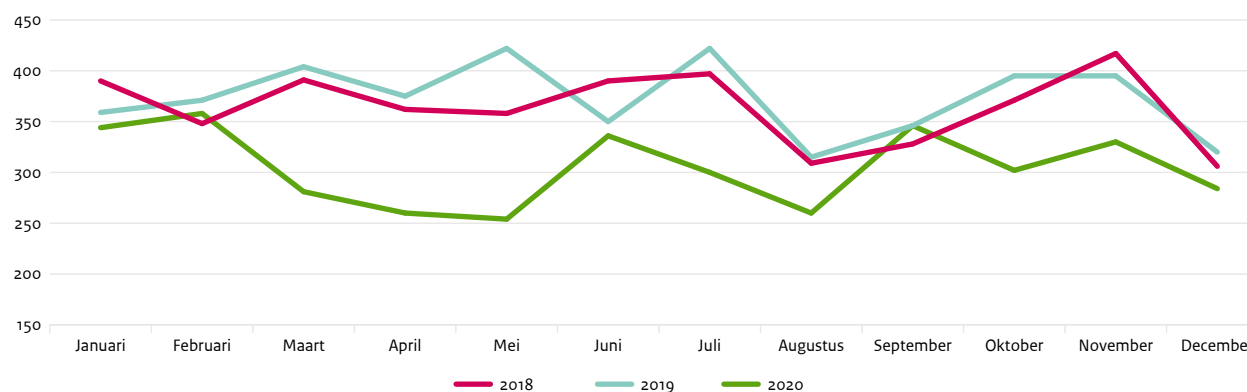

Bron: Inspectie SZW, Interne registratie ongevalsonderzoeken (2020)

De daling in ongevalsmeldingen kan grotendeels verklaard worden door de maatregelen die zijn genomen om de coronapandemie te bestrijden. Grote groepen werknemers werkten thuis en de economische activiteit in sectoren waar nog wel op locatie werd gewerkt nam af (zie hoofdstuk 2). In onderstaande figuur 1.5 is te zien dat met name tijdens de eerste lockdown, vanaf half maart 2020 tot en met mei 2020, het aantal ongevalsmeldingen een stuk lager ligt dan in dezelfde maanden van eerdere jaren. Ook in andere maanden van 2020 is het aantal ongevalsmeldingen lager, maar is het verschil minder groot.

Figuur 1.5 Aantal ongevalsmeldingen per maand in 2018, 2019 en 2020

Bron: Inspectie SZW, Interne registratie ongevalsonderzoeken (2020)

Sector

De grootste procentuele afname in ongevalsmeldingen ten opzichte van 2019 ziet de Inspectie in sectoren die delen van het jaar gesloten waren of waar veel werd thuisgewerkt. Zo nam het aantal ongevalsmeldingen in de cultuur, sport en recreatiesector af met 42% ten opzichte van 2019. In de horeca en de sector openbaar bestuur en overheidsdiensten was de afname respectievelijk 40% en 39%. In een aantal risicosectoren voor arbeidsongevallen waar wel werd doorgewerkt, zoals de industrie (-17%), vervoer en opslag (-17%) en bouw (-16%), lag de procentuele afname net iets onder de gemiddelde afname van 18%.

Net als in eerdere jaren vielen in absolute zin de meeste slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen in de sectoren industrie, bouwnijverheid, handel en vervoer en opslag. Dit zijn, samen met de landbouw/bosbouw/visserij, ook de sectoren waar de meeste dodelijke slachtoffers vielen. Ook in relatieve zin zijn er nauwelijks veranderingen opgetreden. Afgezet tegen het aantal banen is afvalbeheer (inclusief

waterleidingbedrijven) in 2020 de sector waarin relatief de meeste slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen vielen: gemiddeld 166 per 100.000 banen van werknemers, gevolgd door de bouw met 133 en de industrie en landbouw, bosbouw en visserij met beide 78 slachtoffers per 100.000 banen.

Dodelijke ongevallen

In 2020 registreerde de Inspectie 54 slachtoffers van dodelijke arbeidsongevallen, wat vergelijkbaar is met eerdere jaren waarin de Inspectie steeds 50 tot 70 dodelijke slachtoffers registreerde. De Inspectie maakt jaarlijks een ongevallenmonitor waarin zij de achtergrondkenmerken van de onderzochte arbeidsongevallen beschrijft en bijvoorbeeld ook op sector-niveau weergeeft.

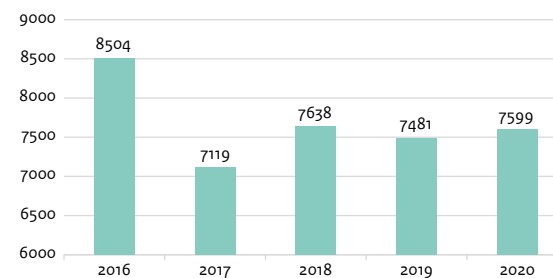
Klachten en signalen

In de periode 2018-2021 versterkt de Inspectie het oppakken van klachten en signalen op het gebied van gezond en veilig werken en op het gebied van een eerlijke arbeidsmarkt.²³ Klachten en signalen komen van burgers en bedrijven, collega-diensten en medewerkers van de Inspectie zelf en gaan over mogelijke overtredingen van arbeidswetten. De Inspectie verwijst melders en personen met klachten op terreinen buiten haar eigen domein zo goed mogelijk door.

In 2020 heeft de inspectie SZW circa 15.300 klachten en signalen ontvangen. Dit is ruim twee keer zoveel als in 2019. Deze toename is voor het overgrote deel het gevolg van de coronagerelateerde meldingen die de Inspectie ontving. Als we de

coronagerelateerde meldingen buiten beschouwing laten, levert dat 2% meer meldingen op in 2020. De coronagerelateerde meldingen komen in hoofdstuk 2 aan de orde. Deze laten we in het vervolg van deze paragraaf buiten beschouwing.

Figuur 1.6 Klachten en signalen in 2016-2020 exclusief coronameldingen

Bron: Inspectie SZW, Registratie klachten en signalen 2020

De Inspectie beslist of een klacht of signaal in onderzoek kan worden genomen. In 2020 is de Inspectie naar ongeveer een derde (30%) van de klachten en signalen een onderzoek gestart. In 2019 was dat eveneens een derde. In de andere gevallen bleek dat de klacht of het signaal na beoordeling niet in onderzoek kon worden genomen. Bijvoorbeeld omdat deze niet op het domein van de Inspectie lag. Dergelijke meldingen stuurt de Inspectie dan door naar de juiste instanties. Daarnaast bevat een deel van de meldingen onvoldoende, onjuiste of verouderde informatie voor nader onderzoek.

De meeste klachten en signalen op het Inspectiedomein hadden in 2020 betrekking op de Wet minimumloon (34%),

de Arbeidsomstandighedenwet (30%) en de Wet arbeid vreemdelingen (25%). 18% van de in 2020 ontvangen klachten en signalen gaat over situaties buiten het Inspectiedomein.

Van het totaal aantal klachten en signalen in de periode 2016-2020, gaat 11% over mogelijke fraude in de sociale zekerheid. Dat zijn vaak vermoedens van oneigenlijk gebruik, misbruik of fraude met uitkeringen door individuele personen en meldingen over zwartwerk en het ontduiken van sociale premies. Deze laatste categorie klachten en signalen valt voor het overgrote deel niet onder de taken van de Inspectie en wordt daarom doorgezonden naar collega-diensten zoals UWV, gemeenten en SVB.²⁴

De klachten en signalen komen van verschillende instanties en/of personen. In 2020 was in ruim een kwart van de gevallen de afkomst niet bekend (anoniem melden is mogelijk). 26% van de melders betreft (ex)werknemers, 9% van de klachten en signalen komt van collega-diensten en minder dan 1% van vakbonden, ondernemingsraden en personeelsvertegenwoordigers. Deze verdeling is vergelijkbaar met voorgaande jaren. De klachten en signalen op het domein van de Inspectie gaan, evenals in 2019, in de meeste gevallen (15%) over de subsector uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling en in mindere mate over eet- en drinkgelegenheden (9%), detailhandel (6%), algemene burgerlijke en utiliteitsbouw (4%) en groothandels (4%). Bij een vijfde van de klachten en signalen is de sector niet bekend.

²³ Binnen twee inspectieprogramma's wordt daar uitvoering aan gegeven: het programma Meldingen, verzoeken en preventie onveilig en ongezond werk en het programma Meldingen oneerlijk werk (zie ook hoofdstuk 3).

²⁴ Voor de achtergrondkenmerken van deze klachten en signalen over sociale zekerheidsfraude verwijzen we naar de signaleringsbrief fraudedefensie in de sociale zekerheid (Inspectie SZW), die in 2021 verschijnt.

1.5 Signalering en reflectie

Inspecteurs, rechercheurs en andere medewerkers zijn de oren en ogen van de Inspectie. In hun dagelijkse praktijk zien zij ontwikkelingen, die niet alleen van belang kunnen zijn voor de Inspectie zelf, maar ook voor andere instanties. In 2020 zijn signalen afgegeven over onder andere maaltijdbezorging (zie het programma Horeca en detailhandel in Deel II), jonge influencers en OHSAS-certificering (zie hieronder).

Jonge influencers

Extern (parlement, maatschappij en media) en intern bij de Inspectie SZW roept het fenomeen vloggende kinderen vragen op, onder meer of dit soort activiteiten zijn toegestaan volgens de regels voor kinderarbeid. Na een verkenning van vigerende wetgeving, de wettelijke bepalingen die in april 2021 in Frankrijk in werking treden en gesprekken met jonge influencers, hun ouders en bedrijven, kan de Inspectie die vraag niet makkelijk beantwoorden. Zo bestaat er geen helder normenkader voor de emotionele belastbaarheid van jonge influencers. Handhaving is dus complex, tijdrovend en daardoor mogelijk ineffectief. Daarom adviseert de Inspectie om te onderzoeken wat de normen voor emotionele belastbaarheid van kinderen (kunnen) zijn en hoe die zich verhouden tot de normen voor fysieke belasting van kinderen.

OHSAS-certificering

Uit een strafrechtelijk onderzoek komt de verdenking dat een OHSAS²⁵-gecertificeerd bedrijf opzettelijk en nalatig handelde bij het vrijkomen van een kankerverwekkende stof. Dit bedrijf zou daarmee onvoldoende invulling hebben gegeven aan haar eigen verantwoordelijkheden. Dit onderzoek was voor de Inspectie aanleiding om de waarde van het OHSAS-certificaat voor haar eigen toezicht nader te bekijken. Sinds 2012 waren OHSAS-certificaathouders vrijgesteld van inspecties, tenzij sprake was van grote risico's voor arbeidsomstandigheden (zoals bij Brzo-bedrijven) en in reactie op ongevallen en klachten. Uit een analyse van bestuursrechtelijke zaken over de periode 2012-2018 constateert de Inspectie SZW dat er toch vaak aanleiding was om OHSAS-certificaathouders te inspecteren en ook handhavend op te treden. De Inspectie SZW ziet dan ook geen aanleiding meer voor dit versoepelde toezichtregime voor OHSAS-certificaathouders. De bevindingen zijn gedeeld met de Raad van Accreditatie en het SCCM, de schemabeheerder van OHSAS 18001.

Staat van Gezond werk

De Inspectie had het voornemen om in het najaar van 2020 de 'Staat van Gezond werk' uit te brengen, maar heeft gekozen om in plaats daarvan een rapport op te stellen over de waarnemingen en ervaringen van de Inspectie tijdens de coronacrisis.²⁶ De belangrijkste bevindingen komen in het volgende hoofdstuk aan bod. De 'Staat van Gezond werk' zal naar verwachting in 2021 verschijnen.

²⁵ Occupational Health and Safety Assessment Series.

²⁶ Inspectie SZW, Het werk in coronatijd, januari 2021

Beroepsziekten (beter) in beeld

In 2018 constateert de Inspectie in de 'Staat van arbeidsveiligheid' dat de aandacht voor beroepsziekten te wensen over laat. Om na te gaan wat hiervan de oorzaken zijn en om te verkennen wat er nodig is om de preventie van beroepsziekten beter op de kaart te zetten, is het project Beroepsziekten beter in beeld gestart. In 2019 en 2020 zijn 11 kennisbijeenkomsten geweest waar experts op het terrein van beroepsziekten met elkaar kennis uitwisselden. Om de kennis te borgen, hebben ruim 30 van de deelnemende experts, bijgedragen aan het rapport Beroepsziekten in beeld.²⁷

Een belangrijke conclusie uit het rapport is dat verschillende mechanismen in het stelsel van beroepsziekten een effectieve preventieve aanpak in de weg zitten. Zo is de causale relatie tussen de oorzaak op het werk en het krijgen van een beroepsziekte niet altijd inzichtelijk, waardoor het bewustzijn van risico's in bedrijven vaak laag is. Verder worden kansen om te leren van gevallen van beroepsziekten onvoldoende benut.

²⁷ Inspectie SZW, Beroepsziekten in beeld, januari 2021

Van de circa 7.700 coronagerelateerde meldingen die de Inspectie binnenkrijgt, heeft ruim 20% betrekking op arbeidsmigranten.

De uitbraak van **COVID-19** maakte **ontwikkelingen zichtbaarder** die ons eigenlijk al **bekend** waren. De **urgentie** om daar wat aan te doen werd alleen maar **groter**.

2 Gevolgen corona voor de Inspectie

In het coronajaar steekt de Inspectie capaciteit in het onderzoeken en afhandelen van coronameldingen, in het actief inspecteren in situaties met een hoog besmettingsrisico en het controleren op de naleving van coronamaatregelen bij reguliere inspecties. Met deze inzet nam de Inspectie haar verantwoordelijkheid in de beheersing van de pandemie. Dit bracht met zich mee dat de Inspectie ook in andere sectoren controleerde dan waar zij normaal gesproken op basis van risicoanalyses inspecteert.

Daarbij blijkt een aantal nieuwe werkwijzen van inspecteren en toezicht voor de toekomst effectief toepasbaar; bijvoorbeeld op afstand en digitaal inspecteren. Het coronajaar heeft ook laten zien dat de risico's waar de Inspectie voorheen al voor waarschuwde, onder een vergrootglas zijn komen te liggen. De Staat van eerlijk werk uit oktober 2019 toonde al cumulatie van risico's bij arbeidsmigranten en bij de uitzendbureaus, die deze werknemers tewerkstelden, in sectoren als de pakketbezorging, voedselverwerkende industrie en de land en tuinbouw.

2.1 Meldingen met betrekking tot de coronacrisis

De aandacht voor effectgericht en programmatisch werken in de afgelopen jaren heeft de Inspectie geholpen om in 2020 snel een adequate aanpak voor corona op te stellen. Deze aanpak bestaat uit het faciliteren van meldingen over corona en het inregelen van het registreren, triëren en interveniëren. De aanpak is gericht op preventie van besmettingen bij

bedrijven, overeenkomstig de kabinetsmaatregelen en RIVM-aanwijzingen. Naleving staat centraal; handhaving kan daarbij aan de orde zijn, maar is geen doel.

De aanpak van de meldingen heeft vanaf het begin gedraaid om twee belangrijke artikelen van de Arbowet. Te weten, de zorgplicht van de werkgever in artikel 3 en het opstellen van een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) en plan van aanpak conform artikel 5. Per 1 december 2020 heeft de Inspectie SZW in artikel 28 van de Arbowet een extra bevoegdheid gekregen om het werk stil te leggen als werkgevers in ernstige mate niet de noodzakelijke maatregelen treffen die nodig zijn om de kans op besmetting van werknemers met COVID-19 te voorkomen of te beperken.

Het aantal coronameldingen

Het aantal meldingen dat de Inspectie SZW in 2020 ontvangt, is als gevolg van COVID-19 sterk toegenomen. In 2020 krijgt de Inspectie in totaal circa **15.300** meldingen binnen, ruim twee keer zoveel als in 2019. Van deze meldingen zijn er zo'n 7.700 direct of indirect gerelateerd aan corona. Van de coronagerelateerde meldingen richt de meerderheid, een kleine 5.000 meldingen, zich op risico's rondom gezond en veilig werk. Circa 440 meldingen hebben betrekking op problemen gerelateerd aan eerlijk werk. De overige meldingen vallen buiten deze domeinen.²⁸

²⁸ In het aandeel meldingen dat binnen de domeinen 'Eerlijk' en 'Buiten (toezicht)domein ISZW' zit ook een deel dat voor strafrechtelijke Opsporing en/of externe samenwerkingspartners bestemd is.

Niet alle meldingen zijn in onderzoek genomen. Een deel behoorde niet tot het (toezicht)domein van de Inspectie en is doorgeleid naar de juiste instantie. Ook bevatte een deel van de meldingen onvoldoende informatie voor nader onderzoek, of was er geen sprake van een overtreding. Bij 2.217 werkgevers heeft in 2020 naar aanleiding van een coronagerelateerde melding een interventie plaatsgevonden. Het overgrote deel van de interventies had te maken met risico's op het domein gezond en veilig werk. Bij 44 werkgevers is geïntervenieerd op overtredingen op het domein eerlijk werk. Bij circa 90% van de interventies, waar is nagegaan of de werkgever de problemen heeft opgelost, was dat het geval. Ernstigere overtredingen hebben bij een klein deel van de coronameldingen geleid tot een tijdelijke stillegging van werkzaamheden of een boeterapport.²⁹

2.2 Impact op gezond en veilig werken

Voor de meerderheid van mensen in de beroepsbevolking die met een infectie te maken krijgt, valt het risico op ernstige ziekte of sterfte mee. De ernst van de ziekte is sterk gerelateerd aan leeftijd. Het sterftepercentage bij geïnfecteerden boven de 70 jaar oud is ruwweg 13%. Onderzoek van TNO laat zien dat bij een meting in de zomer van 2020 de effecten voor

²⁹ Er zijn in 2020 ruim 140 overtredingen geconstateerd. Zowel corona als niet coronagerelateerd. Bij ruim 90% van de overtredingen is er sprake van een waarschuwing of (kennisgeving) eis. Bij 6% vindt tijdelijke stillegging van werkzaamheden vanwege een gevaarlijke situatie plaats en bij 2% wordt een boeterapport opgemaakt. Sanctiëring met boetes is het sluitstuk.

de lichamelijke en psychische gezondheid voor werkenden meevallen³⁰. Een ander project van TNO laat zien dat naast de directe gevolgen tijdens de eerste uitbraak, zoals werkdruk in de zorg en hoger ziekteverzuim, vooral jongeren en mensen met kinderen het lastig hadden. Daarnaast wordt steeds duidelijker dat bij mensen die geïnfecteerd zijn na herstel van de oorspronkelijke COVID-19-infectie nog geruime tijd sprake kan zijn van een aanzienlijke ziektebelasting.

De overtredingen die de Inspectie SZW aantreft in verband met COVID-19 hebben voornamelijk betrekking op de situatie waarin het besmettingsrisico niet is opgenomen in de RI&E en er onvoldoende maatregelen worden genomen om besmetting te voorkomen. In de periode juli-oktober 2020 heeft de Inspectie een specifieke uitvraag gedaan bij ruim 400 garagebedrijven waarbij de RI&E, het bijbehorende plan van aanpak en het contract met een arbodienst zijn bekeken. In 54% van de ontvangen RI&E's stonden risico's met betrekking tot corona beschreven. In de zomer is door de sociale partners in Nederland een algemene handreiking COVID-19 uitgebracht om verspreiding van het coronavirus in bedrijven tegen te gaan.

Hierbij gaat het dan bijvoorbeeld om het niet houden van 1,5 meter afstand of het niet gebruiken van persoonlijke beschermingsmiddelen. Ook komt het voor dat werkgevers onvoldoende voorlichting geven over de maatregelen en te weinig toezicht houden (op de eigen medewerkers). En soms is sprake van overtredingen op andere veiligheidsaspecten, zoals onveilige arbeidsplaatsen, het onveilig gebruik van arbeidsmiddelen en onveilige machines. De inzet van de Inspectie is er primair op gericht het gedrag en de feitelijke

werksituatie te verbeteren zodat bedrijven/werkgevers een gezond en veilig werkklimaat voor hun werknemers mogelijk maken.

Tijdelijke stillegging

Bij een bakkerij in Amsterdam heeft een inspectie plaatsgevonden naar aanleiding van een melding waarin werd aangegeven dat er medewerkers werkten terwijl zij positief getest waren op corona. De inspecteur heeft besloten dat de positief geteste medewerkers de werkzaamheden niet mochten voortzetten of aanvangen. Conform de regels is de stillegging de volgende dag opgeheven nadat de werkgever de betreffende medewerkers naar huis had gestuurd. Deze stillegging heeft plaatsgevonden op het nieuwe artikel 28 van de Arbowet.

Het blijkt echter lastig precies te duiden waar de besmettingen zijn ontstaan. Van de gevallen waarvan de setting bekend is, rapporteert het RIVM dat dit in verreweg de meeste gevallen de thuissituatie betreft. Wat betreft de besmettingen buiten de thuissituatie laten de cijfers van het RIVM zien dat werk een behoorlijke bijdrage levert aan (verdere) verspreiding van het virus. In totaal gaat het, in de periode van juni tot medio december, om ruim 34.000 traceerbare besmettingen op de werkvloer. Dat is ruim 14% van alle traceerbare besmettingen.

Een aantal beroepsgroepen loopt, door het werk zelf of door beperkte mogelijkheden besmettingen te voorkomen, grotere risico's. Internationaal onderzoek laat zien dat dat bijvoorbeeld geldt voor werknemers in de zorg, de voedingsindustrie en de veiligheidssector. De zorgsector heeft in 2020 extra

aandacht van de Inspectie gehad. Zeker in de maanden maart en april komen uit de zorgsector meldingen (toen 11% van het totaal aantal meldingen) binnen, die voornamelijk gaan over het gebrek aan persoonlijke beschermingsmiddelen (verpleeghuizen, thuiszorg).

Een belangrijke vraag die in 2020 speelt, is hoe de risico's op besmetting met het coronavirus op de werkplek effectief te beheersen zijn. Voor de beheersing zijn algemene overheidsmaatregelen afgekondigd. Daar waar de coronamaatregelen van de overheid niet voldoende zijn, heeft de Inspectie een aanpak ontwikkeld. Daarmee kan worden nagegaan of bedrijven op een verantwoorde wijze omgaan met besmettingsrisico's. Het gaat dan om situaties waarin het besmettingsrisico niet voortkomt uit de aard van de werkzaamheden; voor dat soort situaties was al een inspectieaanpak ontwikkeld.

In 2020 is kennis in kaart gebracht omtrent risico's en beheersmaatregelen (stand van de wetenschap en professionele dienstverlening) over blootstelling aan corona. Daartoe is het initiatief genomen om samen met de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) te inventariseren welke onderzoeksgegevens en adviezen (nationaal en internationaal) beschikbaar en bruikbaar zijn om besmetting van werknemers met het coronavirus te voorkomen. Op basis van die informatie zijn handreikingen voor inspecteurs ontwikkeld over een goede invulling van de (arbo)zorgplicht door werkgevers en over beheersmaatregelen voor situaties waarin de werkgever ventilatie en/of mondneusmaskers heeft ingezet als beheersmaatregel.

³⁰ De impact van de COVID-19 crisis op werknemers - Monitorarbeid TNO

Door de coronapandemie is er grote behoefte aan desinfectiemiddelen. Handdesinfectiemiddelen zijn biociden en moeten een toelating hebben. Gezien het belang van desinfectie voor het beperken van besmettingsrisico's, heeft het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat tijdelijke vrijstellingen verleend voor de productie en het op de markt brengen van deze middelen op basis van ethanol. De middelen worden onder meer gebruikt voor het desinfecteren van supermarktkarren en boodschappenmandjes. In een aantal gevallen verrichten jeugdigen deze werkzaamheden en komen dan in aanraking met ethanol, in weerwil van het verbod daartoe.³¹ Juist deze groep is vatbaar voor blootstelling aan schadelijke stoffen. Voor Inspectie SZW zijn de verleende vrijstellingen leidend geweest om in het kader van eenduidig overheidsoptreden af te zien van handhaving op het verbod. De Inspectie heeft daarom werkgevers op hun verantwoordelijkheid gewezen en opgeroepen om bij het reinigen van oppervlakken, zeker wanneer dat door jeugdigen gebeurt, water en zeep of allesreiniger toe te passen.

2.3 Impact op eerlijk werk

Een analyse van het Platform Toekomst van Arbeid³² laat zien dat de gevolgen van de crisis voor het werk en inkomen van werkenden in Nederland scheef liggen. De mate waarin mensen geraakt worden door de gevolgen van de crisis valt samen met de juridische vorm waarin zij hun arbeid verrichten. Zelfstandig ondernemers verloren massaal opdrachten, vooral in contactgevoelige sectoren. Oproepkrachten werden niet

meer opgeroepen, tijdelijke contracten werden niet verlengd. Uitzendkrachten werden in groten getale weggestuurd, zeker in sectoren die door sluitingen werden geraakt. Voor werkzoekenden, al dan niet vanuit een uitkering, betekende de uitbraak een onvermijdelijke verlenging van de zoektocht naar een nieuwe baan. Afgezien van groeisectoren vonden werkgevers het over het algemeen lastig om nieuwe mensen aan te nemen, al was het maar omdat een face-to-face sollicitatiegesprek onmogelijk was.

Binnen de categorie coronagerelateerde meldingen zijn er 1.590 meldingen die betrekking hebben op arbeidsmigranten (circa 20%). Naar de kwetsbare positie van arbeidsmigranten heeft de Inspectie aanvullend onderzoek gedaan. Het Rapport arbeidsmigranten van de Inspectie SZW is op 22 januari jl. aan de Tweede Kamer gestuurd.³³ Controles, onderzoeken en meldingen met betrekking tot bijvoorbeeld het uitzendwezen, de zorg, de agrarische sectoren, de vleesverwerking en de horeca laten zien dat niet overal de besmettingsrisico's afdoende worden tegengegaan.

In de voedingsmiddelensector, met name de slachterijen, is in de loop van 2020 intensief geïnspecteerd naar aanleiding van de vele signalen over misstanden die hierover zijn binnengekomen. Dankzij de goede samenwerking met onder andere de NVWA en de vakbonden beschikt de Inspectie over actuele informatie over de (corona)knelpunten bij slachterijen. Op basis van de interventies heeft de sector een uitgebreid pakket aan verbetermaatregelen genomen. Veelal betrof het besmettingen bij arbeidsmigranten die via uitzendbureaus

ingezet werden bij slachterijen en betrof het niet-arbogerelateerde aspecten zoals slechte huisvesting, niet respecteren van quarantaine (na reizen) en woon-werkverkeer.

Corona in de voedingsmiddelenindustrie

In de vleessector hebben inspecteurs 63 inspecties uitgevoerd. De problematiek had betrekking op de huisvesting en het vervoer van arbeidsmigranten en het niet doorbetalen van loon in quarantaine. Daarnaast betroffen de inspecties de naleving van de RIVM-maatregelen om de verspreiding van corona te beperken. Het ging dan vooral om de communicatie over de getroffen maatregelen door de werkgever, opgenomen maatregelen in de RI&E, het toezicht op de naleving van de maatregelen door leidinggevend en het (kunnen) houden van de 1,5 meter afstand. Van een inspectie in de vleesverwerking is een film gemaakt. Met deze film maakt de Inspectie SZW duidelijk hoe een controle verloopt, waarop de inspecteurs letten en welke maatregelen bedrijven moeten nemen. De film is onder de aandacht gebracht van bedrijven in de vlees- en pluimvee verwerkende industrie via onlinecampagnes en werkgeversverenigingen.

³¹ Arbeidsomstandighedenbesluit, artikel 4.105, eerste lid.

³² Platform Toekomst van Arbeid, Naar een schokbestendiger arbeidsmarkt; Investeren in mensen dempt de gevolgen van een (corona)crisis, 2020

³³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/01/22/bijlage-1-rapport-arbeidsmigranten>; Kamerstuk 2021Do2844

Per 1 september 2020 is het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 onder leiding van het Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-C) van start gegaan. Dit initiatief volgt uit de aanbeveling van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten aan het kabinet. Het platform kijkt naar de woon-, werk- en vervoersomstandigheden van arbeidsmigranten, geeft een operationeel landelijk beeld, gaat preventieve bedrijfsbezoeken afleggen, zal repressief optreden bij brandhaarden en faciliteert bij de grensoverschrijdende samenwerking op dit thema.

Door de partners binnen het LOT-C zijn interventies gedaan naar aanleiding van enkele tientallen meldingen en informatieverzoeken. Door deze samenwerking kan effectiever worden opgetreden tegen misstanden, bijvoorbeeld als het gaat over de woon-, leef- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten. Bijna de helft van de respondenten in een onderzoek naar de situatie van arbeidsmigranten zegt dat ze ofwel niet worden doorbetaald bij ziekte (16%), of niet weten of er doorbetaling plaatsvindt (30%). Ongeveer 85% van hen is werkzaam via een uitzendbureau en daarvan werken twee van de drie langdurig in een fase A-uitzendovereenkomst, waarbij de werkgever op ieder moment de overeenkomst kan beëindigen, ook bij ziekte van de uitzendkracht.

Daarnaast geeft 86% aan dat de woonruimte is geregeld door het uitzendbureau of de werkgever. Die woonruimte moeten zij verlaten als het werk stopt. Vaak is de woonruimte klein en moet deze worden gedeeld met meerdere personen. 40% geeft aan dat ook het woon-werkverkeer door de werkgever wordt geregeld. In iets meer dan de helft van de gevallen melden arbeidsmigranten dat geen maatregelen zijn genomen tijdens het vervoer om besmetting te voorkomen.

De politie meldt dat de huisvesting op een bedrijfsterrein, waarbij 20 arbeidsmigranten verblijven in koelloods en een andere groep arbeidsmigranten verblijft in stacaravans, niet voldoet. Na overleg met de betreffende gemeente en het Samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 werd met voorrang een gezamenlijke inspectie georganiseerd met de politie en brandweer. Daarbij werd op de eerste locatie een woonaccommodatie in een koelloods aangetroffen. Personeel was niet aanwezig, maar werd uitgeleend aan een andere werkgever. De brandweer heeft de woonaccommodatie gesloten. Op de tweede locatie werden talrijke erg vervallen stacaravans aangetroffen en in totaal 39 personen met de Bulgaarse nationaliteit. De woon- en leefomstandigheden waren afschuwelijk te noemen en drie caravans zijn direct door brandweer VRE (in overleg met burgemeester) gesloten. De Inspectie SZW doet verder onderzoek naar overtredingen van de Arbeidstijdenwet en de Wet minimumloon.

2.4 Impact op het inspectiewerk

In maart 2020 zorgt de coronacrisis voor een acute en onzekere situatie die leidt tot zeer ingrijpende maatregelen en aanwijzingen vanuit het kabinet. De precieze relatie tussen de overheidsmaatregelen en de arboregels was niet gelijk duidelijk. De coronamaatregelen zijn opgenomen in (lokale) noodverordeningen en, later, in een spoedwet waarin de Inspectie geen rol of bevoegdheid heeft; de veiligheidsregio's, de politie, de gemeentelijke BOA's en de Koninklijke Marechaussee kunnen bij overtreding van deze maatregelen optreden. Dit heeft ertoe geleid dat aanvankelijk zowel binnen

de Inspectie als bij andere instanties vragen waren over de rol van de Inspectie, de bevoegdheden van inspecteurs en de grondslag voor handhaving van de coronamaatregelen.

Tegen deze achtergrond heeft de Inspectie haar werkwijze voor het inspecteren en handhaven op coronamaatregelen ontwikkeld. Aanvankelijk zijn bedrijven alleen telefonisch benaderd naar aanleiding van een klacht. Daarbij vindt hoor en wederhoor plaats, waarbij zowel de melder, mits niet anoniem, als de werkgever zijn kant van het verhaal kan doen. Tijdens dit gesprek moet de inspecteur zich een beeld vormen van de genomen maatregelen en de verbeteringen die de werkgever daarin moet doorvoeren. Het is telefonisch echter moeilijk te verifiëren of de door de werkgever geschetste maatregelen daadwerkelijk zijn genomen en of ze de kwaliteit hebben, die de werkgever eraan toedicht.

Begin mei is daarom besloten bewijsstukken op te vragen van de genomen maatregelen. Het gaat dan om foto's van specifieke werksituaties en de geschetste maatregelen, maar ook om protocollen, instructies aan werknemers en eventueel de Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E). Op grond van het telefoongesprek en het bewijsmateriaal oordeelt de inspecteur of de werkgever verbeteringen moet doorvoeren. Heeft de inspecteur het idee dat de werkgever niet eerlijk is over de genomen maatregelen of deze überhaupt niet van plan is te nemen, dan kan besloten worden alsnog een inspectie op locatie uit te voeren. Om de effectiviteit van de interventies te beoordelen wordt, waar mogelijk, ook bij de melder geverifieerd of de werkgever de situatie heeft verbeterd.

De samenwerking met andere instanties is goed verlopen na een soms ingewikkelde aanloop en er is kennisgemaakt met elkaars rollen, taken en bevoegdheden. Deze kennismaking is door het acute karakter van de pandemie en de meldingen die daaruit voortkomen over concrete situaties van onveilig werk vooral praktisch ingestoken. De Tijdelijke wet maatregelen COVID-19 (spoedwet) spreekt niet over samenwerking in het toezicht op de coronamaatregelen. In de memorie van toelichting op de spoedwet is daarover wel opgenomen dat de aangewezen toezichthouders relevante informatie (bijvoorbeeld op basis van incidenten) aan elkaar kunnen verstrekken. Ook is opgenomen dat zij, in de vorm van een handhavingsarrangement, desgewenst zelf afspraken kunnen maken over (de afbakening en uitvoering van) het door hen uit te voeren nalevingstoezicht.³⁴

Binnen de Inspectie zijn voor de meeste instanties lijsten met regionale contactpersonen samengesteld. De informatie-uitwisseling verliep goed. GGD's mochten niet altijd hun informatie delen over testresultaten (vanwege privacyregels rondom medische gegevens) terwijl die informatie voor inspecteurs ook van belang is om de eigen veiligheid en die van werknemers goed te kunnen beoordelen. Dit is later in het jaar opgelost door werknemerslijsten van een bedrijf te delen met de GGD zodat die kon aangeven of er sprake was van besmettingsgevaar (positief geteste personen) zonder de persoonsgegevens te hoeven delen. Bij inspecties van slachterijen is vooraf informatie verkregen van NVWA, die meer wist over wat er mis was bij welke slachterijen. Daarna werd dan de GGD geconsulteerd zodat duidelijk werd waar knelpunten zaten. Het contact met veiligheidsregio's liep meestal via de GGD.

³⁴ Kamerstuk 35 526, Memorie van toelichting Tijdelijke wet maatregelen COVID-19, Nr. 3 HERDRUK, 28-07-2020

3 Eerlijk, gezond en veilig werk en bestaanszekerheid voor iedereen

3.1 Beleidsontwikkelingen op het Inspectiedomein in 2020

Arbeidsmarkt

Op 23 januari 2020 publiceerde de Commissie Regulering van werk (Commissie Borstlap) haar eindrapport. Kort daarvoor publiceerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het advies 'Het betere werk'. Met de brief van 11 november 2020 heeft het kabinet zijn reactie op beide rapporten aan de Tweede Kamer verzonden.³⁵ Het kabinet deelt het oordeel van de Commissie Regulering van werk dat de arbeidsmarkt inclusiever kan en moet worden. Besluitvorming over de hervormingsvoorstellen wordt overgelaten aan het volgende kabinet.

In 2020 is ook de Implementatiewet herziene detachingsrichtlijn en de meldingsplicht voor buitenlandse dienstverrichters en zelfstandigen op grond van de WagvEU (maart 2020) in werking getreden. De inwerkingtreding van de Implementatiewet herziening detachingsrichtlijn beoogt de arbeidsvoorwaarden van tijdelijk naar Nederland gedetacheerde werknemers vanuit andere EU-landen meer gelijk te trekken met de arbeidsvoorwaarden van Nederlandse werknemers, ter bescherming van de gedetacheerde werknemers, ter voorkoming van concurrentie op loon- en arbeidsvoorwaarden en om ernstige gevallen uitbuiting en schijnconstructies tegen te gaan. Er worden onder andere regels gesteld omtrent

bepaalde toeslagen en vergoedingen, aanvullende arbeidsvoorwaarden voor gedetacheerde uitzendkrachten en na een detachingsduur van twaalf of achttien maanden is sprake van aanvullende rechten rondom arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden.

Arbeidsmigranten

In 2020 zijn door het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten, onder leiding van de heer Roemer, twee adviezen uitgebracht om de positie van arbeidsmigranten te verbeteren.³⁶ Naar aanleiding van het eerste advies is onder andere het centrale informatiepunt Work in NL opgericht³⁷, dat arbeidsmigranten in de eigen taal informeert over werken en wonen in Nederland. Het kabinet gaat met een aantal zaken direct aan de slag, zoals verbeteringen op het gebied van medische zorg en registratie van arbeidsmigranten. Voor ingrijpendere maatregelen wil het kabinet voorbereidingen treffen, zodat een volgend kabinet daarmee direct aan de slag kan.

Arbeidsmarktdiscriminatie

Om de mogelijkheden tot toezicht en handhaving op het gebied van arbeidsmarktdiscriminatie te versterken, heeft het kabinet afgesproken dat aandacht wordt gegeven aan het bestrijden van discriminatie in sollicitatieprocedures, met –

als sluitstuk – een handhavende rol voor de Inspectie SZW. In december 2020 is daartoe het wetsvoorstel Toezicht gelijke kansen bij werving en selectie bij de Tweede Kamer ingediend.³⁸

RI&E

Vanaf 2020 zijn activiteiten ontwikkeld om de naleving van de verplichte Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) te verbeteren. Zo sluit de Inspectie aan bij het Meerjarenprogramma RI&E. Dit programma is door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gestart om de kwantitatieve en kwalitatieve naleving van de RI&E verplichting te verbeteren. Een onderdeel van het plan is de campagne "Heb jij al een RI&E" dat zich primair richtte op kleine bedrijven die nog niet op de hoogte waren van de RI&E-verplichting. Zij werden geïnformeerd met een reclamespot, een flyer over de RI&E en het project de 'Route naar de RI&E', waarbinnen onder meer een instrument voor kleine bedrijven voor het maken van een RI&E is ontwikkeld.

Beroepsziekten

In mei 2020 heeft de commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling bij Beroepsziekten, onder leiding van de heer Heerts, advies uitgebracht over een betere organisatie van de schadeafhandeling bij beroepsziekten als gevolg van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Het kabinet is met dit advies aan de slag gegaan (Kamerstukken II 2019/20, 25 883, nr. 389). In november 2020 is een verkenner van start gegaan

³⁵ Kamerstukken II 2020/21, 29 544, nr. 1028

³⁶ Kamerstukken II 2019/20, 29 861, nr. 51 (brief van 11 juni 2020) resp. Kamerstukken II, 2020/21, 29 861, nr. 53 (brief van 30 oktober 2020)

³⁷ www.workinnl.nl

³⁸ Kamerstukken II 2020/21, 35 673, nr. 2

om de voorgestelde aanpassingen van de kennisinfrastructuur rondom beroepsziekten uit te werken. Met het project Beroepsziekten beter in beeld heeft de Inspectie vorig jaar bijgedragen aan de kennisontwikkeling op dit gebied.³⁹

3.2 Resultaten eerlijk werk

3.2.1 Aanpak misstanden

De Inspectie zet in op het aanpakken van misstanden voor de bescherming van kwetsbare groepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. COVID-19 heeft de positie van kwetsbare groepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt nog duidelijker aan het licht gebracht. Diverse programma's richtten hun inspecties en samenwerking met andere instanties in 2020 daarom nog nadrukkelijker op sectoren die worden gekenmerkt door laagbetaalde arbeid en de aanwezigheid van veel arbeidsmigranten en andere kwetsbare groepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt.⁴⁰ De aangetroffen misstanden zijn aangepakt.

Integrale aanpak van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling

De Inspectie werkt met handhavingpartners uit binnen- en buitenland aan de integrale aanpak van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling. Vanuit het programma Arbeidsuitbuiting is een aantal zaken bij het Landelijk Operationeel Team

Corona (LOT-C) aangemeld over misstanden bij het wonen, werken en vervoer van arbeidsmigranten. Bij een deel daarvan is door de in het LOT-C vertegenwoordigde instanties gezamenlijk opgetreden. Ook heeft de Inspectie samengewerkt binnen de Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC), waar ongeveer 15 casussen in behandeling zijn waarin gezamenlijk wordt opgetreden.

Samenwerking in RIEC-verband

Eén RIEC-casus betreft een tuinbouwbedrijf in de bollensector. Hier was sprake van slechte huisvesting, fraude met de arbeidstijdenregistratie, ondeugdelijke loonadministratie en onderbetaling. Het gezamenlijk optreden heeft onder meer geleid tot een structurele verbetering van de kwaliteit van de huisvesting door een beheersplan van de gemeente.

In een andere RIEC-casus in Brabant is gezamenlijk opgetreden door de vreemdelingenpolitie (AVIM), de gemeente en de Inspectie SZW tegen een massagesalon. Bij de Inspectie is geconstateerd dat er sprake was van mensensmokkel, illegale tewerkstelling en niet-naleving van de RIVM-normen ten aanzien van COVID-19. De gemeente heeft de werkzaamheden bij de salon daarom stilgelegd.

Joint Action Days

In september is in Nederland een aantal nagelstudio's gecontroleerd tijdens de Joint Action Days, een internationaal gecoördineerde samenwerking waarin namens de Inspectie het programma Arbeidsuitbuiting en het programma Horeca en detailhandel en de directie Opsporing participeren.

Aanleiding was mogelijke uitbuiting van met name Aziatische arbeidskrachten die veelal in deze salons werken. In de 19 deelnemende landen is een groot aantal locaties en personen gecontroleerd. Dit heeft geleid tot 535 mogelijke slachtoffers en de start van 606 nieuwe onderzoeken. Tijdens de actiedagen in Nederland zijn behalve enkele illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen verschillende overtredingen van arbeidswetten geconstateerd. Ook zijn in een paar situaties vervolgonderzoeken ingesteld door Europol vanwege vermoedelijke uitbuiting.

Sectorgerichte inzet op kwetsbare groepen

In een aantal sectoren is de kwetsbaarheid van arbeidsmigranten en flexwerkers in 2020 extra zichtbaar geworden. Dit heeft de Inspectie geconstateerd tijdens gecombineerde inspecties naar de arbeidsomstandigheden en -voorwaarden in de voedingsmiddelenindustrie. De problemen hadden enerzijds betrekking op de huisvesting en het vervoer van arbeidsmigranten in het kader van COVID-19 en anderzijds op het niet doorbetalen van loon tijdens quarantainemaatregelen. Bij een tiental uitzendkrachten kwam naar voren dat er vermoedelijk werd onderbetaald; hierbij is een nader onderzoek ingesteld.

Ook in de agrarische sector, de bouw, de pakket- en koerierssector en de uitzendbranche zag de Inspectie een samenloop van risico's voor gezond, veilig en eerlijk werk voor met name arbeidsmigranten en flexwerkers. Dit heeft naast bestuursrechtelijke handhaving ook geresulteerd in de overdracht van zaken aan opsporing binnen de Inspectie.

³⁹ Inspectie SZW (2021), Beroepsziekten in beeld; deel 1 en 2, ISZW, 2021

⁴⁰ Samenwerking vindt onder meer plaats in verband van de Landelijke Stuurgroep Interventieteams. In de LSI werkt de Inspectie samen met de Belastingdienst, Nationale Politie, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Sociale Verzekeringsbank (SVB), de IND, gemeenten en het OM. Binnen de interventieteams vinden gezamenlijke analyses en onderzoeken plaats, gezamenlijke programmering, gezamenlijke controles en gegevensuitwisseling.

Staking arbeid van 44 aspergestekers

Tijdens een controle van de Inspectie SZW troffen de arbeidsinspecteurs 44 aspergestekers aan. De aspergestekers, afkomstig uit Polen en Roemenië, voerden al minimaal zes weken iedere dag 8 tot 14 uren lang werkzaamheden uit. Zij hadden onder meer niet hun wekelijkse onafgebroken rusttijd van 36 uur genoten. Dit is een overtreding van de Arbeidstijdenwet. De Inspectie SZW heeft de werkzaamheden van de aspergestekers voor 36 uur gestaakt. Ook hebben de inspecteurs de arbeidsomstandigheden bekeken. Ook hierin schoot de werkgever te kort. De werkgever heeft de opdracht gekregen om dit binnen een gestelde tijd te herstellen. De bevindingen in de sector zijn voor de Inspectie aanleiding om tijdens het eerstkomende aspergeseizoen opnieuw in te zetten op inspecties.

3.2.2 Het functioneren van de arbeidsmarkt

Toezicht en handhaving alleen zijn niet voldoende om de problemen rond oneerlijk werk en arbeidsuitbuiting aan te pakken. De Inspectie acht een brede discussie over de aanpak van deze problemen noodzakelijk. In navolging op de 'Staat van Eerlijk werk 2019'⁴¹ signaleert en agendaert de Inspectie daarom ook in 2020 mechanismen op (onderdelen van) de arbeidsmarkt die eerlijk werk belemmeren, vooral waar het flexwerk en arbeidsbemiddeling betreft.

Onderzoeken en signaleren van schijnconstructies

Bij de aanpak van schijnconstructies legt de Inspectie de nadruk op constructies die een internationaal karakter hebben, die samenhangen met een veranderende arbeidsmarkt of die een opstap vormen voor allerlei fraudevormen. Ook in 2020 zijn er inspecties uitgevoerd bij diverse digitale platforms. Het gaat dan om platforms die vraag en aanbod van arbeid samenbrengen, onder andere in de maaltijdbezorging, distributie van pakketten of verlening van diensten voor diverse branches zoals detailhandel en land- en tuinbouw. Opvallend was dat het inschrijven bij de diverse platforms eenvoudig is, zodat ook mensen zonder werkvergunning of legaal verblijf aan het werk konden. Omdat dit een overtreding van de Wet arbeid vreemdelingen oplevert, heeft de Inspectie hiervoor meerdere boeterapporten opgemaakt.

Verkenningen

De Inspectie heeft in 2020 diverse verkenningen uitgevoerd naar zowel kwetsbare groepen als de werking van specifieke mechanismen. Een voorbeeld is de bevraging van 380 arbeidsmigranten over hun werk- en woonomstandigheden (zie paragraaf 2.3). Een andere verkenning op het gebied van eerlijk werk en arbeidsuitbuiting is die van Domestic Work. Deze is begin 2020 afgerond en had als doel meer zicht te krijgen op verschillende kwetsbare groepen en op de aard en omvang van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling in deze sector. Uit het verkennende onderzoek komt naar voren dat au pairs, private servants, ongedocumenteerden die huishoudelijk werk doen en arbeidsmigranten in de 24-uurszorg in potentie het meest kwetsbaar zijn voor arbeidsuitbuiting of ernstige benadeling.

De resultaten van het onderzoek zijn met netwerkpartners in nationaal en internationaal verband gedeeld en bieden aanknopingspunten voor een gezamenlijke aanpak. Een ander voorbeeld is de publiek-private samenwerking die de Inspectie is aangegaan met een aantal financiële instellingen om een signaleringsproces op te zetten voor het detecteren van witwassen in verband met uitbuitingssituaties. Beoogd resultaat is dat, als sprake is van ongebruikelijke en verdachte transacties, deze worden gemeld aan de Inspectie voor nader onderzoek. Het project is gestart in maart 2020 en stond in het teken van kennisontwikkeling.

3.2.3 Het stimuleren van eerlijke beloning

De Inspectie controleert niet alleen werkgevers, maar wijst ook werkenden op hun rechten en plichten. Zij richt zich daarbij op specifieke doelgroepen.

Buitenlandse studenten

Via de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs (NUFFIC) zijn buitenlandse studenten geïnformeerd over de regels rond werken tijdens de studie. In de gemoderniseerde versie van de zelfinspectie 'Eerlijk Werken' voor werkgevers wordt bovendien structureel aandacht besteed aan de regels voor het werken met buitenlandse studenten. De zelfinspectietool is gepromoot in verschillende sectoren, waaronder de horeca en detailhandel. In 2021 zal het project worden voortgezet, waarbij in beeld wordt gebracht welke impact de coronapandemie heeft gehad op de studenten en de werkgevers.

⁴¹ Inspectie SZW (2019), 'Staat van Eerlijk werk 2019' – Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt

Bijdragen aan cao-naleving

De Inspectie ondersteunt werknemers- en werkgevers-organisaties bij het toezicht op de naleving van cao-bepalingen met als beoogd resultaat naleving van cao-bepalingen en gelijke beloning voor hetzelfde werk en functie bij dezelfde werkgever. De Inspectie voert onafhankelijk onderzoek uit naar de naleving van cao-bepalingen. Met de bevindingen van de Inspectie kunnen sociale partners een rechtsvordering instellen tegen het bedrijf om naleving van cao-voorwaarden via de rechter af te dwingen. De gang naar de rechter is niet altijd nodig omdat de betrokken partijen met het rapport of verslag in de hand in gesprek gaan en afspraken maken. In 2020 zijn 29 Waadi-meldingen (Wet allocatie arbeid door intermediairs) en één AVV-gerelateerde (Algemeen Verbindend Verklaren) melding ontvangen van werknemers en sociale partners. Twintig van deze meldingen zijn in onderzoek genomen.

Sociale mediacampagnes

In 2020 heeft de Inspectie een sociale mediacampagne gestart met als thema #daspaseerlijk, gericht op het veilig, gezond en eerlijk werken in distributiecentra. Deze campagne heeft in april en in oktober en november 2020 gelopen. In december 2020 is er via de brancheorganisaties in de uitzend- en levensmiddelensector en in de transport en logistiek nog extra aandacht gevraagd bij de distributiebedrijven vanwege de drukte rondom de feestdagen, ook in relatie tot corona. In 2020 nam de Inspectie ook de animatiebranche opnieuw onder de loep, met focus op de Arbeidstijdenwet. Daarbij is een combinatie ingezet van controles, een artikel in het blad van de brancheorganisatie en een campagne via sociale media.

Controle animatiepersoneel op campings

Bij controle van het (animatie)personeel op 10 campings is onderzocht in hoeverre zij op de hoogte zijn van de opgelegde boetes naar aanleiding van eerdere inspectie-onderzoeken. Ook is onderzocht in hoeverre daarna de afspraken tussen campinghouders met de animatiebedrijven zijn aangepast. Het blijkt dat de meeste bedrijven weten dat er boetes zijn opgelegd. De meeste bedrijven geven aan dat de afspraken met de animatiebedrijven in het kader van de WML zijn aangepast. De prijzen zijn gestegen die de animatiebedrijven in rekening brengen bij de campings en de registratie van de gewerkte uren is uitgebreid. Uit onze controles kwam naar voren dat twee bedrijven een app hebben ontwikkeld om de arbeidsregistratie beter vast te leggen. Bij het onderzoek in 2020 is aanvullend gecontroleerd op de voorwaarden van de Atw. Hierbij zijn 36 overtredingen van de Atw geconstateerd op 6 van de 10 werkplekken. De gevolgde aanpak heeft een duidelijk en merkbaar effect gesorteerd.

3.2.4 Goed opdrachtgeverschap

Fatsoenlijk werk begint bij goed opdrachtgeverschap. In bepaalde sectoren hebben opdrachtgevers (grote) invloed op de mate waarin eerlijk kan worden gewerkt. Opdrachtgevers zijn zich vaak niet bewust van risico's op oneerlijk werk verderop in de productieketen, waar alleen selectie van de goedkoopste aanbieder voorop staat. De Inspectie bevordert goed opdrachtgeverschap door opdrachtgevers zowel aan te spreken op hun rol en houding als hen op weg te helpen met verschillende praktische tools en checklists.

Druk zetten op de keten

De Inspectie richt zich niet alleen op de bedrijven die onder toezicht staan, maar ook op hun omgeving. In 2020 heeft de Inspectie in een aantal sectoren gesproken met opdrachtgevers naar aanleiding van geconstateerde overtredingen in de keten die zij met aanbesteding van werk in gang zetten. Zo zijn grote hotelketens naar aanleiding van geconstateerde overtredingen bij de schoonmaak van hotelkamers aangesproken op hun rol als opdrachtgever van schoonmaakbedrijven. Daarbij is niet alleen gewezen op het feit dat schoonmaak een bepaalde prijs heeft, maar ook op de Code Verantwoordelijk Marktgedrag⁴². Ook in sector Bouw en Infra (zie paragraaf 3.3.4) en distributiecentra (zie paragraaf 1.2) hebben soortgelijke interventies plaatsgevonden.

Zelfinspectietools en checklists

Tegelijkertijd is werkgevers en opdrachtgevers handelingsperspectief geboden door ze te wijzen op de hulpmiddelen van de Inspectie SZW, zoals zelfinspectietools en checklists. De Inspectie heeft in 2020 diverse zelfinspectietools en checklists gelanceerd of, via gerichte campagnes, opnieuw onder de aandacht gebracht van werkgevers en opdrachtgevers om zo goed opdrachtgeverschap te bevorderen (zie ook paragraaf 1.3.5).

⁴² <https://www.codeverantwoordelijkmarktgedrag.nl/>

3.3 Resultaten gezond en veilig werk

3.3.1 Terugdringen ongezond en onveilig werk

De Inspectie pakt onveilige en ongezonde werksituaties aan, legt de achterliggende oorzaken bloot en ontwikkelt een bijpassende effectieve aanpak. Daarmee draagt de Inspectie bij aan de terugdringing van de maatschappelijke kosten van onveilig en ongezond werk en verzuim als gevolg daarvan. Om dit te bereiken, onderzoeken verschillende programma's werksituaties door het uitvoeren van actieve inspecties. Daar waar de Inspectie onveilige en ongezonde situaties tegenkomt, wordt daartegen opgetreden.

Voor het werken met gevaarlijke stoffen legt de Inspectie de nadruk op stoffen die leiden tot de meeste ziektelast bij kanker en longaandoeningen. In 2020 zijn inspecties uitgevoerd bij bedrijven die onderhouds- en renovatiewerkzaamheden verrichten waarbij chroom-6-houdende materialen worden bewerkt. In 65% van de gevallen werd gehandhaafd. Bij inspecties onder bedrijven die werken met CMR-stoffen⁴³ is bij 82% van de geïnspecteerde bedrijven gehandhaafd. Op basis van inspecties naar de blootstelling aan gevaarlijke stoffen komt het beeld naar voren dat door toedoen van de inspecties de bedrijven tot een beter arbobeleid komen. Omdat veel bedrijven te weinig kennis hebben van gevaarlijke stoffen zet de Inspectie in op het informeren en het vergroten van het bewustzijn over de risico's. Zo is de digitale zelfinspectietool Werken met gevaarlijke stoffen geactualiseerd en gepromoot. Deze is in 2020 vaker door bedrijven geraadpleegd.

⁴³ Carcinogene, mutagene en reprotoxische stoffen

Geen extra uitstel onderhoudstop voor Brzo-bedrijf

Voor onderhoudstops bij Brzo-bedrijven worden honderden mensen vanuit zeer diverse delen van de wereld ingevlogen die op dezelfde locatie samen hun bijdrage moeten leveren aan het onderhoud. Door de coronapandemie hadden monteurs problemen om naar Nederland te komen. Een Brzo-bedrijf had daarom een onderhoudstop uitgesteld op grond van overmacht conform de ruimte die de Warenwet daartoe biedt. Uit veiligheidsoverwegingen is de Inspectie hier niet in meegegaan. Voor het verstrijken van de termijn is een waarschuwingsbrief verstuurd waarin gesteld is dat de herkeuring tijdig moest plaatsvinden, dan wel men de installatie tijdig uit bedrijf moest nemen. Omdat het bedrijf de waarschuwing negeerde en de betreffende drukapparatuur in gebruik bleef, is uiteindelijk een boete opgelegd. Het bedrijf koos eieren voor zijn geld en heeft in tweede instantie alsnog enkele fabrieken stilgelegd en de noodzakelijke keuringen laten uitvoeren.

De Inspectie streeft ernaar alle gecertificeerde bedrijven die asbest verwijderen minimaal eens in de drie jaar te inspecteren. Dat is de afgelopen 3 jaar bij 90% van deze bedrijven gebeurd. In de overige 10% van de gevallen is door het bedrijf nauwelijks of geen saneringen aangemeld, zodat het niet mogelijk bleek deze tijdens het werk te inspecteren. Bij ongeveer 45% van de gecontroleerde bedrijven is geen enkele overtreding vastgesteld, bij ongeveer 5% een lichte overtreding en bij 50% is tenminste één keer een zware overtreding vastgesteld. Een deel van de bedrijven overtreedt

stelselmatig de wet ondanks de inzet van structureel, intensief toezicht door de verschillende toezichthouders en de inzet van zware instrumenten. Het afgelopen jaar heeft de Inspectie stevig ingezet op de niet-nalevers en lukt het steeds beter om risicogericht te inspecteren en te weten waar de inzet zich op moet richten. Zo dwingt de Inspectie bedrijven waar vaker zware overtredingen worden geconstateerd, alle werkzaamheden tijdelijk stil te leggen.

3.3.2 Leren van ongevalsonderzoek

De Inspectie SZW doet onderzoek naar ongevallen en klachten over (gevaarlijke en ongezonde) werksituaties en machines. Het primaire doel van het onderzoek is het vaststellen of er een direct causaal verband is tussen het incident en een overtreding. Daarnaast worden de uitgevoerde analyses onder meer gebruikt om te leren van incidenten⁴⁴ en de naleving van wet- en regelgeving te beoordelen. Ook kan de informatie over incidenten nuttig zijn bij het verbeteren van preventie-maatregelen door bedrijven.

Gedifferentieerde aanpak van ongevalsonderzoek

Per 1 oktober is de Inspectie gestart met de implementatie van de gedifferentieerde aanpak van ongevalsonderzoek. Hierbij wordt in de manier van het doen van onderzoek naar arbeidsongevallen onderscheid gemaakt naar de aard van het letsel van het slachtoffer en de mate waarin de werkgever

⁴⁴ Met ingang van 2020 is de Monitor Leren van Ongevallen gestart. Dit is een instrument om relevante gegevens van ongevallen op een systematische wijze vast te leggen. Doel van de monitor is om de betrouwbaarheid, efficiency, doelmatigheid en tijdigheid van de informatie te verhogen. De monitor is ontwikkeld door het RIVM in nauwe afstemming met de Inspectie SZW en het Ministerie van SZW.

arbozaken op orde heeft. Deze start was later dan voorzien door de uitbraak van COVID-19. Enerzijds was dat vanwege de gewijzigde inzet van de inspecteurs, anderzijds vanwege de maatregelen die de Inspectie SZW zelf moest nemen. Dit maakt dat de Inspectie het laatste deel van 2020 en een groot deel van 2021 ziet als een experimenteerjaar en dit benut om de beheersmaatregelen van deze nieuwe aanpak en werkwijze gefaseerd en gecontroleerd uit en in te voeren.

Begin 2020 heeft de Inspectie een nieuwe werkwijze ontwikkeld om niet-spoedeisende ongevallen te onderzoeken.⁴⁵ Uitgangspunt hierbij was dat de inspecteur tijdens de coronacrisis op afstand zijn werk kon doen en dat de Inspectie SZW naar aanleiding van het ongeval toch een interventie kon ondernemen om de veiligheid in bedrijven te vergroten. Hierbij is de werkgever gevraagd het ongeval zelf te onderzoeken en maatregelen te nemen voor een veilige werkomgeving.

Strafrechtelijk ongevalsonderzoek

In 2020 zijn er 45 processen-verbaal opgemaakt bij dodelijke ongevallen. Dit is minder dan in 2019 toen er 55 processen-verbaal zijn opgemaakt.

Analyse van incidenten met gevaarlijke stoffen

De Inspectie heeft specifieke aandacht voor bedrijfsincidenten waarbij gevaarlijke stoffen betrokken zijn die effect hebben op de arbeidsveiligheid. Er zijn 172 zaken op basis van meldingen en signalen afgesloten waarbij in 66% van de zaken is gehandhaafd.

⁴⁵ De dodelijke ongevallen zijn buiten beschouwing gelaten en werden door de strafrecht pool opgepakt. Bij de spoedeisende ongevallen die rechtstreeks werden uitgezet bij de inspecteurs veranderde niets aan de oorspronkelijk werkwijze.

Bij de uitgevoerde herinspecties moest nog steeds in 33% van de gevallen worden gehandhaafd. De bevindingen uit analyses naar incidenten met gevaarlijke stoffen bij chemische bedrijven worden gebruikt om de inspectie- en handhavingsstrategieën aan te scherpen. Bedrijven kunnen de inzichten gebruiken om hun veiligheidsbeleid te verbeteren.

Dodelijk ongeval met een hoogwerker

Even een spandoek van een aannemer ophangen aan het dak van een gebouw. Dit ‘klusje’ kostte 4 jaar geleden twee mannen het leven, een derde raakte zwaargewond. De werkbak van een hoogwerker stortte 15 meter naar beneden. In 2020 zijn verschillende partijen die medeschuldig waren aan het ongeval veroordeeld. Dit ongeval is door de Inspectie onderzocht. Uiteindelijk bleek dat de hoogwerker niet was gekeurd en niet deugde. Verder was de machinist onervaren. Hij had onder meer verzuimd om twee beveiligingen aan te brengen die moesten voorkomen dat de werkbak zou loskomen.

De inspectie bracht een goed onderbouwd onderzoek voor de rechter. De machinist kreeg 200 uur taakstraf opgelegd. Dat was meer dan de officier geëist had. De verhuurder van de hoogwerker kreeg eenzelfde taakstraf. Hij had de machine niet laten keuren en zijn machinist niet goed geïnformeerd. De hoofdaannemer kreeg een boete van € 30.000,- opgelegd. Zijn mensen waren bij de klus het dak op gegaan en waren daarbij niet beveiligd. Ook hield het bedrijf niet genoeg toezicht op zijn medewerkers en op de kwaliteit van de gehuurde hoogwerker.

3.3.3 Vergroten van bewustwording van de gevaren van het werk

De Inspectie draagt bij aan meer bewustwording bij werkgevers en werknemers van de gevaren van ongezond en onveilig werken. De Inspectie stimuleert een cultuur van veilig en gezond werken (samen met relevante ketenpartners) en pakt misstanden aan. De Inspectie SZW heeft in 2020 binnen de actieve inspectieprogramma's op het terrein van gezond en veilig werken het toezicht op de naleving van de RI&E geïntensiveerd.

Arbozorg

Vanaf 2019 zet de Inspectie extra in op de verbetering van de naleving van de kernverplichtingen die voor werkgevers gelden, namelijk het hebben van een RI&E, een plan van aanpak (PvA) en een basiscontract. De Inspectie neemt de naleving van de arbozorgbepalingen mee in haar controles. In 2020 vonden in de programma's meer dan 3.000 actieve inspecties op arbozorg plaats. Bij 783 werkgevers is vervolgens gehandhaafd op arbozorgfeiten die exclusief gekoppeld zijn aan de RI&E. Daarbij zijn naast andere handhavingsinstrumenten 134 boetes opgelegd en 626 waarschuwingen gegeven.

In een pilot 'administratieve inspectie RI&E' binnen het programma Psychosociale Arbeidsbelasting (PSA), die bestond uit administratieve handhaving op aanwezigheid van de basisdocumenten, is onderzocht of handhaving ook zonder werkplekcontrole standhoudt. Uit de pilot blijkt dat deze methode van administratief inspecteren een groot bereik én een efficiëntere manier van inspecteren oplevert. Bij 34 van de 416 bedrijven is een boeterapport opgemaakt. Een van de

verbeterpunten betreft het inbouwen van een (telefonisch) contactmoment tussen een inspecteur en het bedrijf, wat de aanpak effectiever maakt. In 2021 gaat de Inspectie verder met de opvolging van de pilot.

Pilot administratief toezicht

De Inspectie SZW heeft een pilot uitgevoerd gericht op administratief toezicht en handhaving op de aanwezigheid van de RI&E, een plan van aanpak (PvA) en het basiscontract met een Arbodienst. Het doel van deze pilot was bedrijven te stimuleren actief de RI&E-verplichtingen na te komen (en hun documentatie te actualiseren) en die bedrijven te beboeten die geen RI&E, plan van aanpak en/of basiscontract kunnen overleggen. Voor de pilot zijn ongeveer 460 werkgevers aangeschreven. Daarnaast heeft de Inspectie pushberichten op LinkedIn ingezet, contact gezocht met de brancheorganisatie en een webpagina ingericht waarop Q&A's en informatie over de arbozorgverplichtingen te vinden zijn.

Zowel voor de RI&E als het PvA geldt dat ongeveer 90% van de opgestuurde documenten is aangepast na de eerste voorankondiging. Ongeveer 80% van de aangeschreven werkgevers heeft de wettelijk vereiste documenten opgestuurd. Op basis van de analyse van de ingediende documenten zijn er in 34 gevallen boetes aangezegd (niet de gevraagde documenten hebben of documenten voldoen niet aan minimale eisen). De Inspectie vervolgt deze pilot in andere sectoren.

Veiligheidscultuur

Het verbeteren van de veiligheidscultuur op de werkvloer draagt bij aan het voorkomen van arbeidsongevallen. De Inspectie zoekt daarom naar manieren om inzicht in de veiligheidscultuur van een bedrijf toe te voegen aan haar toezicht. In 2020 werkte de Inspectie samen met TNO aan een instrument dat een indicatie geeft van de veiligheidscultuur van kleine en middelgrote organisaties. Dit instrument biedt enerzijds handvatten aan de Inspectie om gericht een interventie te kiezen, maar houdt anderzijds ook het bedrijf een spiegel voor om tot verbetering te komen. In 2021 werkt de Inspectie aan de validatie en de gefaseerde implementatie van het instrument dat drie concepten van de veiligheids-cultuur bekijkt, te weten prioriteit van de veiligheid, van leiderschap en van leerfocus.

Arbocatalogi

Sociale partners van een branche beschrijven in een arbocatalogus met welke maatregelen de doelvoorschriften uit de Arbwet gerealiseerd kunnen worden. Een catalogus is een goed hulpmiddel om een plan van aanpak bij de RI&E te maken. Veel branches hebben daarom naast de arbocatalogus ook een branche-RI&E ontwikkeld, waarmee de werkgever een RI&E kan maken. De Inspectie toetst of de arbocatalogi niet strijdig zijn met wet- en regelgeving. Een van de belangrijkste preventieve instrumenten van het toezicht is het werken met positief getoetste catalogi. Werkgevers en werknemers weten welke concrete bedrijfsspecifieke maatregelen ze kunnen nemen om veilig en gezond te werken en de Inspectie gebruikt de arbocatalogi als referentiekader in de handhaving.

In 2020 zijn 70 arbocatalogi aan de Inspectie ter toetsing voorgelegd. Het ging daarbij om actualisering van bestaande catalogi, uitbreiding van bestaande catalogi (toevoeging van meer relevante risico's) en nieuwe catalogi. Van de in 2020 getoetste catalogi (deels ook uit 2019) zijn er 23 positief, 5 gedeeltelijk positief/negatief en 9 negatief getoetst. Een deel van de voorgelegde arbocatalogi zijn nog in behandeling. 23 catalogi zijn tussentijds door sociale partners ingetrokken. Alle positief getoetste catalogi zijn te vinden op arboportaal.nl. De coronamaatregelen kunnen opgenomen worden in een arbocatalogus. In 2020 heeft de Inspectie SZW voor deze specifieke catalogi het toetsproces drastisch ingekort zodat een toets binnen vijf werkdagen plaatsvindt. In 2020 hebben drie sectoren daarvan gebruikgemaakt.

3.3.4 Interventies bij verschillende betrokken partijen in het netwerk

Om haar doelen te bereiken, intervenueert de Inspectie niet alleen bij de werkgever, maar ook bij andere betrokken partijen in het netwerk, zoals opdrachtgevers, werknemers en certificerende instellingen.

In gesprek met opdrachtgevers

Door een combinatie van gesprekken op bestuursniveau en inspecties op de bouwplaats zijn (grote) landelijke opdrachtgevers in de bouw en infra erop gewezen dat zij hun rol en verantwoordelijkheid uit hoofde van de bouwprocesbepalingen in de ontwerp- en uitvoeringsfase beter moeten invullen. In samenwerking met de Inspectie hebben deze opdrachtgevers vervolgens op zo'n manier verbetertrajecten uitgevoerd dat bij aanbestedingen van werken in de gehele keten veilig, gezond en eerlijk kan worden gewerkt.

Ook bij woningcorporaties voert de Inspectie gesprekken met directies in combinatie met inspecties op bouwplaatsen. Dit om te zien of de opdrachtgever zich ervan heeft vergewist dat in de gehele keten van (onder)aannemers veilig en gezond wordt gewerkt. Een eerste bevinding is dat veel directies zich na de gesprekken bewust worden van hun verantwoordelijkheden.

Werknemers ondersteunen bij gezond en veilig werken

Bij grote bedrijven met gevaarlijke stoffen wil de Inspectie de arboprofessionals en de ondernemingsraad (OR) stimuleren hun rol en verantwoordelijkheid te nemen, zodat zij bijdragen aan gezond en veilig werken binnen hun organisatie. De OR heeft een belangrijke rol in het aanspreken van de werkgever op, onder andere, het veilig omgaan met gevaarlijke stoffen. Een flyer van de Inspectie met daarin praktische handreikingen deze rol in te vullen is via vakorganisaties, vakbladen, sociale mediacampagnes op LinkedIn verspreid. Daarbij is verwezen naar de Inspectie-website en een artikel in een publicatie voor ondernemingsraden.

Voorlichting geven over productveiligheid

In de landbouw vinden regelmatig ongevallen met CE-gemarkeerde landbouwmachines plaats. De oorzaak ligt vaak in onveilige aanpassingen aan een machine. Tijdens een online bijeenkomst van Fedecom⁴⁶ heeft de Inspectie SZW de eisen rondom het 'CE-stelsel Machine' toegelicht, is de brochure van de Inspectie SZW verspreid en zijn specifieke Q&A's voor de branche onder de aandacht gebracht.

⁴⁶ Fedecom is de branchevereniging voor de Landbouw-, Veehouderij-, Groen- en Tuinbouwtechniek en Industrie & Intern transport. Fedecom telt zo'n 1.000 leden, waarbij ongeveer 200 fabrikanten, 100 importeurs en 700 dealers van machines zijn aangesloten.

Certificerende instellingen in stelling brengen

Asbestsaneerders mogen hun werk alleen doen als zij beschikken over een certificaat. Dit certificaat wordt verstrekt door een certificerende instelling (CI). Omgevingsdiensten en de Inspectie SZW melden ernstige overtredingen aan de CI's. Dit leidt ertoe dat de CI's certificaathouders corrigeren, wat zonder de meldingen niet zou zijn gebeurd. De Inspectie constateert echter ook dat de CI's het corrigeren niet altijd volgens de bepalingen van het certificatieschema uitvoeren. In die gevallen treedt de Inspectie als tweedelijns toezicht-houders op de CI's handhavend op.

3.4 Toezicht op bestaanszekerheid

3.4.1 Het stelsel voor werk en inkomen

Met het toezicht op de bestaanszekerheid biedt de Inspectie inzicht in de doeltreffendheid van het stelsel van werk en inkomen, door inzicht te geven in trends, knelpunten en risico's. Daartoe voert de Inspectie monitoringsonderzoeken en verdiepende onderzoeken uit binnen het stelsel van werk en inkomen. Zo constateert de Inspectie in 2020 dat door de economische gevolgen van de coronacrisis de druk op de uitvoering binnen het stelsel van werk en inkomen toeneemt. De economische gevolgen van de coronacrisis zetten het inkomen van grote groepen werknemers en ondernemers onder druk.

Voor sommige mensen zijn problematische schulden een belangrijke belemmering voor (volwaardige) participatie in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Met de schuldhulpverlening werken gemeenten, maatschappelijke organisaties en vrijwilligers dagelijks hard aan oplossingen. Onderzoek van de Inspectie laat zien dat vrijwel alle cliënten tevreden zijn over

de hulp. De hulp is voornamelijk gericht op het oplossen van de schulden. Onderliggende problematiek bij cliënten krijgt beperkt aandacht. Het risico op schulden is in 2020 door de gevolgen van de coronacrisis toegenomen. Gedurende dat jaar had één op de vijf huishoudens te maken met risicovolle schulden.

Ook constateerde de Inspectie in 2020 dat slechts weinig ondernemers bekend zijn met de algemene overheidsvoorzieningen die er speciaal voor zelfstandigen zijn. De groep is erg divers. Mensen zijn soms uit eigen drijfveer en soms door externe omstandigheden aangezet om zelfstandig ondernemer te worden. Het is financieel niet altijd mogelijk om verzekeringen af te sluiten of pensioenvoorzieningen te treffen. Ondanks creatieve oplossingen is er een groep die het financieel zwaar heeft. De coronacrisis heeft ook op dit terrein grotere problematiek veroorzaakt, die vervolgens heeft geleid tot uitgebreide steunmaatregelen gericht op het compenseren van loonkosten en teruglopende omzet.

In de doeltreffendheid van de uitvoeringsorganisaties rondom werk en inkomen zijn er een aantal risico's. Het zicht op de problematiek op het domein bestaanszekerheid werd beperkt doordat aan het begin van de crisis veel fysieke loketten bij gemeenten gesloten waren en in september nog steeds voor 3% van de gemeenten geldt dat de loketten deels gesloten waren. Twee derde van de gemeenten geeft op dat moment aan het persoonlijk contact succesvol te kunnen vervangen met andere communicatiemiddelen. Verder blijkt gedurende een belangrijk deel van 2020 dat er coulance bij schuldeisers blijft bestaan. De druk op het stelsel van Werk en Inkomen kan echter nog verder toenemen. Het blijft daarom belangrijk dat uitvoeringsinstellingen op tijd opschalen om de toegenomen

vraag naar uitkeringen, reïntegratie en schuldhulpverlening op te vangen. Het is daarbij blijvend van belang dat de ondersteuning voor kansarmere burgers op peil blijft, ook als kansrijkere burgers zich in grotere getale melden.

UWV is vanaf augustus 2020 begonnen met het vergroten van het personeelsbestand, met de kanttkening dat de coronamaatregelen het inwerken van personeel moeilijker maakt. Bij gemeenten is het de vraag of zij op dit moment al in voldoende mate bezig zijn met het aannemen van nieuw personeel. Deze twijfel wordt gevoed door zowel de gesprekken die de Inspectie in de nazomer van 2020 heeft gevoerd met medewerkers van gemeenten, als door de enquête onder leidinggevendenden van gemeenten, die hun zorg uiten over de onzekerheid over de toereikendheid van de gemeentelijke budgetten voor 2020 en met name 2021.

De belangrijkste inkomensondersteuning vanuit gemeenten betreft de algemene bijstand. Hiervan maken in november 2020 zo'n 425.000 personen gebruik. Tot nu toe is de toename nog beperkt, maar Berenschot berekende in 2020 op basis van de toen geldende CPB-ramingen (Centraal Planbureau) over de werkloosheidsontwikkeling dat het beroep hierop in 2022 in het minst positieve scenario verder kan oplopen tot ruim 625.000. Duidelijk is dat de ondersteuning en werkmogelijkheden voor mensen met een arbeidsbeperking belemmerd worden door de coronacrisis. Veel reïntegratietrajecten zijn aanvankelijk stopgezet en een deel van de doelgroep durft vanwege een kwetsbare gezondheid sowieso niet aan het werk. Bovendien waren werkgevers terughoudender geworden met het in dienst nemen van mensen met een arbeidsbeperking.

3.4.2 Toezicht sociaal domein

De Inspectie draagt bij aan een effectieve uitvoering van decentrale taken op lokaal niveau binnen het sociaal domein, in het bijzonder als het gaat om de Participatiewet. Daartoe werkt de Inspectie binnen het Toezicht op het Sociaal Domein (TSD) samen met drie andere landelijke inspecties (Inspecties van het Onderwijs, van Gezondheid en Jeugd en van Justitie en Veiligheid). Met het oog op een meer effectieve decentrale uitvoering, heeft de Inspectie de afgelopen jaren onderzoek verricht op onderwerpen als (arbeids)participatie van jongvolwassenen en mensen met een beperking, schuldhulpverlening, positie van statushouders en de toegankelijkheid van voorzieningen. In 2020 zijn er vanuit de Inspectie SZW geen onderzoeken verricht binnen het TSD, maar is wel bijgedragen aan verschillende initiatieven.

In 2020 reflecteert het TSD op de realisatie van doelstellingen binnen het sociaal domein.⁴⁷ De belangrijkste conclusie is dat burgers lang niet altijd de passende zorg en ondersteuning krijgen die zij nodig hebben en dat ze de weg naar de juiste hulp soms maar moeilijk kunnen vinden. Tevens blijkt duidelijk dat integraal werken (nog steeds) de achilleshiel is binnen in het sociale domein. Dit heeft vooral te maken met de verkokering binnen het sociaal domein zelf en onvoldoende de regie om dat te doorbreken. Ook belemmeringen in wet- en regelgeving en de (financiële) prikkels die daarmee samenhangen, vergroten niet de mogelijkheden om integraal te werken.

De probleemanalyse uit de terugblik laat de noodzaak zien om vanuit het landelijk toezicht te blijven vasthouden aan een

⁴⁷ Toezicht sociaal domein, Terugblik toezicht sociaal domein 2016-2020, oktober 2020

samenhangende aanpak van complexe problemen en nadrukkelijker te gaan toezien op samenwerking tussen (lokale) partijen. Daarbij is het ook van belang zich meer uit te spreken over het functioneren van het stelsel op landelijk niveau en (landelijke) partijen nadrukkelijker aan te spreken op hun verantwoordelijkheid om tot verbeteringen te komen.⁴⁸

Verder hebben de samenwerkende inspecties van het Toezicht op het Sociaal Domein in 2020 een brief gestuurd aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en andere betrokken departementen (OCW, VWS, J&V en BZK).⁴⁹ In de brief wordt gevraagd om meer aandacht voor een integrale aanpak van integratie statushouders en dat extra inspanningen nodig zijn om een integrale aanpak op lokaal niveau te faciliteren. Gemeenten en hun partners stuiten bij de integratie van statushouders namelijk op een aantal problemen die zij niet (alleen) op lokaal niveau kunnen oplossen.

Eind 2020 heeft het TSD met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en in samenwerking met een aantal gemeenten de *Visual Toezichtstaken Sociaal Domein* gelanceerd. Dit is een interactief overzicht dat gemeenten helpt bij het vormgeven en uitvoeren van hun toezichts- en handhavingstaken. In deze eerste versie is een overzicht voor de Wmo 2015 uitgewerkt. In de komende periode komt dit ook beschikbaar voor de Jeugdwet, de Participatiewet, de Wet Kinderopvang, de leerplicht en de nieuwe Wet inburgering.

⁴⁸ Toezicht sociaal domein, Meerjarenprogramma 2021-2024, november 2020

⁴⁹ Toezicht sociaal domein, brief Duurzame integratie statushouders vraagt om een brede integrale aanpak gericht op de langere termijn (kenmerk TSD/2020/4/ar), oktober 2020

8

7

6

5

9

Alleen samen krijgen we
corona onder controle

Alleen samen krijgen we
corona onder controle

4 De opsporingstaak binnen de Inspectie

4.1 Inleiding

De Inspectie verricht, onder gezag van het Openbaar Ministerie (OM), strafrechtelijk onderzoek naar criminele activiteiten op het hele Inspectiedomein. De Inspectie doet onderzoek naar arbeidsuitbuiting, mensensmokkel, en grootschalige en georganiseerde fraude met uitkeringen en subsidies, zoals de WW, de NOW, Persoonsgebonden Budgetten en zorgdeclaraties. Een aantal werkzaamheden valt buiten het Inspectiedomein, maar wel binnen het SZW-domein zoals de fraude door taalscholen die inburgeringsonderwijs verzorgen en de strafrechtelijke onderzoeken naar zorgfraude die in opdracht van het ministerie van VWS worden uitgevoerd. Opsporing werkt samen met tal van instanties, zowel internationaal en nationaal als regionaal. Daarnaast wordt Opsporing steeds meer ingezet binnen de Inspectieprogramma's als een van de in te zetten interventies, bijvoorbeeld als het gaat om arbeidsongevallen.

Het Handhavingsarrangement

De Inspectie SZW vervult de opsporingsactiviteiten op de terreinen van SZW en VWS onder gezag van het Functioneel Parket (FP) van het Openbaar Ministerie. Het Handhavingsarrangement tussen het ministerie van SZW, ministerie van VWS, de Inspectie SZW en het OM vormt het kader voor de activiteiten op het SZW- en het zorgdomein. In het voornoemde Handhavingsarrangement staan onder meer afspraken over het aantal afgeronde processen-verbaal dat bij het FP wordt ingeleverd en de verdeling van capaciteit over verschillende thema's.

In 2020 hebben de Inspectie SZW en het FP een afspraak gemaakt om in de toekomst naast de tellingen van processen-verbaal ook andere prestaties te monitoren om meer zicht te krijgen op de geleverde inzet en de behaalde effecten.

De opsporing van fraude met coronasteunmaatregelen was niet voorzien in het Handhavingsarrangement 2020. De aanpak van fraude met steunmaatregelen vergt veel capaciteit van de directie Opsporing. Dit heeft consequenties gehad voor de doorlooptijd van onderzoeken op andere thema's.

4.2 Ontwikkelingen binnen Opsporing

Professionalisering

In 2020 is de Inspectie voor haar opsporingstaak verder gegaan op het ingeslagen pad van professionalisering van de organisatie, langs de vier sporen: strategische personeelsplanning (inclusief werving), leren en ontwikkelen, verbetering werkprocessen en cultuur en leiderschap. Verder is een begin gemaakt met de vormgeving van de Business Intelligence (BI); de werkprocessen worden meer gemodelleerd langs de lijn van het informatiegestuurd werken en het leiderschapstraject.

Werven en opleiden

In 2020 zijn door instroom, doorstroom en uitbreiding veel nieuwe medewerkers geworven en ingestroomd. Nadat deze collega's de benodigde opleidingen hebben gevolgd en/of certificaten behaald, werken zij maximaal een half jaar aan onderzoeken in een opleidingsteam.

Interventiemix

In de samenwerking tussen inspectieprogramma's en Opsporing komen de bestuursrechtelijke aanpak en het strafrechtelijk onderzoek samen. Zo vindt er tussen het Programma Arbeidsuitbuiting (PAU) en Opsporing tweewekelijks een overleg plaats, waarbij alle signalen van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling gezamenlijk besproken worden. Op deze manier kan worden beoordeeld welke interventie het meeste effect oplevert. Tevens wordt in samenwerking tussen opsporing en het programma gewerkt aan structurele verbeteringen in de aanpak van arbeidsuitbuiting. Dit ziet onder andere toe op verbeterde registratie van meldingen en slachtoffers, verbetering in- en extern meldproces, verbetering informatiepositie en terugdringen doorlooptijden strafzaken en een intensievere relatie met ketenpartners.

De aanpak van strafbare feiten die betrekking hebben op uitzendbureaus gebeurt door het team Aanpak Malafide Uitzendbureaus (AMU). Dit team is een samenwerkingsverband tussen de Belastingdienst, UWV, handhaving binnen het ministerie SZW en opsporing binnen de Inspectie SZW. Het richt zich vooral op complexere zaken, waarbij ook belastingfraude, schijnconstructies en uitkeringsfraude een rol kunnen spelen. Daarnaast werkt de Inspectie samen met SZW, SVB, de Belastingdienst en het UWV binnen het Kennis en Informatie Platform (KIP). Het KIP is gericht op samenwerking in de keten, kennisdeling van handhavingsmethodes en het uitwisselen van signalen.

Verder heeft Opsporing in 2020 onder meer met de inspectieprogramma's Asbest en Certificatie en Markttoezicht samengewerkt. Opsporing is ingezet bij een project waarin aandacht is besteed aan het ongewenst doorstarten van asbestsaneringsbedrijven. Naar aanleiding van een signaal is een strafrechtelijk onderzoek naar het uitgeven van valse DAV-certificaten ingesteld. Deze certificaten Deskundig Asbest Verwijderaars zijn noodzakelijk voor de medewerkers die asbestverwijderingen uitvoeren. Verder werkt Opsporing geregeld samen met toezichtprogramma's bij arbeidsongevallen. Dit heeft onder meer tot onderzoeken geleid die vorig jaar voor de rechter zijn verschenen.

Rechtbank Oost-Brabant 23 juni 2020 ECLI: NL:RBOBR:2020:3088

Op 13 september 2017 heeft een dodelijk ongeval met een goederenlift in een winkelpand plaatsgevonden. Een 55-jarige vrouw raakte met haar hoofd/nek bekneld tussen de lift en het hek dat voor de liftschacht was aangebracht en overleed daardoor. Arbo-inspecteurs en medewerkers Opsporing hebben gezamenlijk strafrechtelijk onderzoek naar dit ongeval ingesteld. De rechtbank heeft verdachte (de werkgever van de 55-jarige vrouw) op 23 juni 2020 veroordeeld tot een geldboete van € 100.000,-, waarvan de helft, dus € 50.000,-, voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaren.

Oprichting specialistisch team

Door de opsporing naar arbeidsuitbuiting zoveel mogelijk te centraliseren, wil de Inspectie de specialistische kennis op het onderwerp bij de rechercheurs vergroten. Daartoe is medio

2020 een specialistisch team van start gegaan dat zich richt op de strafrechtelijke aanpak van arbeidsuitbuiting. Onder de rechercheurs die zich bezighouden met de intakes, aangiftes en het tactisch onderzoek naar arbeidsuitbuiting bevinden zich ook gecertificeerde rechercheurs gespecialiseerd in mensenhandel. Deze rechercheurs hebben de afgelopen jaren training en coaching ontvangen om een goed verhoor op het terrein van mensenhandel af te nemen.⁵⁰

Naast arbeidsuitbuiting houdt dit specialistische team zich ook bezig met de aanpak van misstanden in de uitzendbranche.

Analytical Meeting Labour Exploitation

Begin 2020 is het idee ontstaan om naast een Joint Action Days (JAD)-week ook een EMPACT analytical meeting te organiseren. Het gaat hier om een meeting voor analisten/onderzoekers van de specifieke bij Europol aangesloten landen, waarbij er wordt gesproken over nieuwe trends en fenomenen die zich afspelen in de verschillende landen. Daarnaast worden er verschillende onderzoeksmethoden besproken. Binnen EMPACT THB Labour Exploitation is afgesproken dat Nederland (te weten de Inspectie SZW) de EMPACT analytical meeting zal organiseren.

De bijeenkomst is georganiseerd als web event in augustus 2020. De Inspectie SZW gaf daar (samen met Engeland en Frankrijk) een presentatie over het onderzoek arbeidsuitbuiting in domestic work. De bijeenkomst is bezocht door (strategische) analisten en onderzoekers van inspectie- en/of politiediensten uit verschillende Europese landen.

⁵⁰ De capaciteit van het team is nog niet op volledige sterkte. In de loop van 2021 en 2022 zal het team fasegewijs uitgebreid en ook opgeleid worden.

Uiteindelijk waren er 40 personen (online) aanwezig vanuit 30 verschillende landen. Het is waardevol een breed Europees netwerk van analisten en onderzoekers op te bouwen op het gebied van aanpak arbeidsuitbuiting. De inzichten en kennis uit de bijeenkomst is ook ingezet tijdens de JAD-week in september 2020.

4.3 Samenwerking

Voor de strafrechtelijke aanpak wordt op beleidsmatig niveau onder meer samengewerkt met het Platform Bijzondere Opsporingsdiensten (BOD-en). Behalve uit de vier Bijzondere Opsporingsdiensten Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD), Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en Inspectie SZW bestaat het Platform uit de Nationale Politie, het Functioneel Parket, de Koninklijke Marechaussee en de Rijksrecherche. Een belangrijk thema binnen dit Platform is ondermijning. Daarnaast wordt door de recherche van de Inspectie veel samengewerkt met UWV, SVB, Belastingdienst, zorgverzekeraars, gemeenten, de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) en binnen het Informatie Knooppunt Zorgfraude (IKZ).

Samenwerking Intelligence

Bij het team Intelligence komen alle meldingen en signalen binnen. Deze meldingen en signalen komen onder meer binnen via de Frontoffice van de Inspectie, Team Criminele Inlichtingen (TCI), opsporingsdiensten zoals de FIOD of andere overheidsdiensten zoals gemeenten of het UWV. Op 1 september 2020 is een pilot met het Regionaal Expertise Centrum (RIEC) Noord-Holland van start gegaan om de

samenwerking en verbinding met de RIEC's⁵¹ te verbeteren. De signalen worden zowel door Toezicht als Opsporing bekeken. Door het stroomlijnen van informatieverzoeken wordt uiteindelijk toegewerkt naar het inhoudelijk inbrengen en gezamenlijk bijhouden van signalen binnen RIEC Noord-Holland. Op die manier kan meer integrale samenwerking, onder meer op het gebied van ondermijning, plaatsvinden.

Samenwerking met financiële instellingen

Om signalen van arbeidsuitbuiting te detecteren, werkt de Inspectie ook in 2020 samen met banken. Het blijkt dat banken handelingen van witwassen in verband met uitbuitingssituaties geautomatiseerd in bankgegevens kunnen onderkennen. Hierdoor ontstaan mogelijkheden om uitbuitingssituaties te voorkomen, daders te vervolgen en mogelijke slachtoffers uit de uitbuitingssituatie te halen. Het project heeft in 2020 een vervolg gekregen in een samenwerking tussen de Inspectie en het Financieel Expertise Centrum (FEC)⁵². Via een kennisdocument 'crimineel werkgeverschap' zijn indicatoren en alle achterliggende informatie om mensenhandel, mensensmokkel, uitbuiting en slechte woonomstandigheden te detecteren, gedeeld met diverse

⁵¹ De tien RIEC's en het LIEC (Landelijk Informatie- en Expertise Centrum) vormen een landelijk dekkend netwerk dat overheidsdiensten ondersteunt bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit. Doel is om criminele ondermijning van de samenleving te stoppen. In RIEC-verband werken politie, UWV, gemeenten, de Belastingdienst, de Inspectie SZW en andere inspectiediensten samen op specifieke casussen.

⁵² Het Financieel Expertise Centrum (FEC) is een samenwerkingsverband tussen autoriteiten met een toezicht-, controle-, vervolgings- of opsporingstaak in de financiële sector en is opgericht om de integriteit van deze sector te versterken. Dit doet het FEC door preventief en actief op te treden tegen dreigingen die deze integriteit aan kunnen tasten.

banken. Het merendeel van de banken is bezig de indicatoren om te zetten naar zoekopdrachten in bankgegevens.

Europol

Vanwege het internationale karakter van haar onderzoeken heeft de Inspectie een eigen liaison officer (LO) binnen Europol. Door de aansluiting bij Europol maakt de door de Inspectie aangeleverde informatie deel uit van een internationale analyse op verschillende criminaliteitsbeelden. Hierdoor zullen trends en ontwikkelingen sneller gesignaleerd worden, waardoor op specifieke thema's samenwerking kan plaatsvinden met als doel criminele netwerken te detecteren en stoppen.

Actiedagen/Joint Action Days

Vanuit de Inspectie neemt onder meer de liaison officer deel aan de werkgroep internationaal van het Platform BOD'en. Binnen deze werkgroep zijn voorbereidende werkzaamheden getroffen om in 2020 samen met alle andere BOD-partners een actiedag te organiseren rondom een specifiek grensoverschrijdend thema. Vanwege corona heeft dit geen doorgang kunnen vinden. Het voornemen is om deze actiedag in 2021 te laten plaatsvinden. In 2020 heeft vanuit het programma Arbeidsuitbuiting wel een EMPACT Action Week Labour Exploitation and Argiculture plaatsgevonden. De data die tijdens deze actiedagen verzameld zijn, kunnen door Europol voor verdere analyses worden gebruikt.

Europees Openbaar Ministerie/EPPO

In 2020 heeft de Inspectie zich voorbereid op de komst van het Europees Openbaar Ministerie (EOM). De officiële benaming is European Public Prosecutor's Office (EPPO). In november 2020 is het EPPO gestart. De raakvlakken van het

ministerie van SZW en EPPO liggen op subsidiefraude in het sociaal domein en fraude met Europese Unie (EU)-middelen van het Europees Sociaal Fonds. EPPO heeft als taak de fraude met EU-middelen van het Europees Sociaal Fonds te bestrijden. Binnen de afdeling Intelligence is in 2020 een meldprocedure opgesteld voor signalen vanuit het SZW-domein richting EPPO. Inmiddels is een Europees aanklager voor Nederland benoemd.

4.4 Resultaten strafrecht in 2020

In 2020 heeft Opsporing 41 onderzoeken op het SZW-domein afgerond. Deze onderzoeken betreffen 38 reguliere onderzoeken en 3 ontnemingsonderzoeken. Daarmee is de doelstelling van 40 tot 50 onderzoeken, zoals vastgelegd in het Handhavingsarrangement 2020, gerealiseerd. Voor 38 reguliere onderzoeken kan de volgende onderverdeling worden gemaakt:

- 2 zaken met het thema arbeidsomstandigheden;
- 14 zaken met het thema illegale tewerkstelling/mensensmokkel;
- 1 zaak met het thema mensenhandel/arbeidsuitbuiting;
- 1 zaak met het thema overige (arbeidsmarkt)fraude;
- 14 zaken met het thema uitkerings-/subsidiefraude (fraude met WW-uitkeringen, de NOW-gelden en inburgering);
- 6 zaken met betrekking tot uitzendbureaus.

Naast de reguliere zaken heeft Opsporing in 2020 bij drie onderzoeken naar ernstige arbeidsongevallen assistentie verleend. Verder is in drie gevallen een rechtshulpverzoek van

buitenlandse opsporingsdiensten uitgevoerd.⁵³ Ook zijn in 2020 25 zogenoemde *knock and talk*-gesprekken gevoerd met betrekking tot de NOW-regeling.⁵⁴ Deze methode wordt toegepast bij serieuze signalen die echter onvoldoende ernstige fraude-indicaties bevatten. De subsidieaanvrager wordt met deze gesprekken in staat gesteld om zelfstandig zijn handelswijze aan te passen en de subsidievoorwaarden na te leven. Onder 4.4.2 wordt nader op de NOW ingegaan.

Lopende en gestarte onderzoeken

Er zijn 46 lopende onderzoeken, waarvan 6 ontnemingsonderzoeken. De lopende zaken betreffen onder meer onderzoeken naar mensenhandel/arbeidsuitbuiting (10), fraude met NOW-zaken en inburgering. De onderzoeken die bij de Inspectie lopen zijn veelal omvangrijk en duren om die reden vaak langer dan een jaar. Van de 46 onderzoeken zijn er 23 in 2020 gestart. De overige lopende onderzoeken zijn gestart in één van de jaren ervoor.

4.4.1 Resultaten arbeidsuitbuiting en mensensmokkel

Cijfers intakes, aangiftes en B8-regelingen

Intakes en aangiftes over arbeidsuitbuiting worden onder meer door de rechercheurs van het specialistische team arbeidsuitbuiting opgepakt. Tijdens de intakegesprekken wordt bekeken of sprake is van de geringste aanwijzing van

mensenhandel.⁵⁵ Is dat het geval, dan wordt het mogelijke slachtoffer op grond van de zogenoemde B8/3-regeling, drie maanden bedenkijd met voorzieningen aangeboden, voor er daadwerkelijk aangifte wordt gedaan. In 2020 hebben rechercheurs 74 intakegesprekken gevoerd, waarvan 67 door de Inspectie en 7 door de politie of de Koninklijke Marechaussee. In 36 gevallen is de geringste aanwijzing van mensenhandel vastgesteld en de B8/3-regeling aangeboden. Uiteindelijk is in 30 gevallen een aangifte opgenomen, waarvan 29 aangiftes door de Inspectie en 1 door de politie is opgenomen.

Na beoordeling van de officier van justitie hebben 14 van de 30 aangiftes niet tot een onderzoek geleid, waardoor ook de B8-regeling is beëindigd. Verder moeten 5 aangiftes nog door de officier van justitie worden beoordeeld en wordt een aantal aangiftes verder onderzocht. 7 onderzoeken met in totaal 11 aangiftes zijn doorgezet naar de Werkvoorbereiding. Deze aangiftes worden verder onderzocht. Hiervan zijn tot nu toe 4 onderzoeken (met in totaal 6 aangiftes) akkoord bevonden in de Stuur- en Weegploeg en deze (zullen) worden opgepakt als strafrechtelijk onderzoek. Van deze 4 onderzoeken betreffen 2 arbeidsuitbuiting en 2 mensensmokkel.

⁵³ Als een buitenlandse opsporingsdienst bijvoorbeeld getuigen in Nederland wil horen, dan kan de Nederlandse justitie worden verzocht om dit namens het betreffende land uit te voeren.

⁵⁴ Dergelijke gesprekken vinden plaats in gevallen waarbij sprake is van een minder stevig signaal en nog geen sprake van een verdenking is. In het gesprek wordt de werkgever voorgehouden dat de Inspectie beschikt over informatie van mogelijk onrechtmatig handelen.

⁵⁵ 'Geringste aanwijzing' betreft een begrip uit de regelgeving, bedoeld om de drempel voor het beschermen van slachtoffers zo laag mogelijk te maken. Letterlijk moet de overheid al bij geringe aanwijzingen van mensenhandel in actie komen.

Voor de rechter

De Inspectie heeft een onderzoek gedaan dat heeft geleid tot de veroordeling van een verdachte voor arbeidsuitbuiting en mensensmokkel. De verdachte is in hoger beroep veroordeeld tot 16 maanden gevangenisstraf en de betaling van een schadevergoeding aan twee benadeelde partijen.

De verdachte heeft een lange periode illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen uitgebuit door hen onder zeer slechte omstandigheden in zijn rotfabriek arbeid te laten verrichten. De verdachte wist dat zijn werknemers illegaal in Nederland verbleven en heeft hen laten werken tegen – naar Nederlandse maatstaven – zeer lage lonen, die vaak niet of slechts gedeeltelijk werden uitbetaald. Het salaris werd soms in het vooruitzicht gesteld maar vaak vervolgens niet uitbetaald. Er moest 's nachts gewerkt worden zonder compensatie voor de afwijkende werktijden en er waren geen afspraken gemaakt over het aantal te werken uren. Er moest worden doorgewerkt totdat de door de verdachte doorgegeven bestelling af was. In de ontnemingszaak is de verdachte veroordeeld tot het betalen van € 279.838,62 aan de Staat. Gerechtshof Amsterdam 24 januari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2020:661.

Mensensmokkel

In 2020 is binnen de Inspectie een pilot om notoire overtredders van artikel 2 Wet Arbeid Vreemdelingen⁵⁶ aan te pakken gestart. Daarin wordt een boeterapport, dat vanuit een inspectieprogramma is opgesteld, gebruikt als basis voor een strafrechtelijk onderzoek. Indien mogelijk wordt er verkort onderzoek gedaan, waarna de verdachte(n) wordt/worden verhoord en het dossier vervolgens in overleg met de officier van justitie bij het OM worden ingeleverd.

4.4.2 Resultaten fraude met steunmaatregelen

In 2020 zijn als gevolg van de coronacrisis steunmaatregelen getroffen, die bedrijven en zelfstandigen (zzp'ers) moeten ondersteunen. Het gaat om regelingen als de NOW, TOFA (uitgevoerd door UWV) en de TOZO (uitvoering door gemeenten). Als tijdens het vaststellen van de subsidie sprake is van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit, dan kan UWV aangifte bij het OM doen. Het OM kan vervolgens, met onder andere de informatie van UWV, besluiten dat de Inspectie een opsporingsonderzoek instelt. In 2020 zijn door de Inspectie in totaal 656 meldingen in relatie tot de steunmaatregelen ontvangen. Alle meldingen worden geanalyseerd, veredeld en gewogen. Veel meldingen vallen af, bijvoorbeeld omdat ze niet concreet genoeg zijn, onvoldoende fraude-indicaties bevatten of door andere instanties worden opgepakt. Opsporing is gestart met 24 strafrechtelijke onderzoeken naar fraude met NOW-gelden, waarvan er vorig jaar 8 bij het Functioneel Parket zijn ingeleverd.

⁵⁶ Het is een werkgever verboden een vreemdeling in Nederland arbeid te laten verrichten zonder tewerkstellingsvergunning of zonder dat een vreemdeling in het bezit is van een gecombineerde vergunning voor werkzaamheden bij die werkgever.

Bij misbruik en oneigenlijk gebruik van de steunmaatregelen werkt de Inspectie samen met UWV, de FIOD en de beleidsdirectie 'Uitvoering van Bedrijf'. Er vindt wekelijks een meldingenoverleg plaats, waarin wordt besloten wie een melding gaat oppakken. Er zijn ook strafrechtelijke onderzoeken die de FIOD en Inspectie samen hebben opgepakt. Ten aanzien van de TOZO vindt samenwerking tussen de Inspectie en gemeenten plaats, waarbij meldingen met elkaar worden gedeeld. De Inspectie krijgt onder meer Financial Intelligence Unit (FIU)-meldingen over de TOZO. Deze meldingen worden geanalyseerd, gedestilleerd en vervolgens naar de desbetreffende gemeente gestuurd.

De Inspectie ontvangt meldingen over fraude met steunmaatregelen onder meer via de Frontoffice van de Inspectie, van het UWV en de Financial Intelligence Unit (FIU) ontvangen.⁵⁷ De Inspectie krijgt de meldingen vanuit de FIU binnen via een Verdachte Transactie (VT). Samen met het Anti Money Laundering Centre van de FIOD, banken en de FIU heeft de Inspectie VT's, die op mogelijke fraude met steunmaatregelen duiden, gemonitord. De aanpak van fraude ten aanzien van de corona steunmaatregelen zal ook in 2021 onze aandacht vragen. Inmiddels zijn NOW2 en NOW3 van kracht.

⁵⁷ Nationaal is de FIU-Nederland volgens de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft-wetgeving) aangewezen als enige dienst in Nederland waarbij de meldplichtige instellingen hun ongebruikelijke transacties moeten melden. FIU-Nederland is organisatorisch ondergebracht bij de Nationale Politie en is een zelfstandig orgaan van de Staat der Nederlanden.

Inburgering

Naast de lopende onderzoeken naar fraude met inburgeringsgelden is in 2020 ook aandacht besteed aan het voorkomen van fraude. Ondanks de repressieve acties en de aandacht in de media voor dit type fraude, is geen afname van het aantal fraudesignalen te zien. Vooralsnog ontbreekt hiervoor een verklaring. De verwachting is gerechtvaardigd dat dit onderwerp ook de komende jaren onze aandacht zal vragen. De implementatie van de stelselaanpassingen zal namelijk nog enige tijd vergen.

Doorzoekingen in onderzoek naar fraude door taalscholen

De Inspectie heeft op 25 juni vanwege een onderzoek naar fraude door taalscholen vijf woningen en twee bedrijfspanden doorzocht. Zes mannen en een vrouw worden verdacht van valsheid in geschrifte en witwassen van overheidsgeld dat bedoeld was voor inburgeringsonderwijs. Er is onder meer beslag gelegd op administratie, enkele tienduizenden euro's contant geld, drie auto's, waardebonden en bankrekeningen.

In het strafrechtelijk onderzoek is het vermoeden dat drie taalscholen frauderen met gelden die uitsluitend bedoeld zijn voor het inburgeringsonderwijs. In Nederland is het verplicht om als immigrant binnen drie jaar na aankomst in Nederland inburgeringsexamen te doen. Taalscholen kunnen de immigrant helpen met onderwijs om dit examen te halen. Voor eventueel te volgen lessen krijgen de inburgeraars een lening van DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs) van maximaal € 10.000,- ter beschikking, onder de voorwaarde dat de taalschool een keurmerk

heeft van Blik op Werk (BOW). De taalscholen dienen de facturen in bij DUO en deze betaalt vervolgens de scholen uit. Asielmigranten hoeven als zij slagen voor het examen de lening niet terug te betalen.

Het vermoeden is dat er onder andere valse facturen en valse verklaringen over deelname aan cursussen zijn ingediend. Zo zouden er meer uren zijn gedeclareerd dan er daadwerkelijk les wordt gegeven. Vermoed wordt dat de taalscholen cursisten blanco contracten laten ondertekenen zodat de contracten aangepast kunnen worden. Er zijn leerlingen die daadwerkelijk les volgen, leerlingen die alleen in het begin les volgen en leerlingen die helemaal geen les volgen. Bij inschrijving bieden de taalscholen de cursisten contant geld of een cadeaubon van een elektronicawinkel.

Verdachten hebben vermoedelijk het geld deels witgewassen. Het onderzoek staat onder leiding van het Functioneel Parket. Getuigen kunnen zich melden bij de Inspectie SZW.

Bron: *Inspectiewerkt.nl*

4.4.3 Resultaten zorgfraude

De Recherche Zorg verricht strafrechtelijke onderzoeken op het domein van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het ministerie van VWS financiert deze taken van de Inspectie. In 2020 heeft Recherche Zorg 15 (reguliere) onderzoeken afgerond op de sectoren die geprioriteerd zijn door het ministerie van VWS.⁵⁸ Daarmee is de doelstelling voor 2020 in het Handlingsarrangement van 12 tot 18

⁵⁸ Zie ook [Programma Rechtmatige Zorg | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

onderzoeken gerealiseerd. Van de 15 reguliere onderzoeken hadden 14 onderzoeken betrekking op het Persoonsgebonden Budget (PGB) en 1 onderzoek op Zorg in Natura (ZIN).

Naast de reguliere onderzoeken heeft Recherche Zorg een assistentieonderzoek afgerond voor de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). Het onderzoek richt zich op twee zorgbureaus die ervan worden verdacht dat ze personeel met valse diploma's in de geestelijke gezondheidszorg en jeugdhulp hebben laten werken.⁵⁹ Eind december waren er 12 lopende onderzoeken, waarvan 11 reguliere onderzoeken en 1 ontnemingsonderzoek. Ook heeft de Recherche Zorg partners (onder meer van het Informatie Knooppunt Zorgfraude en de politie) in staat gesteld zelf onderzoeken te starten door informatie uit strafrechtelijke onderzoeken met hen te delen.

Verder is in de media verschillende keren aandacht geweest voor strafrechtelijke onderzoeken van de Inspectie. Zo is er onder andere aandacht geweest voor een onderzoek naar valse indicatiestellingen, waarmee mensen ten onrechte geld zouden krijgen voor zorg die ze niet nodig hebben.⁶⁰ Ook is in de media aandacht geweest voor veroordeelde budgethouders die gefraudeerd hebben met het Persoonsgebonden Budget (PGB), naar aanleiding van een strafrechtelijk onderzoek van de Inspectie SZW.⁶¹

⁵⁹ Zie ook: [Fraude met diploma's in de zorg: personeel met valse diploma's zou in jeugdhulp hebben gewerkt.](#)

⁶⁰ Zie onder meer: [Thuiszorgorganisatie uit Zundert verdacht van zorgfraude.](#)

⁶¹ Zie het kader op pagina 49.

Signaleringsbrief zorgfraude 2020

In de signaleringsbrief zorgfraude 2020 wordt onder meer aandacht voor twee concrete signalen gevraagd die de Inspectie heeft ingebracht, namelijk de hoofdaannemer als factoringsbedrijf en het gebruik van de AGB-code. Hieronder is het eerste signaal beschreven. Met name in de sector wijkverpleging worden veel meldingen gedaan van vermoedelijke fraude door het gebruik van onderaannemers. Een veel voorkomende constructie is een hoofdaannemer die eigenlijk functioneert als factoringsbedrijf: de onderaannemer draagt de facturatie van de zorg over aan de hoofdaannemer. Op de ingediende facturen staan vervolgens de gegevens van de hoofdaannemer, terwijl de onderaannemer alle zorg levert. In deze gevallen is de hoofdaannemer verantwoordelijk voor de juistheid van de declaraties. Hierdoor worden de controlemogelijkheden belemmerd, omdat niet zichtbaar is welke onderaannemer zorg heeft verleend.

De aanpak van fraude in de zorg vindt plaats in samenwerking met meerdere partijen die zich verenigd hebben in de Taskforce Integriteit Zorgsector. De Inspectie is de leidende opsporingsdienst in dit samenwerkingsverband. Zo heeft zij dit jaar samen met de Nederlandse Zorgautoriteit namens de ketenpartners de signaleringsbrief zorgfraude 2020 geschreven. In deze signaleringsbrief zijn signalen en knelpunten beschreven die de Inspectie en andere ketenpartners in de uitvoeringspraktijk tegenkomen.⁶² Ook maakt de Inspectie deel uit van

⁶² Een signaal is een knelpunt waar de TIZ convenantpartners tijdens de uitvoering van hun taken tegenaan lopen en waarvoor niet meteen een oplossing in de bestaande wet- of regelgeving is te vinden.

het samenwerkingsverband Informatie Knooppunt Zorgfraude (IKZ) en draagt zij bij aan de transitie van het huidige IKZ naar een nieuwe rechtspersoon met een wettelijke taak (stichting IKZ).

Persbericht zorgfraudezaak

Het Jaarverslag 2019 verwijst naar een zeer omvangrijk Persoonsgebonden Budget (PGB)-onderzoek dat de Inspectie heeft uitgevoerd. In dat onderzoek ging het over drie broers, de directie van een Utrechts thuiszorgbedrijf dat betrokken was bij de miljoenenfraude, die zijn veroordeeld tot 3,5 tot 4 jaar cel. De broers hadden een geraffineerd systeem opgezet, waarbij met valse facturen en verantwoordingsformulieren zorg werd gedeclareerd die niet werd geleverd.

Niet alleen de drie broers profiteerden hiervan, maar in sommige gevallen ook de budgethouders en/of hun vertegenwoordigers. Op 20 december 2020 moesten drie verdachten (vertegenwoordigers en/of budgethouders) voor de rechter verschijnen omdat zij ervan werden verdacht onterecht zorg gedeclareerd te hebben.

Een van hen was een vader die vertegenwoordiger was voor zijn zoon die verstandelijk beperkt is en veel zorg nodig heeft. Volgens het OM deden de vader en het Utrechtse thuiszorgbedrijf het voorkomen alsof de zoon bijna de hele week in de dagbesteding zat en daarnaast ook nog thuiszorg kreeg, terwijl hij in werkelijkheid het grootste gedeelte van de week thuis zat en maar een paar uur per week thuiszorg kreeg. In totaal gaat het om tienduizenden euro's, waarvan de vader een groot bedrag zelf ontving. Hij betaalde daar onder meer schulden mee af en maakte vakantie-reizen.

Bron: <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/2120548/om-verdachte-pgbfraude-deed-hulpbehoevende-zoon-in-de-uitverkoop.html>

5 Bedrijfsvoering tijdens de pandemie

5.1 Kerncijfers Inspectie SZW

De Inspectie heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in risicogestuurd, effectgericht en programmatisch werken. Zij stuurt op het behalen van resultaten die bijdragen aan eerlijk, gezond en veilig werk en bestaanszekerheid voor iedereen. Naast kengetallen, zoals aantallen inspecties, wil de Inspectie inzicht bieden in haar bijdrage aan het gewenste maatschappelijk effect. De resultaten en effecten van de uitgevoerde toezichtprogramma's worden beschreven in de programmabijdragen in Deel II.

Naast het benoemen van de resultaten en effecten van de toezichtprogramma's, hanteert de Inspectie een set kerncijfers inclusief indicatoren van het Inspectie Control Framework (ICF) zoals opgenomen in de volgende tabel. Deze indicatoren geven op hoofdlijnen de ontwikkelingen van de in het ICF genoemde punten weer en de bijdrage van de Inspectie aan de realisatie van maatschappelijk effect.

De uitbraak van het coronavirus en de daarmee verband houdende overheidsmaatregelen hebben ingrijpende gevolgen voor de arbeidsmarkt en daarmee voor het werkterrein en de werkwijze van de Inspectie. Zij heeft haar jaarplanning voor 2020 hierop aangepast. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd (Kamerstukken II 2019/20, 35 300 XV, nr. 96). De aanpassing in de jaarplanning heeft gevolgen gehad voor de realisatie van de kerncijfers.

5.1.1 Inspectie Control Framework

In het Jaarplan 2020 was voor de indicator 'Verhouding actief/reactief Gezond en Veilig' voorzien dat het tempo van de personeelsuitbreiding niet zodanig was dat over het gehele jaar 2020 de beoogde verhouding van 50/50 zou worden bereikt. De Inspectie verwachtte deze verhouding in de loop van 2020 te behalen en heeft daarop gestuurd. Met de bijstelling van het Jaarplan 2020 als gevolg van de coronapandemie werd dit doel niet op voorhand gewijzigd. Wel gaf de Inspectie aan dat de invloed van deze pandemie op de ICF-indicatoren zou worden bezien.

Vanaf begin maart 2020 begonnen de coronameldingen op te lopen, waarbij zich de volgende paradox voordeed. De opvolging van deze meldingen zien als reactieve werksort, brengt de beoogde balans van 50/50 verder weg. Dit kan voorkomen worden door aan coronameldingen zo weinig mogelijk capaciteit en inzet te besteden. Terwijl het maatschappelijk gezien – en dat is de paradox – juist wenselijk was om wél actief opvolging aan meldingen te geven en daarmee in te zetten op preventie van besmettingsrisico's op de werkvloer. Inhoudelijk wijkt de corona-aanpak daarmee overigens ook af van reactief werk zoals ongevalsonderzoek. Naast preventie van toekomstige ongevallen richt ongevals-onderzoek zich met name op waarheidsvinding en handhaving naar aanleiding van zich reeds voltrokken gebeurtenissen.

Om dat paradoxale effect te vermijden, is de inzet op coronameldingen rond gezond en veilig werk als een actieve

en op preventie gerichte werksort beschouwd. Zo kon een voor dat corona-effect geschoonde indicator worden gebruikt waarmee zoveel mogelijk zicht blijft op de gewenste ontwikkeling van de capaciteitsinzet én daarop te kunnen blijven sturen zoals in het oorspronkelijke Jaarplan is beoogd. De verhouding actief/reactief volgens deze gehanteerde stuurindicator (realisatie eind 2020, coronameldingen meegeteld als actief) was 44/56.

Om het effect van coronameldingen op deze indicator zichtbaar te maken is de indicator ook berekend wanneer we coronameldingen meetellen als reactief werk. In dat geval, bij een realisatie eind 2020, is deze indicator actief/reactief 40/60. Wanneer we deze indicatoren berekenen over het gemiddelde van 2020, dan vallen zij zo rond de 30/70 uit. Daarmee wordt duidelijk dat de Inspectie er in de loop van 2020 beter in slaagde om te sturen op de verhouding actief/reactief.

De capaciteitsinzet op specifieke coronameldingen was 4% van alle inzet op het domein gezond en veilig werk aan het eind van het jaar en 2% over heel 2020. Dit betreft een deel van de inzet op corona. Daarnaast is een deel van de capaciteit ingezet via specifiek op corona gerichte actieve projecten, zoals bij slachterijen, visverwerking, overige food, agrarisch en groen en distributiecentra. Deze actieve inzet was 4% aan het eind van het jaar en 3% over heel 2020. Het totale aandeel van de capaciteitsinzet op dit domein ten behoeve van corona was daarmee 8% aan het eind van het jaar en 5% over heel 2020.

Figuur 5.1 Kerncijfers Inspectie Control Framework, capaciteitsinzet en effect

	Realisatie 2019	Raming 2020	Raming 2023	Realisatie 2020
1. Inspectie Control Framework				
Verhouding actief/reactief in Gezond en Veilig (excl. Brzo; %)	25:75	50:50	50:50	44:56 ¹
Deelname Inspectie SZW aan gezamenlijke Brzo-inspecties	70% ²	>90	>90	98%
Niveau informatiegestuurd werken (schaal 0-5) ³	-	- ⁴	3	-
Inspectiedekking Eerlijk werk ⁵	-	- ⁴	2%	- ^{4,63}
2. Capaciteitsinzet⁶				
Gezond en Veilig (excl. Brzo)	42%	- ⁴	34%	39%
Gevaarlijke Stoffen ⁷	13%	- ⁴	13%	14%
Arbeidsdiscriminatie	3%	- ⁴	2%	3%
Eerlijk	40%	- ⁴	50%	42%
Werk en Inkomen	2%	- ⁴	1%	2%
3. Effect				
Handhavingspercentage eerste inspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	46% ⁸	>50	>50	33%
Handhavingspercentage herinspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	16% ⁸	<50	<50	20%
Handhavingspercentage Brzo ⁹	43% ⁸	40	< 40	41%
Handhavingspercentage eerste inspectie Eerlijk	47% ⁸	>50	>50	49%
Handhavingspercentage herinspectie Eerlijk (%)	42% ⁸	<50	<50	42%

¹ In 2018 en 2019 betreft de realisatie het jaargemiddelde. In 2020 betreft het realisatiecijfer de realisatie eind 2020. Coronameldingen zijn als 'actief' meegenomen. Dit wordt nader toegelicht in de tekst.

² De definitie van dit kerncijfer is met ingang van 2019 gelijkgetrokken met de definitie zoals deze wordt gehanteerd in de rapportage van de Brzo-partners. In het jaarverslag van de Inspectie SZW over 2019 is dit toegelicht.

³ Definitie niveau 2: «Interne informatie wordt gestructureerd verzameld in de eigen organisatie en informatie geeft antwoord op wat het probleem is». Definitie niveau 3: «Interne en externe informatie wordt gestructureerd verzameld en geanalyseerd. Informatie heeft een sturende rol». Een implementatieplan is opgesteld om in stappen van activiteiten in 2023 niveau 3 te bereiken.

⁴ De Inspectie heeft voor de tussenliggende jaren geen tussentijdse doelen geformuleerd. De uitbreiding richt zich op doelen in 2020 of 2023. Voor de tussenliggende jaren zijn geen betekenisvolle doelen mogelijk.

⁵ Dit betreft het aandeel van alle bedrijven waar oneerlijk werk een potentieel risico is en waar de Inspectie SZW toezicht heeft gehouden. Voor 2019 en 2020 is geen realisatie beschikbaar. Het kerncijfer is geconcretiseerd voor 2020, waarbij naast inspecties ook het bereik van andere interventies wordt meegenomen.

⁶ Betreft alleen de capaciteitsinzet in de programma's.

⁷ Dit realisatiecijfer betreft zowel de inzet op Brzo-bedrijven als de inzet op gevaarlijke stoffen. Beide onderwerpen worden opgepakt in het programma Bedrijven met Gevaarlijke Stoffen (BmGS).

⁸ In 2019 is sprake geweest van een wijziging in het registratiesysteem. Dit heeft tot gevolg dat de berekening van het handhavingspercentage vanaf 2019 is gewijzigd. Dit heeft een beperkte invloed op de hoogte van het percentage.

⁹ Bij het inspecteren van Brzo-bedrijven bestaat er geen onderscheid tussen eerste inspecties en herinspecties. De werkwijze is dat de Inspectie SZW blijft inspecteren totdat een onvolkomenheid of overtreding is opgeheven.

⁶³ Zie voor een toelichting par. 1.3.3. Inspectiedekking.

Alle voorgaande verhoudingsgetallen laten zien dat de gewenste ontwikkeling naar balans van de capaciteitsinzet op de verhouding actief/reactief nog niet is bereikt. Maar in vergelijking met 2019 tonen alle maatstaven ook aan dat de Inspectie in de goede richting van meer balans beweegt.

Ook het verhoudingsgetal waarbij het oppakken van coronameldingen als actieve werksoort wordt gezien, kwam aan het einde van 2020 nog niet uit op de beoogde 50/50. De drie belangrijkste oorzaken hiervoor zijn:

- Het personeelsverloop was hoger dan geraamd. Dit leidt wel tot bijstelling naar boven van de benodigde werving in 2021, maar het drukt in de tussentijd (2020 en 2021) op de totaal inzetbare capaciteit op het vlak van gezond en veilig werk. De capaciteitsversterking die in 2020 heeft plaatsgevonden en die nog in 2021 plaatsvindt, is nodig om de komende jaren de beoogde balans te bereiken en vast te houden;
- De invloed van corona op de mogelijkheid om actieve inspecties te doen. Door de lockdown zijn aan het einde van 2020 actieve inspecties uitgesteld als dat mogelijk was. Dit is bijvoorbeeld gebeurd als het ging om monitoringdoeleinden. In die periode is juist extra gewerkt aan het onderhanden werk reactief;
- Een nog niet goed te duiden invloed op de capaciteitsinzet gaat uit van de latere invoering van de gedifferentieerde aanpak ongevalsonderzoek (GAO). Deze was voorzien voor maart 2020, maar is door corona per oktober 2020 ingevoerd. Het effect hiervan – tijdelijk of meer structureel – op de capaciteitsinzet is nog niet helder. Dit wordt in de evaluatie van de GAO onderzocht.

In 2020 heeft de Inspectie SZW in vrijwel alle gevallen deelgenomen aan de gezamenlijke Brzo-inspecties. Op de gebieden informatiegestuurd werken en de inspectiedekking eerlijk werk zijn de nodige stappen gezet, met oog op het realiseren van de beoogde doelstellingen in 2023. Dit is beschreven in hoofdstuk 1.

5.1.2 Capaciteitsinzet

De kerncijfers bij Capaciteitsinzet geven weer hoe de beschikbare capaciteit is verdeeld over de verschillende domeinen. Er is een wervingsmodel opgesteld waardoor de capaciteitsinzet de komende jaren groeit naar de gewenste inzet op de verschillende domeinen in 2023.

5.1.3 Effect

Een indicatie voor het beoogde maatschappelijk effect is het handhavingspercentage. Het handhavingspercentage bij eerste inspectie biedt inzicht in de mate waarin de Inspectie SZW erin slaagt risicogericht te inspecteren, dus om werkgevers te bezoeken die de regels overtreden. Dit is voldoende het geval als bij meer dan de helft van de bezochte bedrijven daarvan sprake is. Het handhavingspercentage bij herinspectie zegt iets over de mate waarin de Inspectie SZW erin slaagt om een gedragsverandering te realiseren bij werkgevers die de regels niet naleefden.

De handhavingspercentages eerste inspectie op het domein Gezond en Veilig en het domein Eerlijk laten in 2020 een lagere realisatie zien dan is beoogd. Voor een groot deel is dit het gevolg van de wijze van werken gedurende de coronacrisis. Hierdoor konden inspecteurs minder vaak ter plekke inspecteren en pleegden zij in plaats daarvan telefonische interventies.

Niet ter plekke kunnen inspecteren, maakt het vaststellen van regelovertreding en het vastleggen van juridisch bewijs ervan lastig. Naar aanleiding van telefonische inspecties zijn bij vermoedens van regelovertreding wel effectieve interventies toegepast, maar er konden geen handhavinginstrumenten worden ingezet. Dit laatste is leidend bij de berekening van handhavingspercentages.

Daarnaast heeft de Inspectie gekozen voor het actief oppakken van coronameldingen waar dat zinvol leek. Deze meldingen betroffen met name onvoldoende afstand houden op de werkvloer, de aanwezigheid van een zieke werknemer op de werkvloer of het niet mogen thuiswerken waar het werk dat volgens de melder wel toeliet. Bij de opgepakte coronameldingen was slechts in beperkte mate sprake van regelover-treding door de betreffende werkgever. Het oppakken van coronameldingen leidde daardoor tot een lager handhavingspercentage dan bij risicogericht inspecteren gebruikelijk is.

5.1.4 Aantal inspecties

Onderstaande tabel bevat cijfers over het aantal inspecties en onderzoeken. Deze aantallen zijn een uitvloeisel van de programmering en geen doel op zichzelf.

Figuur 5.2 Inspecties en onderzoeken Inspectie SZW

Inspecties naar stap	Realisatie 2019	Realisatie 2020
Gezond en Veilig (excl. Brzo)	9.104	12.053
Brzo	343	597
Eerlijk	2.297	2.812

5.1.5 Nationaliteit in wetten, regels, regelingen en systemen

Op verzoek van de Tweede Kamer wordt door meerdere overheidsorganisaties een uitputtend overzicht opgesteld van wetten, regels, regelingen, systemen, procedures, risicomodellen en selectiemodules waarin de nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit zijn opgenomen als voorwaarde en/of (risico-) indicator.

Overeenkomstig de aanbiedingsbrief bij de stand van de uitvoering⁶⁴, heeft ook de Inspectie SZW dit op haar terrein onderzocht en geeft ze in dit jaarverslag het gevraagde inzicht.

Vastgesteld is dat er geen sprake is van situaties waarin nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit worden gebruikt in risicoprofielen, selectiemodules en algoritmes. In bijlage I bij dit jaarverslag wordt dit onderwerp uitgebreider toegelicht.

5.2 Organisatieontwikkeling

5.2.1 COVID-19

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft rijksbrede richtlijnen opgesteld die het kader vormen voor de werkgeversaanpak en de omgang met het coronavirus (COVID-19). In deze richtlijnen wordt op diverse aspecten van het werken binnen de Rijksoverheid onder invloed van de coronacrisis ingegaan. Hierbij gaat het onder andere om de afspraken rond cruciale functies, thuiswerken, het gebruik van ICT-middelen en andere onderwerpen die raken aan het werken binnen de Rijksoverheid. Het HRM-beleid voor de Inspectie is waar nodig aangepast om aan de richtlijnen te (blijven) voldoen.

Medewerkers werden bij het uitvoeren van hun werkzaamheden ook geconfronteerd met besmettingsgevaar, extra voorzorgsmaatregelen en onzekerheid rondom een mogelijke opgelopen besmetting. De Inspectie heeft in 2020 meerdere specifieke RI&E's en handleidingen opgesteld om het uitvoeren van inspecties bij bedrijven, maar ook het werken op de eigen kantoren veilig te laten verlopen.

5.2.2 Doorontwikkeling

Zoals afgesproken met de ondernemingsraad zijn de reorganisatie van de Inspectie in 2017 en een aantal ontwikkelingen die in de daaropvolgende jaren binnen de organisatie heeft plaatsgevonden geëvalueerd om tot gerichte verbetervoorstellen te komen. Indien nodig zal ook het Organisatie- en Formatierapport op onderdelen worden aangepast.

5.2.3 Uitbreiding

In 2020 heeft de Inspectie voor het derde jaar op rij haar personele capaciteit uitgebreid. Dit als onderdeel van het pakket aan maatregelen dat de Inspectie neemt om de handhavingsketen van SZW te versterken. Op grond van het Inspectie Control Framework (ICF) is hiervoor in 2017 via het regeerakkoord Rutte III structureel € 50 miljoen extra beschikbaar gesteld. Dit extra budget wordt tot aan 2022 geleidelijk opgebouwd. Het personeelsbestand van de Inspectie groeit navenant mee.

Voorzien was dat in 2020 de totale bezetting zou toenemen tot 1.424 fulltime equivalent (fte). Die groei is niet gerealiseerd. Ultimo 2020 bedroeg de bezetting 1.348 fte; ten opzichte van 2019 is dit een toename van 58 fte. In 2020 verliep de instroom van medewerkers van 152 fte grotendeels zoals gepland. Dat de personele groei lager is dan gepland komt doordat uitstroom van medewerkers met 97 fte groter was dan waarmee rekening was gehouden. In 2021 beoogt de Inspectie een inhaalslag om de personele groei weer op het gewenste niveau te krijgen.

5.3 HRM

5.3.1 Rechtspositie

De met ingang van 1 januari 2020 in werking getreden Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) heeft de rechtspositie van alle ambtenaren gewijzigd. De overgang naar deze nieuwe rechtspositie met aanverwante wet- en regelgeving is soepel verlopen.

⁶⁴ Kamerstukken II 2019/2020, 26448, nr. 641

Op hetzelfde moment is ook het Individueel Keuze Budget (IKB) voor alle rijksambtenaren ingevoerd. Iedere ambtenaar ontvangt naast salaris ook een IKB dat bestaat uit tijd en geld. Hiermee kan een medewerker een deel van de arbeidsvoorwaarden zelf samenstellen. De invoering van het IKB leverde zeker in de eerste maanden van het jaar veel vragen op. Er is daarom meer geïnvesteerd in voorlichting over en assistentie bij aanvragen van het IKB. Deze investering leidde niet alleen tot meer tevredenheid bij de medewerkers, maar gaandeweg ook tot minder vragen.

5.3.2 Ziekteverzuim

Naast blijvende aandacht voor ziekteverzuim en het terugdringen daarvan gaf de coronacrisis ook een andere uitdaging. Door het langdurig thuiswerken en de onmogelijkheid om elkaar op kantoor of in teamverband fysiek te ontmoeten, groeide de behoefte aan aandacht voor psychosociale arbeidsbelasting. Verschillende initiatieven zijn ontplooid om vereenzaming, werkdruk en mentale problematieken bespreekbaar te maken en er zijn maatwerkoplossingen geboden. Op de Rijkspagina 'SZW werkt' zijn verschillende mogelijkheden voor medewerkers uitgelicht, onder meer om verbinding met collega's te maken. Bijvoorbeeld de pagina's 'Hoe werken we thuis, tenzij?' en 'Hoe werk je fit en gezond?' Hierbij komen diverse vitaliteitsonderwerpen aan de orde, waaronder tips voor een gezonde werkplek, vitaliteitsworkshops en een betere bereikbaarheid van het bedrijfsmaatschappelijk werk.

Bij de Inspectie is het verzuim over heel 2020 gemiddeld genomen met 5% iets lager dan in 2019 met 5,5%. Verondersteld wordt dat de maatregelen die vanwege

COVID-19 zijn getroffen hieraan hebben bijgedragen. Het aantal ziekmeldingen is gedaald, zoals ook blijkt uit de meldingsfrequentie van 0,6; in 2019 was dit 0,8. Dit betekent overigens niet per se dat de gezondheid van de medewerkers daadwerkelijk beter is.

Het ziekteverzuim in 2020 vertoont in de loop van het jaar steeds parallellen met voorgaande jaren. In de zomer is het verzuim lager en in het najaar stijgt het weer. Ook het langdurig verzuim blijft relatief hoog. De daling van het totale verzuim is vooral het gevolg van een dalend percentage kort en frequent verzuim.

In 2020 zijn binnen diverse teams workshops Mental Check-up (MCU) gegeven en is geïnvesteerd op de implementatie van het Agressie Registratiesysteem Overheid (ARO), waarin medewerkers incidenten van Agressie en Geweld kunnen melden. In verschillende gevallen heeft de Inspectie bij de politie aangifte van strafbare feiten tegen haar medewerkers gedaan. Ook is in 2020 gestart met een herziening van het Bedrijfsopvangteam, dat in 2021 een vervolg zal krijgen.

Naast de eerder vermelde initiatieven om de mentale gezondheid van medewerkers te ondersteunen is in 2020 gestart met de inbreng van de tool 'Life events' tijdens de personeels (P)-gesprekscyclus. Hiermee werd het gesprek tussen leidinggevend en medewerkers ondersteund en lag er meer de focus op specifieke levensfasen in relatie tot het werkende leven. Met deze tool beoogt de Inspectie de inzet van haar medewerkers te verduurzamen. Daarnaast worden ook de bestaande instrumenten van het Sociaal Medisch Team (SMT) gebruikt om het ziekteverzuim binnen de Inspectie verder terug te dringen.

5.3.3 Diversiteit

De Inspectie wil graag een divers samengesteld personeelsbestand hebben. Ook in 2020 heeft de Inspectie door inzet van diverse vormen van arbeidsmarktcommunicatie en het wegnemen van vooroordelen in het selectieproces nieuwe groepen kandidaten voor haar vacatures aangesproken. Hierbij gaat het onder andere om schoolverlaters en om kandidaten met een biculturele achtergrond.

Het werven van nieuwe medewerkers die onder de Participatiewet bij de Inspectie werken, bleek lastig door de invloed van de coronacrisis en de maatregelen die thuiswerken nodig maakte. Voor de zittende medewerkers uit de doelgroep zijn nieuwe takenpakketten gecreëerd waar werk wegviel doordat de kantoren gesloten waren. Het aantal medewerkers uit de doelgroep is in 2020 vrijwel gelijk gebleven aan dit aantal in 2019. Hiermee heeft de Inspectie ook haar quotum voor 2020 van 2,35% gehaald. De hulpstructuur van begeleiding voor de medewerkers is verder uitgebreid en versterkt, onder andere door hiervoor extra begeleiders aan te nemen.

Vraag 1 van 16

Hebben medewerkers in uw
organisatie de afgelopen jaren te
maken gehad met agressie en
geweld door derden?

Denk bij agressie en geweld bijvoorbeeld aan:

- Verbale agressie - uitschelden, schreeuwen of zeer fel in discussie gaan.
- Fysiek geweld - schoppen, duwen, slaan, spugen, bijten.

Meer informatie

Ja

Nee

Nog checken

5.4 Medewerkers en budget

ICF

In 2020 is € 28,8 miljoen aan extra middelen uit het regeerakkoord voor de Inspectie beschikbaar gekomen. In 2018 en 2019 zijn de beschikbare middelen van de Inspectie gebruikt om de basis voor de werving, selectie en begeleiding van nieuwe operationele medewerkers (inspecteurs en onderzoekers) op orde te hebben. Net als in 2019 zijn de extra middelen voor het grootste gedeelte benut voor het aannemen van inspecteurs en onderzoekers. Gelet op de doorlooptijd van opleiden en inwerken zijn deze medewerkers naar verwachting eind 2021 operationeel inzetbaar. De in 2019 geworven inspecteurs en onderzoekers hebben hun opleiding en praktijkbegeleiding afgerond. Zij zijn in 2020 ingezet in de programma's.

Mensen en middelen

In 2020 is de bezetting van de Inspectie met 58 fte toegenomen tot 1.348 fte. In 2020 heeft de Inspectie € 152 miljoen uitgegeven, waarvan € 129 miljoen aan personele kosten.

In 2020 bedroegen de ontvangsten uit opgelegde boetes circa € 13 miljoen. Overigens zijn de boeteontvangsten niet taakstellend. De Inspectie stuurt dan ook niet op het behalen van een geraamd aantal boeteontvangsten. Zij stuurt uiteraard wel op het innen van de opgelegde boetes.

5.5 Boete, dwangsom en inning

Binnen de Inspectie heeft de afdeling Boete, Dwangsom en Inning (BDI) de bevoegdheid om – namens de staatssecretaris

van SZW – bij overtreding van diverse arbeidswetten een sanctie op te leggen in de vorm van een geldboete of een last onder dwangsom, én de invordering daarvan te realiseren. BDI stelt ook beschikkingen over waarschuwingen preventieve stilleggingen op en bereidt beschikkingen tot stillegging van werkzaamheden in verband met recidive voor.

5.5.1 Boetebeschikkingen

In 2020 heeft de Inspectie 1.253 boetebeschikkingen verzonden. Dat is een daling met 525 zaken ten opzichte van 2019. Deze daling is mede het gevolg van de coronamaatregelen. Boeterapporten van bedrijven die in de lockdown failliet zijn gegaan werden (tijdelijk) aangehouden en worden nader beoordeeld. Ook de uitbreiding van de interventiemix speelt echter een rol. Naast inspecties zet de Inspectie ook steeds meer andere toezichtinstrumenten in die niet leiden tot boeteoplegging.

Voorafgaand aan een boetebeschikking wordt een kennisgeving naar de overtreder gestuurd waarin het voornemen van het opleggen van een boete bekend wordt gemaakt. BDI heeft in 2020 in 38% van de verzonden kennisgevingen een reactie ontvangen. In 2019 was dat 36%. De inhoud van deze kennisgeving is de laatste jaren meer juridisch van aard geworden, omdat belanghebbenden zich vaker juridisch laten bijstaan.

5.5.2 Boetematiging

Overeenkomstig de Algemene wet bestuursrecht dient BDI in iedere zaak een evenredige boete op te leggen. Daartoe kijkt BDI onder meer naar de mate van verwijtbaarheid van de overtreder en de aard en ernst van de overtreding. Deze beoordeling kan ertoe leiden dat BDI afziet van het opleggen

van een boete. Net als in 2019 is in 2020 in 9% van alle boetebeschikkingen afgezien van het opleggen van een boete. Redenen hiervoor zijn onder andere het volledig ontbreken van verwijtbaarheid van de overtreder, onvoldoende bewijs voor de overtreding en het ontbreken van voldoende financiële draagkracht bij de overtreder.

Die beoordeling kan ook leiden tot boetematiging op basis van in beleidsregels vastgelegde matigingsgronden, zoals de grootte van het bedrijf en de inspanningen die de overtreder heeft gepleegd ter voorkoming van de overtreding. Zo heeft BDI 10% van de boetes op grond van de Arbeidsomstandighedenwet gematigd, omdat één of meerdere matigingsgronden van toepassing waren. Bij de op grond van de Wet arbeid vreemdelingen opgelegde boetes is dat in 2020 28%. In 2019 was dat 20% bij de Arbeidsomstandighedenwet en 23% bij de Wet arbeid vreemdelingen.

Als een werkgever in kennis is gesteld van de start van het bestuurlijke boeteproces kunnen meerdere fasen worden doorlopen. Na de kennisgeving kan een werkgever zijn zienswijze neerleggen bij de Inspectie. Als aan een werkgever een bestuurlijke boete voor overtreding van de arbeidswetgeving is opgelegd, kan deze desgewenst achtereenvolgens bezwaar en beroep aantekenen bij het Ministerie van SZW en in hoger beroep gaan bij de afdeling Bestuursrecht van de Raad van State. In elke fase van dit proces kan de werkgever nieuwe feiten en omstandigheden inbrengen die in onderlinge samenhang worden gewogen. Een beslissing in bezwaar, beroep of hoger beroep kan ertoe leiden dat de boete in stand blijft, wordt gematigd of ingetrokken. Als de boete wordt ingetrokken of gematigd, betaalt de Inspectie de boete geheel

of gedeeltelijk terug aan de werkgever. Deze zorgvuldige procesgang kan in sommige gevallen leiden tot een aanzienlijke doorlooptijd. Vanaf het moment dat de boetebeschikking wordt verstuurd kan het tot vijf jaar duren voordat de hele procesgang, inclusief eventuele daaruit voortvloeiende terugbetaling van de boete, is afgerond.

Bij de beantwoording van een viertal sets Kamervragen over het boetebeleid van SZW⁶⁵ is nader ingegaan op de proportionaliteit van de behandeling van overtredingen. Hieruit blijkt dat in de regelgeving een proportionele behandeling van (mogelijke) overtredingen en een proportionele individuele gevalsbeoordeling in toezicht en rechtsgang, is geborgd. Naar aanleiding van de gestelde vragen over boeterestituties is vermeld dat de Inspectie in 2019 in totaal 1.778 boetebeschikkingen heeft verzonden en dat in datzelfde jaar 267 boetes (15%), al dan niet gedeeltelijk, zijn terugbetaald. Daarbij is aangegeven in het Jaarverslag 2020 van de Inspectie SZW een vergelijking op te nemen tussen Rijksinspecties zoals NVWA en ILT. De NVWA heeft desgevraagd aangegeven dat ze jaarlijks circa 9 duizend boetes oplegt en dat gemiddeld in 1 tot 1,5% van de gevallen gedeeltelijke of volledige boeterestitutie plaatsvindt. De ILT geeft aan dat in 2019 ruim 1.400 boetes zijn opgelegd en dat er in datzelfde jaar 99 boetes (7%) gedeeltelijk of volledig zijn terugbetaald. De percentages zijn om verschillende redenen lastig te vergelijken.

5.5.3 Betalingsregeling

Als een overtreder door zijn financiële situatie niet direct een boete kan betalen, dan kan hij een onderbouwd beroep doen op een verminderde draagkracht. Bij vaststelling van vermin-

derde draagkracht kan BDI de boete matigen of een betalingsregeling aanbieden. In totaal is in 2020 voor 327 boetes een beroep op draagkracht beoordeeld, waarop 281 betalingsregelingen zijn verstrekt. In 2019 waren deze aantallen respectievelijk 301 en 289.

Tijdens de eerste coronalockdown (vanaf 12 maart) is in 2020 voor 110 bestaande boetes een beroep gedaan op financiële omstandigheden. Hierdoor is de betaalplicht tijdelijk opgeschort of is de betalingsregeling verruimd. In de huidige tweede lockdown is tot en met december voor 48 bestaande boetes (opnieuw) uitstel van betaling gevraagd en toegestaan.

5.5.4 Last onder dwangsom en beschikkingen

Bij onderbetaling van het wettelijk minimumloon en/of minimumvakantiebijslag worden naast boetebeschikkingen ook beschikkingen Last onder dwangsom opgelegd. Om zo te bereiken dat de overtreder alsnog de werknemers nabetaalt als dat nog niet is gebeurd. In 2019 is deze last onder dwangsom 24 keer toegepast. In 2020 heeft de BDI dat 9 keer gedaan. In 2020 zijn 124 beschikkingen Waarschuwingen Preventieve Stilleggingen (WPS) verzonden. In 2019 waren dat 172 beschikkingen. In 2020 is 4 keer een bevel tot stillegging in verband met recidive opgelegd. In 2019 gebeurde dat 2 keer.

5.5.5 Inning boetes en verbeurde dwangsommen

Voor boetes en verbeurde dwangsommen is in 2020 een bedrag van € 13,6 miljoen opgelegd. In 2019 was dat € 18,7 miljoen. De daling is te verklaren door uitstel van boeteplegging tijdens de coronacrisis.

Naar aanleiding van bezwaar en (hoger) beroep zijn 115 betaalde boetes (gedeeltelijk) terugbetaald. Er zijn 220 dwanginvorderingen gestart, omdat betaling van de boete of verbeurde dwangsom achterwege bleef. In 2019 waren die aantallen respectievelijk 267 en 226.

Verder is in 2020 voor 46 boetes ingestemd met schuldsanering en zijn 62 schuldsaneringstrajecten succesvol (na drie jaar) afgerond. In 2019 ging het om 46 boetes en zijn 27 schuldsaneringstrajecten succesvol afgerond. Daarnaast zijn 24 faillissementen bij BDI gemeld en zijn 14 bedrijven ontbonden, waardoor 55 boetes als niet invorderbaar zijn geregistreerd. In 2019 waren dat 46 faillissementen, 36 ontbonden bedrijven en 112 niet als invorderbaar geregistreerde boetes. Ten slotte zijn 49 boetes op dit moment als niet invorderbaar aangemerkt en voor schuldbewaking doorgeleid. Dat houdt in dat er regelmatig onderzoek plaatsvindt of de boetes inmiddels wel inbaar zijn. In 2019 waren dat er 75.

⁶⁵ Kamerstuk 35570-XV, nr. 83

Deel II Verantwoording per programma

In 2020 kent de Inspectie 17 programma's. Ze zijn verdeeld in vier categorieën; programma's Meldingen en verzoeken, sectorprogramma's, thematische programma's en stelselprogramma's.

Soort	Programma
Sectoren	<ol style="list-style-type: none"> 1. Agrarisch en groen 2. Bouw en infrastructuur 3. Transport en logistiek 4. Horeca en detailhandel 5. Schoonmaak 6. Zorg 7. Uitzendbureaus en distributiecentra 8. Industriële arbeid
Thema	<ol style="list-style-type: none"> 9. Bedrijven met gevaarlijke stoffen 10. Asbest 11. Arbeidsdiscriminatie en psychosociale arbeidsbelasting 12. Arbeidsuitbuiting 13. Schijnconstructies, cao-naleving en fraude
Stelsel	<ol style="list-style-type: none"> 14. Markttoezicht en certificatie 15. Toezicht SUWI en Sociaal Domein
Meldingenprogramma's	<ol style="list-style-type: none"> 16. Meldingen, verzoeken en preventie ongezond en onveilig werk 17. Meldingen en preventie oneerlijk werk

Sectorprogramma's richten zich op een (risicovolle) sector. Daarbij kan het zowel om arbeidsomstandigheden als om eerlijk werk gaan. Themaprogramma's richten zich op specifieke onderwerpen die risicovol zijn voor het Inspectiedomein. In stelselprogramma's ligt de focus op een goede werking van een wettelijk stelsel van bevoegdheden en actoren. Meldingenprogramma's gaan over meldingen arbeidsongevallen en de behandeling van meldingen die bij het inspectieloket binnenkomen.

Met een combinatie van *inspecties*,
communicatie, **druk zetten op ketens** of
andersoortige interventies, kiezen programma's
een op maat gesneden **aanpak**.

1 Sectorprogramma's

1.1 Agrarisch en groen

Programmadoelstellingen

Het programma Agrarisch en groen wil risico's als onderbetaling, illegale tewerkstelling en overschrijding van arbeids- en/of rusttijden terugdringen. De teeltgebonden arbeidspieken met hoge werkdruk, schaarste aan personeel en instroom van veel buitenlandse werknemers, zijn een risico voor gezond, veilig en eerlijk werk. Daarnaast kan eerlijk werk in het gedrang komen door de voortdurende druk op (loon) kostenreductie, veroorzaakt door sterke concurrentie en onder druk staande prijzen. Om risico's op ongezond werk te beperken, ligt de focus onder meer op fysieke overbelasting en blootstelling aan gevaarlijke stoffen, zoals dierlijk stof en dieselemissies.⁶⁶ Om veilig werk te stimuleren, richt het programma zich op aanrijdgevaar op en rondom het erf, ongevallen met machines en vallen van hoogte.

Effect corona

De uitvoering van het oorspronkelijke jaarplan lag enige tijd stil en een deel van de inspectiecapaciteit richtte zich op corona en arbeidsmigranten. Dit gebeurde onder meer vanwege het grote aantal arbeidsmigranten met flexibele contracten. Ook de commissie Roemer heeft deze als bijzondere risicocategorie aangemerkt. Voorbeelden van

risicosectoren waren onder meer de teelt van eenjarige en meerjarige gewassen en de teelt van sierplanten, sierbomen en bloembollen. Het voorgenomen project Glastuinbouw is vanwege het beslag op de inspectiecapaciteit in 2020 niet uitgevoerd. Door de handhaving van coronamaatregelen zijn wel meer bedrijven geïnspecteerd, omdat er op dat onderwerp een veel gerichtere inspectie nodig en mogelijk is.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Inspecties en herinspecties Eerlijk werk

Binnen het programma Agrarisch en Groen is, wat Eerlijk werk betreft, bij 125 eerste inspecties in 36% van de gevallen handhavend opgetreden. Bij herinspectie lag dit percentage op 11%. Het verschil in handhaving tussen eerste en herinspecties wijst op een duidelijk positief effect van de interventies. Daarnaast zijn er signalen uit het veld dat de inzet van (soms grootschalige) inspecties ook doorwerken in de bedrijven die niet zijn bezocht.

In sommige gevallen treedt de Inspectie bestuursrechtelijk op. Het gemiddelde boetebedrag voor overtredingen van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag in de sector lag in 2020 op bijna € 4.500 en voor overtreding van de Arbeidstijdenwet op ruim € 2.500 per zaak. Daarnaast is strafrechtelijk opgetreden. Zo leidden inspecties op het gebied van arbeidstijden en loonbetaling ertoe dat een aantal gevallen van omvangrijke en moedwillige overtreding van de arbeidswetgeving aan het licht kwam. In een aantal bedrijven

zijn honderden overtredingen geconstateerd en is een strafrechtelijk traject gestart. Het programma AGS heeft in 2020 twee zaken overgedragen aan de directie Opsporing, wegens het plegen van valsheid in geschrifte.

Norm voor blootstelling aan dierlijk stof

Soms moet een risico langdurig aandacht krijgen om verbeteringen tot stand te brengen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de stofaanpak in de varkenshouderij. Om op te hoge blootstelling te kunnen ingrijpen, was al vanaf 2010 een duidelijke, handhaafbare norm nodig. In 2018 startte vanuit het programma AGS opnieuw een inspectieproject, waaruit bleek dat een dergelijk norm nog steeds ontbrak. Dit is met het ministerie van SZW en sectorinstituut Stigas besproken en inmiddels is er een nieuwe norm in ontwikkeling. Deze norm is waarschijnlijk in het voorjaar van 2021 klaar, waarna de Inspectie deze bij de handhaving inzet.

Oogst van hechte samenwerking

Het programma hecht veel waarde aan samenwerking met de sociale partners en het kennisinstituut Stigas. Het resultaat van die samenwerking is onder meer een uitgebreide Arbocatalogus, met specifieke Arbo-informatie voor 13 deelsectoren. Mede door de bereidheid tot samenwerking in de sector, kwamen de sociale partners in de agrarische sector met ondersteuning van Stigas al in mei 2020 met een coronaprotocol (dat in december 2020 is geactualiseerd).

⁶⁶ In de agrarische sectoren heeft 63% van de werkenden regelmatig te maken met fysiek zware arbeid (NEA 2019, p. 53). Ook ademen relatief veel werknemers in de sector gevaarlijke stoffen in, waaronder dieselrook, mestgassen of dierlijk stof.

Onderzoek vrijwilligers bos- en natuurbranche

De sector bos en natuur was voor het programma AGS tot voor kort tamelijk onbekend terrein. De Inspectie SZW startte samen met de branchevereniging en de landschapbeheerorganisaties een verkennend onderzoek naar de kennis en houding van de beheervrijwilligers op het gebied van veilig en gezond werk. Uit het onderzoek blijkt dat vrijwilligers zich wél bewust lijken van gevaarlijke situaties en deze ook melden. Ze melden echter zelden fysieke en mentale klachten aan de leidinggevende. Het lijkt erop dat de vrijwilligers de gezondheidsrisico's onderschatten. Het onderzoek maakte duidelijk dat de aandacht voor vooral gezond werk bij de doelgroep kan worden versterkt. De branchevereniging en de landschapbeheerorganisaties zijn voortvarend aan de slag gegaan met de onderzoeksresultaten en onderhouden nauw contact met de Inspectie.

1.2 Bouw en infrastructuur

Programmadoelstellingen

In de sectoren bouw en infra spelen relatief veel risico's met mogelijk ernstige gevolgen voor de veiligheid en gezondheid van mensen op de bouwplaats. Het gaat bijvoorbeeld om vallen van hoogte, beknelde raken, dynamische overbelasting en blootstelling aan lawaai. Ook beroepsziekten door onder meer blootstelling aan gevaarlijke en kankerverwekkende stoffen en fysieke overbelasting vormen een groot gezondheidsrisico. Op het terrein van eerlijk werk spelen risico's een rol als oneerlijke concurrentie op basis van arbeidsvoorwaarden, arbeidsuitbuiting, onderbetaling en

illegale tewerkstelling. Het programma werkt langs twee lijnen om deze risico's terug te dringen.

De eerste lijn is de lange-termijnaanpak die zich op de gehele keten richt. Deze werkwijze moet aan de hand van de bouwprocesbepalingen bevorderen en controleren dat opdrachtgevers aan hun verplichtingen voldoen om gezond en veilig werken in de gehele keten mogelijk te maken.

De tweede lijn is het toezicht op eerlijk werk bij (kortdurende) renovaties en het verduurzamen van woningen in grote gemeenten en bij grote bouwprojecten met een aanneemsom van 500 miljoen of meer. Dit toezicht moet eveneens onrechtmatig gebruik van overheidsmiddelen en oneerlijke concurrentie, maar ook verdringing van reguliere arbeidskrachten voorkomen of tegengaan.

Effect corona

De coronacrisis betekende een onderbreking van de reguliere inspecties op bouwplaatsen. In plaats daarvan zijn alternatieve werkwijzen toegepast. Inspecties zijn bijvoorbeeld op afstand uitgevoerd, er is informatie bij werkgevers opgevraagd en lopende zaken zijn afgerond. Om controles op de naleving van arbeidsomstandigheden in de bouw uit te voeren, zijn RI&E's en V&G-plannen opgevraagd en beoordeeld. Ook zijn vragen gesteld over onderaannemers. Medio 2020 is weer begonnen met fysieke Arbo-inspecties op bouwplaatsen waar de RIVM-richtlijnen konden worden gevolgd. Daarbij controleerden de inspecteurs naast de gebruikelijke bouwrisico's ook of bouwbedrijven voldoende maatregelen namen om het werknemers op de bouwplaats mogelijk te maken de RIVM-voorschriften te volgen.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Aanpak grote opdrachtgevers

In de sector bouw en infra hebben opdrachtgevers veel invloed op de mate waarin eerlijk, veilig en gezond werken mogelijk is. De winstmarges zijn klein en de risico's op onveilig, ongezond en oneerlijk werk aanzienlijk. Het programma Bouw en Infra zette zich daarom ook in 2020 in op betere naleving van de bouwprocesbepalingen door grote opdrachtgevers. Door een combinatie van gesprekken op bestuursniveau en inspecties op de bouwplaats, zijn (grote) landelijke opdrachtgevers gewezen op een betere invulling van hun rol en verantwoordelijkheid tijdens de ontwerp- en uitvoeringsfase.

De Inspectie SZW heeft met deze opdrachtgevers afspraken gemaakt over een adequatere rolinvulling van het opdrachtgeverschap. In samenwerking met het programma hebben zij verbetertrajecten uitgevoerd. Dat gebeurde zodanig dat bij aanbestedingen van werken in de gehele keten veilig, gezond en eerlijk werken mogelijk is. Daarnaast heeft de Inspectie in 2020 met aannemers van grote opdrachtgevers gesproken. De Inspectie heeft hun gevraagd welke veranderingen zij zagen bij de aanbestedingen van opdrachtgevers. De uitkomsten gaven aanleiding om het toezicht hierop nog aan te scherpen. Een van de uitkomsten was dat de opdrachtgever nu beter nadenkt over de bouwkundige, technische en organisatorische keuzes (BTO-keuzes). Een andere uitkomst was dat de onderaannemers nog steeds onvoldoende in staat worden gesteld hun Arbo-verplichtingen na te komen.

Ook bij grote opdrachtgevers als woningcorporaties voert de Inspectie gesprekken met directies in combinatie met inspecties op bouwplaatsen. Met behulp van een monitorlijst is onderzocht op welke wijze woningcorporaties als opdrachtgever omgaan met hun verantwoordelijkheden volgens de bouwprocesbepalingen. Na ongeveer 25% van de woningbouwcorporaties te hebben gesproken, blijkt dat veel directies zich na de gesprekken bewust worden van hun verantwoordelijkheden.

In het Groningse aardbevingsgebied is de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) een belangrijke opdrachtgever voor bouw- en infrabedrijven. Ook daar zette het inspectieprogramma in op adequate naleving van de bouwprocesbepalingen in combinatie met inspecties op de bouwplaats en gesprekken met de directie. Als gevolg hiervan maakte de NCG veilig en gezond werken onderdeel van het verlenen van de versterkingsopdracht.

De ervaringen tot nu toe leren dat de problemen beginnen in de ontwerpfase bij de BTO-keuzes en dat veiligheids- en gezondheidsplannen (V&G-plannen) in de praktijk veel te wensen over laten. De aandacht van het programma verschuift hierdoor meer naar de voorkant van het bouwproces. Gesprekken op bestuursniveau met grote opdrachtgevers hebben gezorgd voor een beter begrip en bewustzijn van de kern van de bouwprocesbepalingen; namelijk dat de opdrachtgever verantwoordelijk is voor een veilig en gezond bouwproces.

Versterking van informatiepositie controles eerlijk werk

Voor eerlijk werk richt het programma zich op (kortdurende) renovaties en op het verduurzamen van woningen in grote gemeenten. Ook richt het zich op grote bouwprojecten met een aanneemsom van € 500 miljoen of meer. Het is daarbij belangrijk om goed te weten wanneer en op welke plaats de risico's op oneerlijk werk het groots zijn. In 2020 is een pilot gestart om bouwprocesmeldingen rond grote bouwplaatsen te kunnen volgen. Onderzocht wordt welke risico's op het terrein van eerlijk werk optreden bij grote bouwwerken met een lange looptijd. Dat gebeurt met de in- en uitcheckgegevens van het personeel dat op die grote bouwwerken werkt. Ook gemeenten en RIEC's doen aan de onderzoeksessies mee. Dit programmaonderdeel gaat in 2021 verder.

Stakeholdermanagement

De sector bouw en infra kent veel partijen die kunnen bijdragen aan het bereiken van gezonder, veiliger en eerlijker werk. In dat kader is de Governance Code Veiligheid in de Bouw (GCVB) onderzocht, vooral om te bekijken of de initiatieven van de GCVB bijdragen aan een cultuur van veiliger en gezonder werken. De Inspectie gaat in 2021 met de inzichten uit het onderzoek in gesprek met kerngroepleden van de GCVB. Dit om te bekijken wat voor effect deze initiatieven in de praktijk op de bouwplaats hebben. Daarnaast hebben inspecteurs presentaties gehouden om opdrachtgevers, opdrachtnemers en brancheorganisaties door de bril van de inspecteur te laten kijken. Zo is hen een spiegel voorgehouden om het werken in de keten veiliger en gezonder te organiseren en aan te pakken. Dit is gedaan bij grote en kleinere opdrachtgevers en bij branche- en koepelorganisaties.

Bouwactie rolsteigers

Ook in 2020 is de 'bouwactie Rolsteigers' gehouden. Hierbij werden in korte tijd in binnensteden controles uitgevoerd op het gebruik van rolsteigers. Het beeld was niet fraai. Bij de meeste rolsteigers zijn een of meer onvolkomenheden geconstateerd. Die varieerden van het ontbreken van onderdelen, verkeerde opbouw of onjuist gebruik, tot aan het niet gebruiken van rolsteigermateriaal waar dat voor de veiligheid wel nodig was.

Kennisoverdracht

Veel kennis zit in de hoofden van inspecteurs: niet alleen over voorvallen, bedrijven of constructies, maar ook hoe een inspecteur naar een situatie kijkt of relevante informatie weet te verzamelen of iets bijzonders opmerkt. Dat laatste blijkt dan na speurwerk een overtreding te zijn of onderdeel van een veel groter fenomeen. Een zeer ervaren inspecteur is diepgravend geïnterviewd over de werkwijze in zaken waar arbeidsmigranten of illegalen werken. De uitkomsten geven input voor de opleiding van nieuwe inspecteurs, inzicht in bronnen en samenwerking met relevante partners.

Opvallende resultaten en effecten in 2020

Een aantal grote opdrachtgevers in Nederland heeft stappen gezet om de naleving van de bouwprocesbepalingen te verbeteren. Een grote opdrachtgever draagt zijn gezette stappen actief uit om de rol van opdrachtgever in de gehele bouwketen te versterken in de geest van en volgens de wettelijke regels van de bouwprocesbepalingen. Dat heeft een grote uitstraling, omdat deze grote opdrachtgever veel projecten uitvoert en gebruik maakt van veel aannemers.

EVEREST
INDUSTRIAL
MONTAGE

C38

WIK
WIRTSCHAFTS-
UNIVERSITÄT
WIEN
VIENNA
UNIVERSITY OF
ECONOMICS
AND BUSINESS

Er is ook in de bouw samenloop van problematiek op de markt voor wonen en werken. Eind 2020 hebben inspecteurs een kantoorpand geïnspecteerd dat verbouwd wordt tot appartementencomplex. In het gebouw troffen de inspecteurs meerdere bouwvakkers aan, van wie een deel niet gerechtigd was in Nederland te werken. Ook bestond het vermoeden dat er asbest op illegale wijze was verwijderd, omdat de asbestsanering niet bij de inspectie was gemeld. Maar het meest bijzondere was dat de inspecteurs constateerden dat de bouwvakkers ook op de bouwplaats woonden. Er lagen matrassen, kleren en schoenen en er hing was te drogen. Het onderzoek naar onderbetaling en andere overtredingen loopt nog.

1.3 Transport en logistiek

Programmadoelstellingen

Het programma Transport en Logistiek heeft tot doel om onderbetaling en illegale tewerkstelling van werknemers tegen te gaan. In de plannen voor 2020 lag de focus op het internationale transport, de pakket- en koerierssector en op de binnenvaart, in het bijzonder de riviercruises. Een ander beoogd doel was om in 2020 tijdens inspecties te controleren hoe het met de arbeidsomstandigheden (onder meer in de havens) is gesteld. Voorbeelden hiervan zijn de fysieke overbelasting en veiligheid bij het laden en lossen.

Effect corona

De plannen van de Inspectie rond de binnenvaart/riviercruises kwamen te vervallen, omdat in 2020 de werkzaamheden in deze sector nagenoeg geheel stilvielen. Op het terrein van internationaal transport, waarbij sprake was van gezamenlijke

inzet van meerdere inspectiediensten, zijn minder activiteiten ontwikkeld dan oorspronkelijk waren gepland. De beschikbare capaciteit voor arbo-inspecties is ingezet voor het onderzoeken van coronameldingen in sectoren waar relatief veel arbeidsmigranten werken. Voorbeelden hiervan zijn de vleesverwerkende industrie en in distributiecentra.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Pakket- en koerierssector

De druk op de pakket- en koerierssector was door de coronacrisis uitzonderlijk groot. Hierdoor was ook de druk op medewerkers groot en werd er extra personeel ingeschakeld. De arbeidsomstandigheden in deze sector zijn vaak in het nieuws geweest. In 2020 heeft de Inspectie circa 40 inspecties uitgevoerd bij de vier grote pakketorganisaties die Nederland kent en hun subcontractors. De nadruk lag bij deze inspecties op het in beeld krijgen van onderbetaling en het illegaal te werkstellen van vreemdelingen.

Daarbij is net als in 2019 een aantal overtredingen geconstateerd met een handhavingspercentage van 51%. In 2020 zijn 24 boeterapporten opgemaakt voor overtredingen die in 2019 en 2020 zijn geconstateerd. Hierbij gaat het om een totaal opgelegd boetebedrag van zo'n € 800.000,-. Die waren voor het niet of niet juist voeren van de loonadministratie, illegale tewerkstelling en het niet in orde hebben van een deugdelijke arbeidstijdenregistratie. In enkele casussen uit 2020 is informatie overgedragen aan de directie Opsporing, zodat onderzocht kan worden of sprake is van het plegen van strafbare feiten.

De inspectieresultaten in deze sector zijn besproken met de vier grote opdrachtgevers in deze sector (samen goed voor zo'n 95% van de pakketbezorging). De Inspectie besprak met de opdrachtgevers welke maatregelen zij naar aanleiding van de inspectieresultaten treffen en waar verdere verbetering mogelijk is. Opdrachtgevers hebben naar aanleiding van deze gesprekken op een aantal punten de interne processen doorgelicht en acties aangekondigd. De meerjarige aanpak van de inspectie betekent dat de komende tijd beoordeeld gaat worden of er verbetering optreedt.

Internationaal transport

De insteek voor 2020 was om gezamenlijk met het Transport Informatie Expertise Centrum (TIEC) effectief samen te werken. In het TIEC werkt de Inspectie samen met onder meer de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA), Politie, Douane en de Nationale en Internationale Wegvervoer Organisatie (NIWO).

Het TIEC wisselt informatie uit en plant gemeenschappelijke acties. Zo is bijvoorbeeld samen met de ILT een onderzoek gestart naar buitenlandse vestigingen van transportbedrijven. Uit eerder onderzoek bleek dat transportbedrijven soms constructies gebruiken die op papier een buitenlandse vestiging en buitenlandse activiteiten omvatten, maar in de praktijk een postbusfirma of een marginale bedrijfsvoering blijken te zijn.

Ondanks de coronagerelateerde beperkingen hebben de Inspectie en de ILT ook in het kader van de Joint Action Days in september controles uitgevoerd in het internationaal transport. Bij een controle trof de Inspectie SZW acht

vrachtwagenchauffeurs aan, die op of rond een parkeerplaats zonder sanitaire voorzieningen verbleven. De chauffeurs werkten voor een Litouwse onderneming en gaven aan op en af twee maanden in hun cabine in Nederland te wonen. Inspecteurs hebben nader onderzoek ingesteld naar vermoedelijke onderbetaling en overtreding van de rij- en rusttijden.

Misstanden in de pakketbezorging

Aanleiding voor het onderzoek was een melding van de politie die een vrachtwagencombinatie staande had gehouden. Op het moment van controle bleek de chauffeur niet in het bezit te zijn van de benodigde papieren om in Nederland arbeid te verrichten. Om alles goed in kaart te kunnen brengen, is in dit onderzoek samenwerking gezocht met de politie en de ILT. Daarop zijn vrachtwagens staande gehouden met illegaal tewerkgestelde chauffeurs van de betreffende onderneming. Een uit Nederland uitgezette chauffeur werd door de Inspectie binnen een maand voor de tweede keer op een vrachtwagen van de betreffende ondernemer aangetroffen.

Tijdens het onderzoek bleek dat de eigenaar van deze onderneming in het verleden voor soortgelijke feiten was beboet. De onderneming waar deze eerdere overtredingen plaats hadden, net nadat de beschikking door de Inspectie verzonden was, failliet verklaard. Het was daarom niet meer mogelijk om de opgelegde boete te innen. Om te voorkomen dat dit opnieuw zou gebeuren, is er voor de nieuw geconstateerde feiten voor zowel de onderneming als voor de eigenaar (de directeur) een

boeterapport opgemaakt. Naast de op te leggen boete van € 378.000,- is via de deurwaarder beslag gelegd op het vermogen en bezittingen van de overtreder, waaronder zijn vrachtwagens.

1.4 Horeca en detailhandel

Programmadoelstellingen

In de horeca en in de detailhandel komen verhoudingsgewijs veel werkenden voor met een relatief kwetsbare arbeidsmarktpositie. Het gaat bijvoorbeeld om maaltijdbereiders, keukenhulpen, vakkenvullers en personeel in de bediening. Dit zijn werkenden met vaak flexibele contracten en wisselende arbeidstijden, voor wie het werk een bijbaantje is en de betaling op of nabij het minimumloon ligt. De aard van de werkzaamheden, gecombineerd met de manier waarop werk in de sector is georganiseerd en economische ontwikkelingen, maken de sector als zodanig vatbaar voor specifieke risico's. Denk daarbij aan overschrijding van arbeidstijden, onderbetaling, et cetera. Het programma heeft specifieke aandacht voor die risico's en draagt daardoor bij aan veilig, gezond en eerlijk werk voor alle werkenden binnen de branches horeca en detailhandel. In 2020 is gekozen voor specifieke inzet op de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van maaltijdbereiders, maaltijdbezorgers. Daarnaast krijgen ondernemingen waarover ernstige meldingen zijn binnengekomen prioriteit.

Effect corona

Door de lockdown in 2020 nam de bezorging van maaltijden een grote vlucht. Daarop kwam in 2020 de nadruk van het programma te liggen en dan vooral op de risico's die jonge maaltijdbezorgers lopen. Om besmettingsrisico's voor

inspecteurs te voorkomen, is besloten om fysieke inspecties alleen uit te voeren bij ernstige meldingen volgens de prioritaire speerpunten van de Inspectie SZW. Dat betreft signalen van ernstige benadeling, signalen afkomstig van politie of andere ketenpartners, ernstig gevaar en kinderarbeid door jeugdige maaltijdbezorgers. Door deze herprioritering zijn meer en andersoortige ondernemingen in beeld gekomen dan de in eerste instantie gekozen doelgroepen. Het betreft vooral sub-sectoren die minder getroffen zijn door de lockdown en die al geruime tijd geen inspectie-aandacht meer hebben kregen.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Het programma zette in de verschillende projecten een mix van preventieve en repressieve interventies in. Daarbij is naast inspecteren en handhaven ook aandacht voor het gericht informeren van werkgevers en werknemers.

Inspecties en herinspecties

In 2020 zijn vanuit het programma ruim 1.000 ondernemingen onderwerp van een interventie geweest. Dat gebeurde met fysieke werkplekcontroles, telefonisch of per brief. Daar waar fysieke werkplekcontroles zijn uitgevoerd (273 in totaal), is in 74% van de gevallen sprake van een of meerdere overtredingen. Inspecteurs hebben zowel waarschuwingen als boeterapporten moeten uitschrijven, hoofdzakelijk voor overtredingen van de Arbeidstijdenwet en de Wet op het minimumloon. Waar nodig, gebeurde dat ook in situaties waarin personen zonder geldige werk/verblijfsvergunning aan het werk waren. Vanwege de lockdown is het maar in beperkte mate volgbaar hoe de handhavende interventies tot concrete verbeterde naleving bij ondernemingen hebben geleid. Tijdens de

herinspecties bij 75 ondernemingen in de horeca en detailhandel, waar de Inspectie eerder overtredingen aantrof, is bij het merendeel (64%) opnieuw een overtreding aangetroffen. Daarom start in 2021 een project dat zich op dit type ondernemingen richt.

Maaltijdbereiders

In het project staan maaltijdbereiders centraal en is een groep van 735 ondernemingen geselecteerd op basis van risico-indicatoren voor mogelijke overtredingen van arbeidstijden en onderbetaling. Deze ondernemers zijn met een brief op maat geïnformeerd over de arbeidswetten die voor hen gelden. Ook kregen ze informatie over de maatregelen die zij kunnen treffen om naleving te verbeteren. Daarnaast zijn de zelfinspectietools onder hun aandacht gebracht. In de communicatie is gebruik gemaakt van expertise vanuit gedragswetenschappen om ondernemers te motiveren tot naleefgedrag.

Om na te gaan in hoeverre de ondernemers daadwerkelijk zijn aangezet tot maatregelen, namen inspecteurs 204 enquêtes onder ondernemers af. Uit die enquêtes blijkt dat 39% van de ondernemers door de interventie de brief lezen en de eigen administratie controleren. We kunnen dus concluderen dat de brief het bewustzijn over de regels bij deze werkgevers vergroot. Werkgevers reageren positief op de verstrekte informatie en gebruiken de aangereikte tools om hun eigen situatie te checken. Minder dan de helft van de werkgevers leest de door de Inspectie verzonden brief. Dit wordt verder onderzocht om verbeteringen door te voeren.

Joint Action Days

In september 2020 is een internationaal gecoördineerde samenwerking gehouden, waaraan ook Opsporing deelneemt. In Nederland zijn in totaal dertien nagelstudio's in het westen en zuiden van Nederland gecontroleerd. Aanleiding was mogelijke uitbuiting van vooral Aziatische arbeidskrachten die vaak in deze salons werken. In de negentien deelnemende landen zijn een kleine 3000 locaties en ruim 33.000 personen gecontroleerd. Dit heeft geleid tot de start van ongeveer 600 nieuwe onderzoeken waarbij ruim 500 mogelijke slachtoffers geïdentificeerd zijn.

Tijdens de actiedagen in Nederland zijn naast enkele illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen verschillende overtredingen van arbeidswetten geconstateerd. Tevens heeft Europol vanwege vermoedelijke uitbuiting in een paar situaties vervolgonderzoeken ingesteld. De controles kregen media-aandacht in Nederland en andere delen van Europa.

Illegale tewerkstelling nagelstudio

Bij een controle van een nagelstudio in Amsterdam blijkt dat een werknemer illegaal in Nederland verblijft en geen tewerkstellingsvergunning heeft. Vermoedelijk slaapt zij op de werkplek. Inspecteurs troffen in de kelder van de salon een ingerichte ruimte aan met een bed en persoonlijke eigendommen, zoals kleding, medicijnen en foto's. De werkgever kan onder meer een boete tegemoetzien voor illegale tewerkstelling.

De vrouw identificeerde zich met een kopie-paspoort van een 'lookalike'. De gegevens van deze dubbelganger komen echter niet overeen met bijvoorbeeld de geboortedatum van de nagelstyliste. Inspecteurs hebben AVIM (vreemdelingenpolitie) ingeschakeld om de identiteit van de werknemer vast te stellen en de zaak verder in behandeling te nemen. De Inspectie SZW doet nog nader onderzoek naar mogelijke onderbetaling en overtredingen van de Arbeidstijdenwet.

De werkgever had geen maatregelen getroffen om werknemers te beschermen tegen ongezonde werkomstandigheden. Bij het verzorgen van nagels worden gevaarlijke stoffen zoals aceton en gels gebruikt en moet er onder meer geschikte luchtafzuiging worden geregeld. De gevaarlijke stoffen moeten veilig worden opgeslagen. Op al deze punten scoort de werkgever onvoldoende en gaat de Inspectie SZW handhaven.

GOOD WAVES

Gamko

Maaltijdbezorgers

Jongeren die per brommer, e-bike of fiets maaltijden bezorgen, lopen veel risico's, variërend van onderbetaling tot en met zeer ernstige ongevallen. De Inspectie trof steeds vaker 14- en 15-jarigen aan die laat op pad waren om maaltijden te bezorgen. Er is ook een aantal ernstige ongevallen gebeurd, zelfs met dodelijke afloop. De werkgevers van deze jongeren schieten daarbij tekort, deels door onvoldoende bekendheid van de regelgeving, maar ook omdat het voor de werkgever goedkope arbeidskrachten zijn.

De inspectieaandacht voor deze doelgroep startte in 2019 en is als specifiek speerpunt in 2020 voortgezet. Bij de leeftijdsgroep onder de 18 jaar zijn ook de ouders aangesproken als er sprake was van overtredingen. Begin 2020 zijn de zorgen die de Inspectie heeft over de arbeidsomstandigheden van deze jonge maaltijdbezorgers vervat in een signaal dat de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Kamer heeft gestuurd. De zorgen en de aanbeveling om bezorging van maaltijden door kinderen en jeugdigen te verbieden, waren aanleiding voor een door de Tweede Kamer aangenomen motie. Die leidde tot aanpassing van de regelgeving; per 1 juli 2020 is de wettelijke minimumleeftijd voor het bezorgen van maaltijden 16 jaar geworden.

In de loop van 2020 zijn in verband met maaltijdbezorging 22 werkgevers geïnspecteerd, waarbij in alle situaties overtredingen zijn vastgesteld. In totaal zijn bij 22 werkgevers 57 overtredingen geconstateerd, waarvan 36 boeterapporten en 21 waarschuwingen. Deze hadden vooral betrekking op betalingen van het werk (te weinig, contant), werktijden (te lang, te laat voor de leeftijd, geen of geen goede registratie)

en werken door vreemdelingen (zonder de vereiste vergunning). Maar ook op de veiligheid (onvoldoende maatregelen tegen agressie en geweld, werken met geld door wie daarvoor te jong is, te hoge werkdruk en ondeugdelijk materiaal).

Naast inspecties lanceerde het programma Horeca en detailhandel een sociale mediacampagne om aandacht te vragen voor de veiligheid van jonge maaltijdbezorgers. Deze campagne is in de zomer ingezet via diverse sociale media. De advertenties bevatten een link naar de 'landingspagina' maaltijdbezorgers op www.inspectieszw.nl. Deze pagina biedt beknopte informatie over de wettelijke regels voor werk en jongeren, met links naar meer informatie. De primaire doelgroep bestond uit horecaondernemers die maaltijden laten bezorgen door jongeren op brommers, e-bikes en fietsen. De secundaire doelgroep bestond uit jongeren van 14 en 15 jaar en hun ouders. Via sociale media werden zij bericht dat ze geen maaltijden meer konden bezorgen door het verbod dat op 1 juli is ingegaan. In totaal heeft de campagne 3.250 werkgevers en ruim 6.000 jongeren en ouders bereikt.

Samenwerken

In lijn met de al in 2019 gestarte samenwerking met de gemeente Amsterdam, zijn in 2020 met de gemeente Rotterdam afspraken gemaakt op het gebied van gegevensuitwisseling. Dit in combinatie met vergunningverlening aan ondernemers in de horeca en detailhandel. Dit vergrootte de mogelijkheid om ondernemers aan te pakken die lak aan de regels hebben. Zo is het mogelijk dat de exploitatievergunning van ondernemers wordt ingetrokken als de Inspectie bij hen forse overtredingen constateert. Dit in combinatie met andere

gegevens over slecht naleefgedrag. Deze aanpak draagt bij aan een eerlijkere, veilige en gezonde omgeving, ook voor burgers in de buurten waar deze ondernemers werken.

Daarnaast komen goedwillende ondernemers beter tot hun recht, omdat oneerlijke concurrentie door niet nalevende ondernemers is aangepakt.

In 2020 zijn in RIEC-verband en met het Haags Economisch Interventie Team (HEIT) gezamenlijk met onder meer politie, UWV, IND en Belastingdienst controles en acties uitgevoerd bij ondernemingen waarvan op dat moment bekend was of het vermoeden bestond dat zij de wet- en regelgeving onvoldoende naleefden. Zo vonden er naast de eerdergenoemde de Joint Action Days acties plaats in Noord-Holland, West-Brabant en Haaglanden. Door deze samenwerking vergroot de Inspectie haar effect en dat van ketenpartners.

1.5 Schoonmaak

Programmadoelstellingen

Misstanden in een deel van de schoonmaakbranche zijn hardnekkig, waarbij malafide ondernemers vaak complexe constructies gebruiken om wet- en regelgeving (ongezien) te omzeilen. De aanpak van dit soort misstanden vereist een geconcentreerde aanpak van het samenwerkingsverband 'Aanpak misstanden in de schoonmaaksector' (AMS). Dat is per 1 juni 2020 de opvolger van het Schoonmaak Interventieteam (IT-schoonmaak), dat opereerde in het kader van de Landelijke Stuurgroep Interventieteams (LSI). Bij de afsluiting van het interventieteam schoonmaak is een eindrapport met bevindingen en resultaten opgemaakt.

De Inspectie werkt in het AMS nauw samen met de Belastingdienst en het UWV. De aanpak binnen het AMS combineert:

- Repressief optreden tegen schoonmaakbedrijven die willens en wetens en stelselmatig de regels niet naleven (de notoire overtreders). Het doel hiervan is om deze op het rechte pad te brengen, dan wel het werken onmogelijk te maken (sturen op opheffing van deze ondernemingen en een herstart onmogelijk te maken).
- Repressief optreden tegen opdrachtgevers die gebruik maken van deze schoonmaakbedrijven.
- Aandacht voor de mensen achter de malafide 'constructies', de facilitators. Deze mensen zorgen voor het voortbestaan van oneerlijke concurrentie en het voortbestaan van fraude en uitbuiting.

Deze aanpak wordt aangevuld met nalevingscommunicatie om de spontane naleving bij schoonmaakbedrijven en de opdrachtgevers te vergroten. Dat gebeurt door hen te wijzen op⁶⁷ hun verantwoordelijkheid en rol bij het contracteren van schoonmaakbedrijven, de code Verantwoordelijk marktgedrag bij aanbestedingen en de checklist Schoonmaak. Daarnaast worden de betrokken partijen geïnformeerd over relevante wet- en regelgeving en is het belangrijk duidelijk te maken dat de Inspectie misstanden in de schoonmaak aanpakt.

Effect corona

De coronacrisis had de nodige gevolgen voor de samenwerking bij de onderzoeken van het Interventieteam (vanaf medio 2020 het AMS). Gezamenlijke fysieke controles waren vanaf

⁶⁷ Hierbij is ook samengewerkt met de programma's Horeca en detailhandel en Schijnconstructies.

maart niet meer mogelijk. Maar de coronacrisis had ook effect op de branche. Zo gingen tijdens twee lopende onderzoeken een schoonmaakbedrijf en enkele horecaondernemingen failliet. Vanaf maart 2020 zijn de fysieke inspecties in de horeca om twee redenen vrijwel stilgevallen. Ten eerste waren fysieke inspecties niet veilig – coronaproef – uit te voeren. Ten tweede moesten horecaondernemingen noodgedwongen hun deuren sluiten en daarmee kwamen ook de schoonmaakwerkzaamheden stil te liggen.

De vrijkomende tijd is gebruikt om te kijken naar ondernemingen die een tewerkstellingsvergunning hebben aangevraagd voor personen waarbij de vergunning werd afgewezen, maar vervolgens bleek dat deze personen wel zijn gaan werken. Dit resulteerde bij het overgrote deel van deze onderzoeken in overtredingen van de WAV.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Schoonmaak in de horeca

De Inspectie ziet in het deel van de horeca waarop zij zich richt, dat er vaak 7 dagen per week wordt gewerkt en/of veel wordt zwart gewerkt met een uitkering. Op basis van meldingen voert de Inspectie gerichte controles uit, ook in de avonduren. Schoonmaakwerkzaamheden in de horeca vinden dikwijls uit het zicht en laat op de avond of 's nachts plaats, wat de gelegenheid tot illegale tewerkstelling groter maakt. In de hotelsector is in 2020 nog steeds sprake van betaling per schoongemaakte kamer in plaats van per uur. Daarbij komt het salaris vaak onder het cao-loon of zelfs onder het minimumloon. Na uitgebreide acties in 2019 heeft de Inspectie in 2020 in de horeca 'vinger aan de pols' gehouden.

Naast controles in de regio Amsterdam zijn ook controles verdeeld over het land georganiseerd. Deze zijn aangevuld met herinspecties, gericht op begane overtredingen in 2019 en meldingen die in 2020 binnenkwamen.

Een voorbeeld van inspecties in 2020 was een grotere controle, gericht op schoonmaakwerkzaamheden na carnaval. Hier zijn in totaal elf controles uitgevoerd, waar bij 7 van de 11 ondernemingen één of meer overtredingen op het gebied van illegale tewerkstelling, ATW of WML zijn aangetroffen. Daarover is ook een persbericht gemaakt, waardoor er ook effect op andere werkgevers verwacht mag worden. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld twee hotels in Rotterdam gecontroleerd. In aanvulling hierop is ook aandacht besteed aan de schoonmaak van gebouwen, niet zijnde horeca. Dit gebeurde onder meer bij kantoorlocaties, een fitnesscentrum, vakantieparken, huizen voor verhuur en complexen van woningbouwverenigingen. Inspecties in 2020 vonden vaak plaats naar aanleiding van klachten en meldingen, voor zover corona dat toeliet.

Onderzoek

In 2020 is een verkenning uitgevoerd naar de schoonmaak van personenvervoersmiddelen, personenauto's en trucks, om na te gaan welke problematiek er in deze niche speelt. Daarbij gaat het zowel om oneerlijk werk, als ongezond en onveilig werken. Eind 2020 is een start gemaakt met een groot effectonderzoek naar de interventies gericht op de schoonmaak in de fastfood. Doel van het onderzoek is om de langere-termijneffecten van de interventies in kaart te brengen.

Starters

In 2020 zijn er 31 van de 162 (19%) nieuw ingeschreven BV's die zich met schoonmaakwerkzaamheden bezighouden willekeurig geselecteerd voor een onderzoek. Bij 13 ondernemingen rees het sterke vermoeden van fraude. De Inspectie of Belastingdienst gaat deze ondernemingen nader onderzoeken. Bij dertien andere ondernemingen is ook een aantal overtredingen geconstateerd, zoals een verkeerde SBI-code om onder een goedkopere cao te vallen, of dat de onderneming niet te vinden was. Deze signalen zijn aan de Kamer van Koophandel doorgegeven. Een onderneming schreef zich direct uit het Handelsregister bij de aankondiging van een bezoek. Van vijf ondernemingen moet nog worden vastgesteld of er al dan niet overtredingen zijn.

Communicatie

In 2020 zijn campagnes op sociale media ingezet ter promotie van de checklist Werken met schoonmaakbedrijven. 6.900 unieke gebruikers hebben deze checklist geraadpleegd. In de periode september-november is een sociale mediacampagne gevoerd om de vernieuwde zelfinspectietools onder de aandacht te brengen. Ook zijn er berichten over acties van de Inspectie in branchemedia verschenen. Dit gebeurde in het kader van de nalevingscommunicatie.

Overige activiteiten

Vanuit het programma is aandacht gevraagd voor de schoonmaak in vergaderaccommodaties die de Rijksoverheid gebruikt. Het CFD Inkoopuitvoeringscentrum Belastingdienst wil als gevolg daarvan in de inkoopvoorwaarden voor Hotel- en Vergaderaccommodaties en Representatie die rijksbreed gelden, opnemen dat alleen accommodaties in de aanbesteding

komen als zij de code verantwoordelijk marktgedrag hebben ondertekend.

Behaalde resultaten in 2020

Het interventieteam-kernteam AMS heeft zeven complexe onderzoeken gedaan waarbij 9 boeterapporten zijn opgemaakt. De Belastingdienst kan naar aanleiding van deze zaken correcties en naheffingen loonbelasting en omzetbelasting opleggen. Daarnaast is beslag gelegd op voertuigen, een woonhuis en derdenbeslag. Bij het UWV kon bij 6 werknemers overtreding van de informatieplicht worden geconstateerd. In het project 'Schoonmaak in de Horeca' zijn 55 zaken afgerond waarbij 70 werkgevers zijn gecontroleerd. In 30 zaken zijn één of meerdere overtredingen geconstateerd en in totaal 39 boetes opgelegd. Het handhavingspercentage was 55%. Zonder corona was dit waarschijnlijk hoger geweest, omdat nu sommige inspecties op afstand moesten plaatsvinden. Het handhaven bij inspecties op afstand wordt nog verder ontwikkeld.

De Inspectie SZW heeft bij een grote controle bij 10 bedrijven van de 11 grote onderzochte horecaondernemingen overtredingen geconstateerd. Daarbij ging het om 17 schoonmakers, van wie 3 niet in Nederland mochten werken. Daarnaast heeft de Inspectie SZW het vermoeden dat de schoonmakers te weinig betaald kregen. Ook de naleving van de Arbeidstijdenwet was in het geding. Zo zouden er schoonmakers 7 dagen per week hebben gewerkt en zijn de daadwerkelijke begin- en eindtijden niet bijgehouden. Ook waren er signalen van vermoedelijke uitkeringsfraude en zwart werken. Gemeente en Belastingdienst zijn hiervan op de hoogte gesteld.

In het project Gebouwen zijn 58 werkgevers gecontroleerd met als resultaat 25 boeterapporten voor Wav-overtredingen, 5 voor WML-overtredingen en 5 voor ATW-overtredingen. Ook werden 5 ATW-waarschuwingen gegeven. Naast de inzet van meer of minder repressieve interventies is ook ingezet op druk op de ketens van grote hotels. Daarbij is niet alleen gewezen op het feit dat schoonmaak een bepaalde prijs heeft en dat te goedkope schoonmaakcontracten de kans op onderbetaling vergroten, maar ook op de code Verantwoordelijk marktgedrag. Verder is ingezet op nalevingscommunicatie en de checklist Schoonmaak (gericht op opdrachtgevers om na te gaan of zij met een bonafide schoonmaakbedrijf werken).

In 2019 is vanuit het programma onderzoek gedaan naar de problematiek in de glasbewassing voor particulieren. Ook in de media kwamen berichten over ondermijnende (criminele) activiteiten in deze branche. De onderzoeksresultaten waren aanleiding om samen met de Gemeente Zaandam te kijken naar mogelijkheden om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden. Mede door deze actie heeft de gemeenteraad van Zaanstad besloten om medio 2021 een vergunningsplicht in de APV op te nemen voor glazenwassers die in Zaandam willen werken.

Onderzoek schoonmaakbedrijven annex uitzendbureaus

In deze casus zijn vanaf 2017 zes schoonmaakbedrijven onderzocht. In 2020 zijn de laatste 3 onderzoeken afgerond. Dit leverde 3 boeterapporten op. Het bleek niet mogelijk van alle overtredingen boeterapporten op te maken, omdat twee ondernemingen lopende het onderzoek zijn opgeheven, een regelmatig terugkerend

fenomeen. Daarnaast zijn enkele ondernemers met onbekende bestemming naar het buitenland vertrokken. De BD heeft eerder al een totaalbedrag van ongeveer € 2,5 miljoen aan correcties en naheffingen opgelegd. De FIOD heeft een strafrechtelijk onderzoek ingesteld tegen de verantwoordelijk ondernemers, leidinggevend en katvanger. Er is proces-verbaal opgemaakt vanwege het overtreden van de fiscale wetgeving.

1.6 Zorg

Programmadoelstellingen

In de zorg spelen gezondheidsrisico's een rol als: hoge werkdruk, agressie en geweld, hoge fysieke belasting en blootstelling aan gevaarlijke stoffen en biologische agentia. De zorg is de sector met het hoogste ziekteverzuim en het hoogste percentage beroepsziekten, vooral door de hoge werkdruk en ongewenst gedrag.⁶⁸ Op het terrein van eerlijk werk spelen vooral de risico's van illegale tewerkstelling, arbeidstijden en onderbetaling. Deze risico's doen zich relatief vaak voor in de thuiszorg. Reden waarom de thuiszorg, samen met de 24-uurszorg, in 2020 hoog op de agenda van het programma stond. Doel van de aanpak is dat toetreders in de (thuis)zorg én werknemers beter op de hoogte zijn van de regels. Ook wil het programma ertoe bijdragen dat gemeenten zich als opdrachtgever verantwoordelijk voelen voor gezond, veilig en eerlijk werk in de (thuis)zorg en de regels worden nageleefd.

⁶⁸ Arbobalans 2020, p. 12 en 19.

Effect corona

Blootstelling van zorgmedewerkers aan het coronavirus, door de zorg voor en behandeling van positief geteste cliënten en patiënten, is een belangrijke besmettingsbron.⁶⁹ Een belangrijk deel van de inspecties richtte zich dan ook op de naleving van coronamaatregelen. Bij de Inspectie SZW kwamen ruim 500 meldingen binnen die betrekking hadden op de sector Zorg. Vier op de vijf betroffen coronameldingen, waarvan er meer dan 200 zijn opgepakt door programma-inspecteurs.

Uit gesprekken met melders en vertegenwoordigers van de instellingen bleek dat er een grote angst voor besmetting leefde. Daarnaast was bij medewerkers regelmatig sprake van psychische gevolgen van de confrontatie met veel ernstige ziektegevallen en door de hoge werkdruk. In samenwerking met het programma PSA is daarom een project 'Aandacht voor PSA en PTSS tijdens Corona' uitgevoerd. De resultaten van de gesprekken (met 10 stakeholders en 24 organisaties) zijn verwerkt in een publicatie. Deze is toegestuurd aan de organisaties die meegewerkt hebben aan het onderzoek.⁷⁰ Op verzoek van de werkgeversorganisatie ACTIZ is vanuit het programma Zorg een presentatie gegeven over de resultaten. Mede hierdoor zijn ook de al lopende branchecontacten geïntensiveerd.

Het gevolg van de aandacht voor het coronavirus was wel dat een aantal geplande projecten niet of in aangepaste vorm zijn uitgevoerd. Voorgenomen inspecties in verpleeghuizen zijn niet uitgevoerd. De capaciteit is gebruikt bij het project Aandacht voor PSA en PTSS tijdens corona. Het voorgenomen

⁶⁹ Inspectie SZW, Het werk in coronatijd, januari 2021.

⁷⁰ [Aandacht voor PSA en PTSS in de zorg in coronatijd | Inspectie SZW](#).

project *Starters* in de Thuiszorg is doorgeschoven naar 2021, maar er is wel een 'Arbo in Bedrijf-special' in de sector uitgevoerd.⁷¹ Hierbij is vooral in kleine organisaties aandacht gevraagd voor de belangrijkste arborisico's (corona, cytostatica, veilige naalden, fysieke belasting en PSA) en eerlijk werk. De Arbo in Bedrijf-special *Tandartsen* is uitgevoerd en uitgebreid met vragen over corona en veilige naalden. De Arbo in Bedrijf-special *Formaldehyde* is vooralsnog niet uitgevoerd vanwege de druk in ziekenhuizen en gebrek aan capaciteit. Ondanks de druk op de inspectiecapaciteit door de activiteiten rond corona is een groot deel van de voorgenomen activiteiten toch uitgevoerd.

Korte klap, snel resultaat

De Arbo in bedrijf-special Tandartsen respectievelijk Thuiszorg bleken een lichte, maar zeer effectieve interventie om snel een sector in beweging te zetten. In de tandartsbranche is overlegd met vier betrokken werkgeversorganisaties, zijn dertig blootstellingsbeoordelingen uitgevoerd en zijn nieuwe ontwikkelingen in het gebruik van veilige naaldsystemen in gang gezet. De brancheverenigingen toonden zich zeer geïnteresseerd in de resultaten en hebben naar aanleiding van de gesprekken hun leden voorgelicht. De AiB Thuiszorg is gebruikt om kleine thuiszorgorganisaties te informeren over het belang van eerlijk, veilig en gezond werk en de stand van zaken over

⁷¹ De AiB Specials zijn sectorgerichte onderzoeken in het kader van de periodieke monitor *Arbo in Bedrijf*. De AiB special *Thuiszorg* beoogt dat driekwart van de geïnformeerde thuiszorgorganisaties na een jaar passende maatregelen heeft genomen op het gebied van psychosociale arbeidsbelasting, fysieke belasting, arbeidstijden, illegale arbeid en onderbetaling.

risico's op deze gebieden. Op het gebied van eerlijk werk is onder meer het gesprek aangegaan over de vraag in hoeverre reistijd moet worden beschouwd als werktijd en het fenomeen van dubbele banen in de sector. De bevindingen uit de AiB special dienen nu ook als info voor vervolgcacties bij kleine thuiszorgorganisaties.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Meer gemeenten voelen zich verantwoordelijk voor gezond, veilig en eerlijk werken in de (thuis)zorg

Gemeenten zijn een belangrijke speler in de zorg. Zij sluiten contracten af met thuiszorgorganisaties. De tarieven in de thuiszorg staan onder druk en de winstmarges zijn over het algemeen klein. Gemeenten hebben een gelimiteerd budget en zullen zo veel mogelijk zorg voor een gunstig tarief geleverd willen krijgen. Dit zet druk op eerlijk en gezond werken in de sector. De Inspectie heeft samen met het ministerie van SZW en de VNG in 2020 een handreiking gemaakt, die gemeenten helpt om bij aanbestedingen meer oog te hebben voor eerlijk, veilig en gezond werk. Deze handreiking wordt vanwege de corona-inzet met enige vertraging in 2021 gepubliceerd.

In het project *Eerlijk werk in de thuiszorg* zijn in 57% van de gevallen handhavingsmiddelen ingezet (waaronder boeterapporten over de WML en de Arbeidstijdenwet). Het inspectieproject *Thuiszorgorganisaties* leidde tot een handhavingspercentage van 38%, met onder meer een aantal boeterapporten WML.

Nieuwe toetreders in de (thuis)zorg en kleine (thuis)zorgorganisaties zijn minder goed op de hoogte van de regels op het gebied van gezond, veilig en eerlijk werk

De grotere thuiszorgorganisaties en de organisaties die al langere tijd in de zorg actief zijn, zijn over het algemeen (redelijk) goed op de hoogte van de regels over veilig, gezond en eerlijk werk. Kleine organisaties en nieuwe toetreders hebben over het algemeen minder oog daarvoor. Dit is meestal niet omdat ze dat niet willen, maar vooral omdat ze niet op de hoogte zijn van alle wet- en regelgeving. Met de zogenoemde Arbo in Bedrijf-special *Thuiszorg* zijn in 2020 ruim 100 thuiszorgorganisaties benaderd, die aangaven met de informatie aan de slag te gaan. In 2021 wordt onderzocht in hoeverre deze aanpak daadwerkelijk tot actie heeft geleid.

De bestuurder als feitelijk leidinggevende

Naar aanleiding van een melding van mogelijke onderbetaling, stelde de Inspectie SZW een onderzoek in bij een thuiszorgorganisatie in Amsterdam. Tijdens het onderzoek constateerde de Inspectie dat werknemers niet het wettelijk minimumloon ontvingen. Zij legde de werkgever een nabetalingsverplichting op waaraan de werkgever niet voldeed. Gelet op het feit dat de Inspectie sterk het vermoeden had dat de thuiszorgorganisatie aankoerste op een faillissement, merkte zij ook de bestuurder aan als feitelijk leidinggevende voor de overtreding van de Wet minimumloon. Hiermee wil de Inspectie SZW voorkomen dat de bestuurder de dans ontspringt als er een boete wordt opgelegd. In deze casus werd dan ook een boeterapport opgesteld, waarin de feitelijk leidinggevende persoonlijk een boete aangezegd heeft gekregen.

Samenwerking

Het programma werkt samen met toezichtpartners in de Zorg, in het bijzonder de IGJ (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd) en de Nederlandse Zorgautoriteit (NZA). In 2020 zijn 40 meldingen die bij de Inspectie SZW zijn binnengekomen doorgezet naar de IGJ. Met de NZA wordt binnen het kader van de Taskforce Integriteit Zorgsector intensief samengewerkt rond het thema Zorgfraude. Hierbij is ook de directie Opsporing betrokken. Deze directie voert in opdracht van het ministerie van VWS strafrechtelijke onderzoeken uit in de zorgsector.

1.7 Uitzendbureaus en distributiecentra

Programmadoelstellingen

Uitzendbureaus bemiddelen tussen mensen die werk zoeken en bedrijven die mensen nodig hebben. Er zijn echter uitzendbureaus die facilitator zijn voor malafide praktijken. Het programma richt zich op de onderkant van de arbeidsmarkt van de uitzendbranche, waar risico's spelen als: onderbetaling, overschrijding van arbeidstijden, illegale tewerkstelling, niet-naleving van socialezekerheidswetten en soms arbeidsuitbuiting. Daarnaast zijn uitzendkrachten vaker dan gemiddeld het slachtoffer van een arbeidsongeval en verrichten zij regelmatig werk onder zware (fysieke) omstandigheden. Voor 2020 heeft het programma Uitzendbureaus ingezet op de beheersing van deze risico's.

Het programma werkt voor de aanpak van malafide uitzendbureaus al meerdere jaren op operationeel niveau samen met de Belastingdienst en UWV. Als deze bedrijven na faillissement doorstarten, blijft de Inspectie hen elk jaar volgen tot de

misstanden ophouden. Voor de aanpak van malafide praktijken bij grensoverschrijdende arbeid zet de Inspectie de samenwerking in Benelux-verband voort, bijvoorbeeld door gezamenlijke controles. Daarnaast lag in 2020 de nadruk op de aanpak van problemen rond arbeidsomstandigheden in de distributiecentra.

Het programma wil het aantal malafide uitzendbureaus tevens terugdringen via een stakeholderaanpak. Daarom richt het programma zich ook op de inlenende bedrijven. De Inspectie controleert bij de uitzendbureaus en maakt daarbij de inleners bewust van hun verantwoordelijkheid voor eerlijk, gezond en veilig werk van flexwerkers. Daarvoor is de checklist 'Werken met uitzendbureaus'⁷² ontworpen en gepromoot.

Effect corona

De invloed van corona op de uitvoering van het programma was groot. Veel van de voorgenomen inspecties konden niet worden uitgevoerd, zijn vertraagd uitgevoerd of omgezet naar inspecties op de naleving van de coronamaatregelen. De Inspectiespeerpunten uit 2020 waren gericht op het opnemen van coronamaatregelen in de RI&E en hoe de maatregelen in praktijk zijn gebracht. Inspecteurs hebben verder meegeholpen bij het onderzoek naar de omstandigheden van arbeidsmigranten in Nederland⁷³ om de informatiepositie van de Inspectie SZW te vergroten. Verder zijn de geplande netwerk- en stakeholderverkenningen in aangepaste vorm opgestart. Omdat het voor een deel om de opbouw van

nieuwe contacten gaat, is een eerste fysieke kennismaking erg belangrijk. De branche kent relatief veel starters en stakers en deze groepen verdienen onze aandacht. Aan de ene kant is dat nodig omdat het een complexe branche is met veel regelgeving. Aan de andere kant is dat nodig omdat we bijvoorbeeld zien dat er relatief veel sprake is van mogelijke faillissementsfraude. Het voornemen was daarom om startende uitzendbureaus te bezoeken en voor te lichten. Deze bezoeken zijn geannuleerd en er is voor gekozen om een grotere populatie starters per brief te informeren. Dit betreft bijna 3.000 startende bedrijven.

De uitzendbureaus waarop het programma zich richt, hebben vaak te maken met een grensoverschrijdende component. Ze werken vanuit het buitenland, werven vanuit het buitenland en/of lenen personeel uit over de grens. In dat kader werken we ook samen met inspectiediensten uit andere lidstaten. Zo hadden we het voornemen om ook dit jaar in Benelux-verband gezamenlijke inspecties te houden. Deze nieuwe controles in Benelux-verband zijn vanwege corona niet doorgegaan. In plaats daarvan is geïnvesteerd in kennisopbouw, bijvoorbeeld betrokkenheid bij activiteiten van de ELA. Dit zijn digitale train-de-trainer-sessies om projectleiders en inspecteurs te laten kennismaken met grensoverschrijdende samenwerking en gezamenlijke controles.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Bij de controles in de distributiecentra is onderzoek gedaan naar de arbeidsomstandigheden, werkdruk, aanrijdgevaar en fysieke belasting, maar ook naar te lange werktijden, onderbetaling en de inzet van uitzendbureaus. Vanwege de corona-uitbraak is ook onderzocht hoe met de naleving van die regelgeving is omgegaan. De resultaten laten zien dat vooral op het gebied van arbeidsomstandigheden het nodige

mis was. Bij 7 op de 10 onderzochte distributiecentra werden waarschuwingen of eisen gesteld. Deze controles hebben 226 afgeronde zaken opgeleverd, waaronder 10 zaken over eerlijk werk.

In 2020 is de Inspectie een sociale mediacampagne gestart met als thema '#daspaseerlijk', gericht op het veilig, gezond en eerlijk werken in distributiecentra. Deze campagne liep in april, oktober en november 2020. In december 2020 is er via de brancheorganisaties in de uitzendsector, levensmiddelen en transport en logistiek nog extra aandacht gevraagd bij de distributiebedrijven vanwege de drukte rondom de feestdagen, ook in relatie tot corona. Verder is de checklist Uitzendbureaus opnieuw gepromoot bij de distributiecentra. Zo zijn ze ook goed geïnformeerd over waarop ze bij de inhuur van een uitzendbureau moeten letten.

Tijdens de inspecties zijn uitzendkrachten aanvullende vragen gesteld over coronamaatregelen en huisvesting en vervoer. Hieruit bleek dat huisvesting van arbeidsmigranten die bij distributiecentra werden ingezet vaak te wensen overlaat. Niet-gecertificeerde of slechte huisvesting is gemeld aan gemeenten. Tien van de ontvangen meldingen over verlies van huisvesting of over corona-onveilige situaties bij het woon-werkverkeer, zijn ook gedeeld met brancheorganisaties. Zij hebben in de meeste gevallen contact opgenomen met het betreffende uitzendbureau. Bij de bezoeken aan distributiecentra zijn nauwelijks overtredingen op het gebied van 'eerlijk werk' geconstateerd. Wel blijkt dat niet in alle gevallen aan de cao-afspraken werd voldaan. Die zijn gemeld aan de Stichting van de Arbeid.

⁷² <https://www.inspectie-checklist.nl/uitzendbureaus/>.

⁷³ <https://www.inspectieszw.nl/publicaties/rapporten/2021/01/14/rapporten-over-werken-tijdens-de-coronapandemie>.

In samenwerking met het programma Industriële arbeid zijn inspecties uitgevoerd in de vleesverwerkende industrie. Ook hier zijn werknemers gevraagd naar ervaringen met uitzendbureaus. Hieruit is een top 20 van uitzendbureaus samengesteld, waarvan 16 worden onderzocht. Zeven van deze uitzendbureaus die actief zijn in de vleesindustrie waren al in onderzoek voordat er inspecties bij de vleesverwerkers plaatshadden. De meeste onderzoeken lopen nog. Over dit soort acties is ook in de media gecommuniceerd.

In de uitzendbranche speelt regelmatig het probleem met zogenoemde turboliquidaties. Het is makkelijk voor deze uitzendbureaus om de onderneming te beëindigen en vervolgens een nieuw uitzendbureau te starten, met achterlating van schulden en openstaande boetes. Het programma pakt dergelijke malafide doorstarters aan met een meerjarige strategie, in dit geval een combinatie van een netwerkanalyse en herinspecties. In een netwerkaanpak wordt ingezoomd op het (criminele)verdienmodel, de fraudeconstructie die wordt gebruikt en de rol van facilitators daarin. De interventies worden zo ingezet dat naleving van regelgeving wordt afgedwongen. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de mogelijkheden die curatoren, deurwaarders en diverse ketenpartners hebben. Met herinspecties wordt de druk verder opgevoerd, aangevuld door gezamenlijk aanpakken met andere medetoezichthouders (zoals BD en UWV), maar ook samen met onze eigen opsporingsdienst. Dit gebeurt ook door signalen te benutten van externe partijen, zoals van de SNA, die wijzen op een mogelijk aanstaande turboliquidatie. De Inspectie blijft dit soort ondernemers volgen, totdat de regelovertreding is opgeheven.

Verder zien we dat er nog steeds veel meldingen bij de Inspectie binnenkomen die gerelateerd zijn aan een uitzendbureau. We hebben vorig jaar 61 onderzoeken afgerond, waarvan 3 met een crack-down aanpak. Vaak betrof dat zaken veel werkgevers betrokken waren en ging het om combinatie van onderbetaling WML, overtredingen ATW en illegale tewerkstelling.

Betrokkenheid bij Aanjaagteam

Het programma was intensief betrokken bij het opstellen van aanbevelingen voor het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten.⁷⁴ Vooral de dubbele rol van uitzendbureaus als werkgever en huisvester zorgt voor een grote afhankelijkheid van arbeidsmigranten. Er is veel aandacht voor de rechten van de arbeidsmigrant rond het (arbeids)contract, de loongaranties en de gebrekkige registratie van arbeidsmigranten. Ervaringen vanuit het programma zijn gedeeld met het Aanjaagteam. Ze hebben mede bijgedragen tot een breed pakket aan voorstellen, waaronder vormen van regulering van uitzendbureaus.

In aanvulling op de Staat van Eerlijk werk 2019 is in 2020 een programmarapportage gemaakt met een terugblik over de periode 2016-2019. Deze programmarapportage⁷⁵ is in juli 2020 naar de Tweede Kamer gestuurd. Het doel van de rapportage was aandacht te vragen voor de problemen rond

uitzendbureaus die opereren aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Deze programmarapportage is ook gebruikt als input voor het Aanjaagteam.

Samenwerking

Het team Aanpak Misstanden Uitzendbureaus (AMU) richt zich vooral op de complexere zaken en werkt hierbij nauw samen met de Belastingdienst, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en de Sociale Verzekeringsbank (SVB), onder de vlag van de wet SUWI, art. 64. Ook wordt samengewerkt met de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND), de politie en op regionaal niveau met de Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's).

In 2020 zijn er 10 gezamenlijke controles gestart met de Belastingdienst. Door corona zijn deze nog niet allemaal afgerond. Vanuit het programma zijn 16 vragen bij de Belastingdienst ingediend ter veredeling van binnengekomen signalen met als doel deze onderzoeken gezamenlijk op te pakken. Ook zijn samen met de Belastingdienst twee 'netwerk'-onderzoeken (notoire doorstarters) gestart. Er zijn zes opsporingsonderzoeken afgerond en naar het Functioneel Pakket gestuurd voor een strafrechtelijk vervolg (valsheid in geschrifte). Twee zaken betroffen uitzendbureaus die al eerder zijn veroordeeld.

Bij een andere zaak was ook een bekend uitzendbureau betrokken, maar nu wordt het bedrijf strafrechtelijk aangepakt wegens faillissementsfraude. Twee onderzoeken die eerder door de opsporingsdienst waren opgepakt, zijn na onderzoek overgedragen aan respectievelijk de Belastingdienst (werknemers waarvoor geen premies en

⁷⁴ Eerste aanbevelingen Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten | Rapport | Rijksoverheid.nl. Geen tweederangsburgers. Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan | Rapport | Rijksoverheid.nl.

⁷⁵ <https://www.inspectieszw.nl/publicaties/rapporten/2020/07/17/programmarapportage-uitzendbureaus>.

loonbelasting is betaald en contante betalingen), UWV (uitkeringsfraude) en gemeenten (bijstandsfraude). In totaal heeft AMU in 2020 twaalf zaken afgerond, waaronder vijf grensoverschrijdende zaken.

In het afgelopen jaar is vanuit het programma opnieuw ingezet op het verder versterken van de uitwisseling van meldingen en ervaringen met de Stichting Normering Arbeid (SNA), Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (SNCU) en Stichting Normering Flexwonen (SNF). Dat is belangrijk om naast zaken waarop de Inspectie toeziet ook zaken als cao-ontduiking of slechte huisvesting voor arbeidsmigranten beter te kunnen aanpakken. De Inspectie krijgt daarvoor informatie uit de sector – vooral van SNA en SNCU – over signalen van misstanden. Zo helpt de SNA de Inspectie en de Belastingdienst bij hun selecties, door in 2020 de namen van 705 uitgeschreven bedrijven door te geven. Dit zijn er fors meer dan in 2019. SNA geeft als verklaring voor deze toename het inwerking treden van de Wet arbeidsmarkt in balans en uiteraard de gevolgen van COVID-19. Naast deze bulkmelding ontving de Inspectie ook 8 incidentele meldingen van de SNA, waarvan er vijf in onderzoek zijn genomen.

Vanuit het programma is in 2020 nauw samengewerkt met de SNCU bij hun aanpak van frauduleuze bestuurders. Waar mogelijk wordt kennis over fenomenen met externe samenwerkingspartners gedeeld om tot een betere aanpak te komen. Verder is meegewerkt aan het onderzoek naar de waardering van het ABU-keurmerk. Op grond van de uitkomsten van het onderzoek is ABU voornemens zijn/haar keurmerk uit te breiden met elementen die iets zeggen over goed werkgeverschap en de kwaliteit van de dienstverlening en de

controles aan te scherpen. De ABU onderschrijft de noodzaak om kwaliteitseisen te stellen en wil zich ook als zodanig onderscheiden van de niet-leden.

Samenwerking met vertegenwoordigers van werknemers leverde signalen op van misstanden, variërend van onderbetaling, slechte werkomstandigheden tot slechte huisvesting. Ook kwamen er signalen van mogelijk nieuwe verdienmodellen die tevens andere programma's raken, zoals het programma Schijnconstructies. De samenwerking richt zich ook op kennisopbouw. Afgeronde zaken worden systematisch geëvalueerd om nieuwe fraudeconstructies op het spoor te komen. De bevindingen worden verder gedeeld met het ministerie van SZW en externe partijen, om zo invulling te geven aan kennisuitwisseling als onderdeel van samenwerking.

Voorbeelden van effectief ingrijpen

Vasthoudend onderzoek levert goede resultaten op tegen een steeds recidiverend uitzendbureau. De zaak begint met een melding van onderbetaling: 'Het uitzendbureau huurt ons in als stagiair, maar we doen gewoon productiewerk.' Er volgt een onderzoek van het team Aanpak Misstanden in de Uitzendbranche. Inspecteurs bezoeken het uitzendbureau en een deel van de 60 inleners. Ze spreken met de 'stagiairs', die in werkelijkheid als uitzendkrachten aan het werk zijn bij productiebedrijven. Deze honderden Letse werknemers krijgen maar € 6,- per uur. Maandenlang spitten in de chaotische administratie van een groot malafide uitzendbureau, leverde vijf boeterapporten op van in totaal duizenden pagina's. En meer dan € 500.000 aan boetes tegen het uitzendbureau en de inleners.

Een bijzondere casus leidde tot het resultaat van 9 maanden gevangenisstraf voor een eigenaar van een uitzendbureau, die werknemers ver beneden WML betaalde. Om dat te maskeren, liet de eigenaar de werknemers lege kwitanties tekenen waarop later fictieve loonbedragen werden ingevuld. De uitbetaling van loon was contant en altijd te weinig. Het gerommel met kwitanties is valsheid in geschrifte, een strafbaar feit. Daarvan werd aangifte gedaan. Dat leidde tot een strafrechtelijk onderzoek en uiteindelijk tot een veroordeling. Naast de veroordeling door de rechter legde de Belastingdienst een vordering op van € 6,4 miljoen wegens wederrechtelijk verkregen voordeel.

1.8 Industriële arbeid

Programmadoelstellingen

Het programma streeft naar een verbetering van gezond, veilig en eerlijk werk, met in 2020 de focus op de afvalverwerkende industrie, de metaal en de voedingsmiddelenindustrie. Het programma zet in op preventie van ongevallen, het verminderen van blootstelling aan ziekmakers en versterking van eerlijk werk in de sector. De focus richt zich vooral op de bescherming van kwetsbare groepen, zoals jongeren met leer-werkcontracten, arbeidsmigranten en uitzendkrachten. De aanpak bestaat uit een mix van verkenningen, onderzoek, inspecties, stakeholderbeïnvloeding, samenwerking met branchepartijen en (nalevings)communicatie.

Effect corona

Het programma richt zich in 2019 en 2020, dus al voor de pandemie, op de voedingsmiddelenindustrie en de vleessector en arbeidsmigranten in het bijzonder. Deze focus is door de corona-uitbraken in slachterijen - zie ook de berichtgeving hierover in de media - geïntensiveerd. Dit betekende méér inspecties op basis van (corona)meldingen, nieuwe samenwerking via het Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-C)⁷⁶ en herprioritering, zoals het versneld aanhalen van de banden met de branches COV en Nepluvi. De Inspectie-aanpak richt zich op gedragsverandering bij bedrijven en werknemers om het besmettingsrisico met COVID-19 op de werkvloer te verkleinen. Dit betreft een nieuwe en extra doelstelling van het programma. Ook de realisatie van andere beoogde programmadoelstellingen wordt tijdens de pandemie nog steeds nagestreefd.⁷⁷

Daarnaast zijn verschillende andere activiteiten binnen het programma (tijdelijk) bevroren of kregen deze een andere invulling. Zoals het schrappen van inspecties in de afvalverwerkingsbranche gericht op e-waste⁷⁸ en werklunches met stakeholders rondom thema's, zoals ongevallen in de afvalsector. Ook zijn andere interventies dan fysieke inspecties

⁷⁶ Het LOT-C hangt onder het samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19. Op 1 september 2020 werd het samenwerkingsplatform Arbeidsmigranten en COVID-19 opgericht. Voor een meer uitgebreide beschrijving zie paragraaf 2.3

⁷⁷ Bijvoorbeeld bij inspecties in het kader van COVID-19 zijn ook overtredingen geconstateerd op andere veiligheidsaspecten, zoals onveilige arbeidsplaatsen (bijvoorbeeld stellingen), het onveilig gebruik van arbeidsmiddelen (bijv. messen) en onveilige machines.

⁷⁸ Elektronisch afval dat bijvoorbeeld bestaat uit defecte, verouderde of niet verkochte mobiele telefoons.

ingezet in de afvalverwerkingsbranche, zoals in de metaalrecycling (zie kadertekst).

Metaalrecyclingproject: de circulaire economie en veilig en gezond werken

Begin 2020 is begonnen met het inspecteren bij metaalrecyclingbedrijven, als onderdeel van de aanpak in de Afvalverwerkende industrie. Aanleiding zijn de risico's die kunnen ontstaan bij inzameling, sortering, transport, verwerking en hergebruik van lithium-ion batterijen en allerlei andere soorten oud ijzer-afval. Door COVID-19 werden fysieke inspecties tijdelijk opgeschort. Tijdens de lockdown zijn bij bedrijven de RI&E, het bijbehorend plan van aanpak en het basiscontract opgevraagd. Ongeveer 150 bedrijven ontvingen hierover een brief, circa 50 bedrijven zijn daadwerkelijk gebeld met het verzoek informatie op te sturen. Daarna zijn de opgestuurde documenten beoordeeld. De RI&E's waren van matige kwaliteit op alle onderwerpen en er werd minimaal invulling aan de vereisten van het basiscontract gegeven.

In de zomer is er bij 32 bedrijven op locatie geïnspecteerd. Hierbij is bij 56% van de bedrijven een handhavingstraject ingezet. Inspecties zijn nodig om een overtreding daadwerkelijk te kunnen vaststellen. De overige 21 bedrijven kregen een brief met daarin de oproep om hun eigen verantwoordelijkheid over gezond en veilig werken waar te maken. Ze kregen een aantal handvatten aangereikt, zoals de zelfinspectietool Gezond en veilig werken en een doorverwijzing naar de Europese campagne rondom Fysieke Belasting. De resultaten worden

besproken met de branchevereniging MRF (Metaal Recycling Federatie) en VAD. Met de MRF zijn de tussentijdse projectresultaten al besproken. Ook is ingezoomd op het certificeringsstelsel dat de branche heeft opgesteld.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Voedingsmiddelenindustrie

In de voedingsmiddelenindustrie streeft het programma naar een verbetering van de arbeidsveiligheids- en gezondheidscultuur. Maar ook naar het voorkomen van ongevallen, het terugdringen van blootstelling aan ziekmakers en een versterking van eerlijk werk in de sector. Dit gebeurt door een gecombineerde inzet van inspecties, samenwerking met de NVWA en branchepartijen en gebruik van (nalevings)communicatie.

In de voedingsmiddelenindustrie zijn 97 bedrijven geïnspecteerd. Er zijn 195 overtredingen vastgesteld, vooral op het terrein van Arbo (gezond en veilig). [Zie ook kadertekst *Corona in de voedingsmiddelenindustrie*]. Dit resulteerde in 160 waarschuwingen en 23 eisen, 11 stilleggingen zonder boete (bewegende delen) en 1 directe boete voor het niet op schrift hebben van een overeenkomst met deskundigen personen. Tijdens de inspecties is ook nieuw inzicht gekregen in veiligheids- en gezondheidsrisico's.⁷⁹ Er is bijvoorbeeld rond de fysieke (over)belasting en bij zogenaamde slachtlijnen (een combinatie van

⁷⁹ Zoals de hoogte van de stootrand van keurbordessen, productielijnen naar eigen ontwerpen die niet voldoen noch een CE-keurmerk hebben, cirkelzagen voor vlees en beschermkap, potenknippers, te hoge snelheid van de lopende band.

verschillende machines) geconstateerd dat deze niet altijd veilig zijn uitgevoerd en dat er gevaar is voor knellen, pletten en (voornamelijk) snijden. Deze onveilige slachtlijnen zijn ook regelmatig de oorzaak van ernstige ongevallen binnen deze sector. Daarom is naast inspecties ook samengewerkt met de branches COV en Nepluvi. Dit resulteerde onder meer in het aanbieden van een vernieuwde Arbocatalogus bij de Inspectie.

De inspecties in de voedingsmiddelenindustrie zijn ondersteund met onlinecampagnes. Deze campagnes richtten zich zowel op de vlees- en pluimveeverwerkende bedrijven als op de uitzendbureaus. Het doel van de campagnes was om ondernemers duidelijk te maken aan welke wet- en regelgeving zij moeten voldoen en ze te wijzen op hulpmiddelen. Bijvoorbeeld bij het werken met uitzendkrachten en de coronamaatregelen. Via advertenties op Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter en Google was het mogelijk om bedrijven in deze sector gericht te attenderen op onze [website](#). Daar zijn verwijzingen naar diverse hulpmiddelen opgenomen. Zoals naar de 'checklist Werken met uitzendbureaus' en zelfinspectie.nl.

Uit de inspecties op eerlijk werk tijdens de pandemie bleek dat er bij de vaste medewerkers binnen de voedingsmiddelen geen overtredingen zijn vastgesteld. Bij een tiental uitzendkrachten bleek dat er vermoedelijk werd onderbetaald. Bij de betreffende uitzendbureaus waar de uitzendkrachten werkten, is een nader onderzoek ingesteld. Verder zijn door de inspecteurs 250 medewerkers bij de geïnspecteerde bedrijven bevraagd.⁸⁰

⁸⁰ Deze bevraging was niet gericht op handhaving maar op informatie vergaring onder meer voor de commissie Roemer. Zie hiervoor ook paragraaf 2.3.

Veel waarschuwingen en eisen

Hoe komt het dat sprake was van relatief veel waarschuwingen en eisen? Waarom legde de Inspectie niet vaker een boete of stillegging op? Op grond van wet- en regelgeving werd het besmettingsgevaar van corona op het werk niet gezien als een arbeidsrisico vanwege werken met biologische agentia. Besmetting met een virus in bijvoorbeeld een laboratorium valt wel onder de regels voor werken met biologische agentia, het is daar immers onderdeel van de bedrijfsactiviteit. Daarom vond de handhaving plaats op de zorgplicht van de werkgever (artikel 3.2 Arbobesluit). In het kader van deze zorgplicht moet de werkgever beschermingsmaatregelen nemen. Bij het nemen van maatregelen moet de arbeidshygiënische strategie worden gevolgd. Op basis van dit artikel kan de Inspectie niet stilleggen of een boete opleggen. Vandaar dat via eisen en waarschuwingen is gehandhaafd om de werkgever tot het nemen van coronamaatregelen te bewegen. Inmiddels is per 1 december 2020 een tijdelijk artikel (3.2a) in het Arbobesluit toegevoegd, zodat er ook, in geval van werkgevers die in ernstige mate tekortschieten, op de coronamaatregelen zelf kan worden gehandhaafd, eventueel ook met een stillegging.

Schepen, metaal en hout

De Inspectie SZW heeft op grond van verschillende risicoanalyses gekozen voor de Metaalsector, waarbinnen de scheepsbouw en -reparatie als aparte hoog risico-subsector is aangemerkt. De risico's bevinden zich zowel op het gebied van gezonde en veilige arbeidsomstandigheden als op het gebied van illegaliteit, oneerlijke concurrentie en verdringing van werk door de inzet van goedkoop buitenlands personeel.

Na intensief overleg met de metaalbranche heeft de Inspectie in juli 2020 de verbetercheck lasrook voor de termijn van één jaar goedgekeurd. In de periode 2019-2020 zijn 16 onderzoeken afgerond.⁸¹ Bij 6 van die onderzoeken was sprake van overtredingen. Deze overtredingen hadden betrekking op 11 verschillende werkgevers. De geconstateerde overtredingen hadden betrekking op de WAV (7x), de WML (3x) en de Wagweu (1x). De Inspectie heeft via uitingen in landelijke media en vakmedia de problematiek op het gebied van eerlijk, gezond en veilig werk in de scheepsbouw- en metaalsector geagendeerd. Doel was om de sector meer bewust te maken van de problematiek en te laten zien dat wordt opgetreden tegen misstanden. Tegelijkertijd is bedrijven handelingsperspectief geboden door ze te wijzen op de hulpmiddelen van de Inspectie SZW, zoals de checklist voor inleners van uitzendbureaus.⁸² Berichten van de Inspectie SZW worden regelmatig overgenomen in publicaties van landelijke en vakmedia.

⁸¹ Het gaat om in deze periode afgesloten onderzoeken. Dit kunnen onderzoeken zijn die voor 2019 zijn opgestart, maar nog niet afgesloten waren door complexe problematiek, lange juridische procedures of informatievergaring uit het buitenland.

⁸² www.checklistuitzendbureaus.nl. De checklist helpt bedrijven te beoordelen of zij op een eerlijke, gezonde en veilige manier met uitzendkrachten werken.

Voor het realiseren van haar doelstelling eerlijk werk, werkt de Inspectie ook samen met diverse andere toezichthouders, ketenpartners en stakeholders. Zo is via Netherlands Maritime Technology (NMT) de zelfinspectietool 'Eerlijk werken in de scheepsbouw'⁸³ bij brancheleden onder de aandacht gebracht. Tot slot is voor versterking van eerlijk werk in de Industrie in 2020 gereageerd op een tiental meldingen, die voornamelijk betrekking hadden op de metaalsector en de houtindustrie.

Melding over een afvalverwerker

Eén van de meldingen die afgehandeld is door het programma Asbest, betrof een melding waarbij de melder diverse filmpjes had toegevoegd. Op de beelden was te zien hoe werknemers van een afvalverwerkend bedrijf aan de sorteerband onveilig en ongezond werkten. Zichtbaar was dat zij handmatig asbeststukken uit een stroom afval haalden, zonder gebruik te maken van de juiste beschermingsmaatregelen. De werkzaamheden zijn destijds door de inspecteur stilgelegd tot de situatie verbeterde. Aan de hand van het filmpje is getoond is deze misstand geagendeerd in de commissie Arbo en Veiligheid van de Vereniging Afvalbedrijven. De bedrijven zijn aan de slag gegaan met de betreffende werkinstructie en er zijn 'best practices' onderling gedeeld.

⁸³ Dit is een internettool die werkgevers helpt om hun organisatie als het ware te bekijken door de ogen van de inspecteur. De zelfinspectietool richt zich op werkgevers bij wie sprake is van een welwillende houding, maar die ook een gebrek aan kennis hebben.

2 Themaprogramma's

2.1 Bedrijven met gevaarlijke stoffen

Programmadoelstellingen

Om acute blootstelling tegen te gaan en procesveiligheid te stimuleren, streeft de Inspectie naar veilige procesinstallaties. Daarbij staat voorop dat werkgevers aandacht moeten besteden aan het samenspel tussen techniek, organisatie en cultuur om de veiligheid te borgen. Hierbij worden twee groepen bedrijven onderscheiden, de Brzo-bedrijven en alle andere bedrijven met procesveiligheidsrisico's. Het programma streeft ernaar aan ten minste 90% van de geplande gezamenlijke Brzo-inspecties deel te nemen en bij te dragen aan innovatie van het BRZO+-toezicht.

Om chronische blootstelling aan gevaarlijke stoffen te beperken, ligt de nadruk op het terugdringen van beroepsziekten door blootstelling aan carcinogene, mutagene, reprotoxische stoffen en sensibiliserende stoffen. Uitgangspunt daarbij blijft dat bedrijven (gaan) voldoen aan het zogenaamde vier-stappenmodel Blootstelling. Uit analyses over het gebruik van gevaarlijke stoffen blijkt dat onwetendheid over de risico's de meest voorkomende oorzaak is van niet-naleving bij bedrijven. Naast inspecties en controles besteedde het programma BmGs in 2020 daarom veel aandacht aan voorlichtingsactiviteiten.

Daarnaast was er vanuit het programma controle of bedrijven die onderhouds- en renovatiewerkzaamheden verrichten waarbij chroom-6-houdende materialen worden bewerkt,

maatregelen hebben genomen tegen blootstelling en de procesveiligheid bij bedrijven die lijmen, kitten en harsen produceren. Voor een ander type chronische blootstelling, blootstelling aan ioniserende straling, streeft het programma naar het verbeteren van de stralingsveiligheid op het werk. Een 'vinger aan de pols' en terugkerende werkplekinspecties zijn hiervoor noodzakelijk.

Bij grote bedrijven met gevaarlijke stoffen was het doel in 2020 Arboprofessionals en de Ondernemingsraad beter in staat te stellen om bij te dragen aan een veilige omgang met gevaarlijke stoffen.

Effect corona

De programmadoelen zijn door de coronapandemie niet veranderd. Wel is de werkwijze vanaf half maart aangepast: inspecties zijn verkort of (deels) digitaal uitgevoerd. Omdat bij veel Brzo-bedrijven de bedrijfsvoering door de coronapandemie werd aangepast, zijn veel vragen over onderhoudstops van Brzo-bedrijven ontvangen. Mochten bedrijven de onderhoudsstop schrappen of uitstellen, omdat er tijdens zo'n stop veel mensen aanwezig moeten zijn? De Inspectie SZW heeft geen uitstel verleend bovenop de (éénmalig bestaande wettelijke) ruimte om zes maanden uitstel te krijgen. Door de crisis is besloten het geplande project bij waterzuiveringsinstallaties niet te laten doorgaan. Afhankelijk van de uitkomsten van het lopende project bij biovergisters waar vergelijkbare risico's spelen, wordt er vanuit het programma nagegaan of het project in 2021 alsnog plaatsvindt.

Activiteiten en behaalde resultaten 2020

Deelname Brzo-inspecties 98%

Door de uitbreiding van capaciteit overeenkomstig het regeerakkoord (ICF), een meer gerichte ketenaanpak en efficiënter werken in 2020 is de effectiviteit van de MHC-inspecties aanzienlijk verhoogd. Ondanks de coronapandemie heeft de Inspectie SZW in 2020 aan 98% van de gezamenlijk geplande Brzo-inspecties deelgenomen, ruim boven de doelstelling van 90%. In eerdere jaren lag dit percentage nog op 60% (2018) en 67% (2019).

De drie specifieke onderwerpen voor gerichte inspectieaanpak in 2020 zijn:

- ATEX/explosieveiligheid (gebruik van mobiele arbeidsmiddelen in gevarenczones);
 - Veilig uitvoeren van onderhoud en het juist omgaan met werkvergunningen;
 - De verbetercyclus binnen het Veiligheidsbeheerssysteem.
- Omdat er in 2020 meer Brzo-bedrijven zijn geïnspecteerd, werd het aantal vastgestelde overtredingen ook hoger. Het handhavingspercentage bij deze bedrijven bleef nagenoeg gelijk.⁸⁴

⁸⁴ Een meer gedetailleerde analyse van onderliggende resultaten maakt jaarlijks onderdeel uit van de Staat van de Veiligheid via de BRZO+ monitor die in mei 2020 over het jaar 2019 is gepubliceerd en aan de TK aangeboden.

Naleving RI&E-verplichtingen

Omdat de naleving van de RI&E-verplichtingen al vele jaren onder de maat is, maakte de Inspectie SZW in 2020 hiervan een speerpunt. Binnen de doelgroep Brzo-bedrijven is in 2020 nagegaan of deze beschikken over een RI&E, een plan van aanpak en een basiscontract met een Arbodienstverlener. Bij 96% van de onderzochte bedrijven bleken die aanwezig. Daar waar zaken niet in orde bleken, is handhaving ingezet om naleving te bewerkstelligen.

Inspecties op tankschepen

De Inspectie SZW heeft in 2020 geïnspecteerd op tankschepen, deels op basis van meldingen van bedrijven met een onthefing voor het werken met vuur op tankschepen. Omdat de regelgeving sterk verouderd is, heeft de Inspectie bij het ministerie van SZW aangedrongen op snelle aanpassing. Tevens is er vanuit het programma geadviseerd hoe het stelsel kan worden verbeterd rond de gasdeskundigen die tankschepen inspecteren.

Inzet op beheersing gevaarlijke stoffen

Het programma legt in de periode 2020-2023 de nadruk op stoffen die leiden tot de meeste ziektelast op het vlak van kanker en longaandoeningen. In 2020 zijn meerdere inspectieprojecten uitgevoerd die hieraan uitvoering geven. Er zijn in verschillende branches bij bedrijven inspecties uitgevoerd, waarbij de nadruk lag op de blootstelling aan CMR-stoffen.

- Inspecties zijn uitgevoerd bij bedrijven die onderhouds- en renovatiewerkzaamheden verrichten, waarbij chroom-6-houdende materialen worden bewerkt. In 61% van de gevallen werd gehandhaafd. Ook werd een onderzoek uitgevoerd bij een kolencentrale (waarover ook

Kamervragen waren gesteld). Verder werden in 2020 herinspecties uitgevoerd naar chroom-6 binnen de metaalbranche (oppervlaktebehandeling);

- In het project CMR-stoffen is bij 83% van de geïnspecteerde bedrijven gehandhaafd. Ook werden herinspecties uitgevoerd, waarbij 3 boeterapporten zijn opgemaakt;
- In 2020 is gestart met een projectmatige inspectieaanpak op het onderwerp Dieselmotoremissie (DME). Nadat de grenswaarde DME medio 2020 was vastgesteld, zijn branches ook geïnformeerd over wijziging van de inspectiemodule DME. De branches zijn daarop in de gelegenheid gesteld om hun Arbocatalogus aan te passen. In het vierde kwartaal van 2020 is gestart met verkennende inspecties;
- Binnen de sector Lijmen, harsen en kitten en groothandels chemische producten werd bij 72% van de geïnspecteerde bedrijven gehandhaafd. Voorafgaande aan het project is met de betrokken branches gesproken en een vooraankondiging gedaan. Veel bedrijven blijken de stappen 1 (registratie gevaarlijke stoffen) en 2 (blootstellingsbeoordeling) uit het 4-stappenplan nog niet goed voor elkaar hebben;
- Bij Defensie zijn inspecties op blootstelling gestart bij 3 locaties. Ook hier ligt het speerpunt op blootstelling aan CMR-stoffen;
- In 2020 is een vervolg gegeven aan een groot strafrechtelijk onderzoek bij een bedrijf naar aanleiding van jarenlange blootstelling van werknemers aan kankerverwekkende oplosmiddelen;
- Er zijn 172 zaken op basis van meldingen en signalen afgesloten, waarbij in 66% van de zaken is gehandhaafd en 6 boeterapporten zijn opgemaakt. Bij de uitgevoerde herinspecties moest nog steeds in 33% van de gevallen worden gehandhaafd, waarbij eenmaal een boete is opgemaakt.

Uit de meeste projecten komt het beeld naar voren dat door toedoen van de inspecties bedrijven tot een beter arbobeleid komen rond blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Bij 60% van de initiële inspecties wordt gehandhaafd. Uit de inspecties blijkt dat veel bedrijven nog onvoldoende zicht hebben op de mate waarin medewerkers worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen. De getroffen maatregelen worden vaak te laag in de arbeidshygiënische strategie genomen. Zo wordt te weinig aandacht besteed aan producten die minder gevaarlijk zijn (substitutie). Ook worden persoonlijke beschermingsmiddelen nog te vaak ingezet, daar waar (collectieve) technische maatregelen mogelijk zijn.

Versterken kennis en risicobewustzijn

De Inspectie zet in op het versterken van de kennis over gevaarlijke stoffen en het versterken van het bewustzijn over de risico's ervan. Zo heeft het programma de digitale zelfinspectietool 'Werken met gevaarlijke stoffen' geactualiseerd en gepromoot. Bedrijven raadplegen deze tool steeds vaker. Daarnaast is gewerkt aan het vergroten van de bewustwording over de risico's bij werknemers. De geactualiseerde app, met informatie over risico's van een aantal gevaarlijke stoffen, is veel gedownload.

Versterken positie ondernemingsraden en Arbo-professionals

Bij grote bedrijven met gevaarlijke stoffen wil de Inspectie de Arboprofessionals en de Ondernemingsraad in staat stellen om bij te dragen aan de door de Inspectie gestelde doelen. Om de rol van ondernemingsraden als partner van de Inspectie binnen de bedrijven zelf te versterken, heeft de Inspectie een flyer gemaakt met praktische handreikingen.

De 1e 'flight' van deze campagne is 62.152 keer weergegeven, waarna 581 mensen hebben doorgelikt naar meer uitgebreide informatie in de flyer. De 2e flight is uitgezet bij 56.610 personen, van wie er 295 naar de uitgebreidere informatie in het artikel doorklikten.

Sociale mediacampagnes zelfinspectietool en Stoffencheck en VIB-check

In de periode september-november is een sociale mediacampagne gevoerd om de vernieuwde zelfinspectietool 'Werken met gevaarlijke stoffen' onder de aandacht van doelgroepen te brengen. Naar aanleiding van de advertentie op LinkedIn hebben 780 personen naar de tool doorgelikt. In de periode mei-juni is de geactualiseerde Stoffencheck-app via LinkedIn onder de aandacht gebracht; 791 personen hebben doorgelikt naar de informatiepagina over de app. De VIB-check (VIB-check.nl) helpt om het veiligheidsinformatieblad (VIB) van de leverancier te beoordelen. De VIB-check is in 2020 6.030 keer bezocht.

Voorlichting aan en discussie met doelgroep

In januari 2020 hield het programma BmGS een bijeenkomst over het voorkomen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Genodigden waren de 80 bedrijven (met in totaal 29.000 werknemers) die de Inspectie in 2017 en 2018 inspecteerde. Bij die bezoeken besteedde de Inspectie aandacht aan blootstelling aan carcinogene, mutagene en reprotoxische stoffen (CMR-stoffen). De bijeenkomst werd bezocht door 70 deelnemers. Zij bespraken wat (niet) werkt, wat er nodig is om (het risico op) blootstelling terug te dringen, en hoe de Inspectie daarbij kan helpen.

Onderzoek naar ongevallen

In 2020 zijn 19 ongevallen gemeld bij Brzo-bedrijven die in onderzoek zijn genomen door de Brzo-inspecteurs. Daarvan zijn er nog 17 in behandeling.⁸⁵ De bevindingen uit RIVM en eigen analyses worden gebruikt worden om de inspectie- en handhavingsstrategieën aan te scherpen. Bedrijven kunnen de inzichten gebruiken om hun veiligheidsbeleid te verbeteren. De analyse van ongevalsonderzoeken Brzo-bedrijven 2020 zullen nog worden gepubliceerd.

Publicatiereeks gevaarlijke stoffen (PGS)

De Inspectie werkt mee aan de publicatiereeks gevaarlijke stoffen (PGS). Een PGS beschrijft de belangrijkste risico's en maatregelen van die activiteiten voor de omgevings- en brandveiligheid en de veiligheid van werknemers. Op 1 april 2020 heeft de PGS Programmaraad een set van 17 richtlijnen geaccordeerd en gepubliceerd.

Ioniserende straling

Binnen het nucleaire domein zijn de stralingsveiligheid en conventionele veiligheid nauw verbonden. Voor effectief toezicht zetten Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) en Inspectie SZW in op een goede samenwerking via een gezamenlijk meerjarig inspectieprogramma. Het grootste deel van de interventies in 2020 bestaat uit inspecties bij bedrijven/sectoren met de meest risicovolle stralingstoepassingen. Uit het inspectieproject bij

⁸⁵ De Inspectie SZW doet onderzoek naar Brzo-bedrijfsincidenten, waar gevaarlijke stoffen bij betrokken zijn die effect hebben op de arbeidsveiligheid. Het RIVM analyseert incidenten die door Inspectie SZW zijn onderzocht, waaronder de incidenten met gevaarlijke stoffen bij chemische bedrijven en rapporteert jaarlijks hierover.

baggeraars blijkt dat het aantal overtredingen daalt, maar is een aantal zaken nog niet op orde. Inspectiedruk in deze branche blijft dus noodzakelijk. Tevens zijn inspecties uitgevoerd op basis van meldingen en incidenten. Bij de herinspecties was het nalevingspercentage 78%. Bij een strafrechtelijke zaak is proces-verbaal opgemaakt.

Informatiegestuurd werken

Met de inspectie ILT, provincie Zuid-Holland/DCMR en met de brandweer in Brabant lopen verkenningen over samenwerking op het gebied van delen en analyseren van informatie. In samenwerking met Rijkswaterstaat is de bruikbaarheid van satellietdata onderzocht voor het bepalen van de locaties waar biovergisters in gebruik zijn. Ook zijn in 2020 enkele experimenten uitgevoerd om tot een risico-model te komen. De bedoeling daarvan is om de blootstelling aan gevaarlijke stoffen bij individuele bedrijven beter te voorspellen.

Onveilige machines en explosiegevaar bij leerbedrijf voor statushouders

Bij een bedrijf dat Arabische broodwaren produceert, bleken onveilige machines in gebruik te zijn. Het betrof een bedrijf dat statushouders met subsidie van omliggende gemeenten laat werken om ervaring op te doen en de Nederlandse taal te leren. De machines zijn vermoedelijk van buiten Europa ingevoerd en voldeden volstrekt niet aan de stand van de wetenschap en techniek. De bewegende delen waren niet afgeschermd, waardoor werknemers bekneld konden raken, in de machine getrokken konden worden of vingers hadden kunnen verliezen. Bedradingen lagen los, elektrische installaties waren niet veilig uitgevoerd en niet goed onderhouden,

waardoor een stofexplosie had kunnen optreden met mogelijk veel slachtoffers. De risico's van explosieve atmosferen (ATEX) waren niet beoordeeld. Ook de in werking zijnde machines voldeden niet aan wettelijke eisen. De Inspectie heeft twee machines stilgelegd, waarmee de gehele productie tot stilstand kwam. De werkgever heeft als uitvloeisel van de inspectie direct de risico's van explosieve atmosferen laten beoordelen en vastgelegd in een explosieveiligheidsdocument. Tevens heeft hij de machines vervangen door moderne versies, die een eventuele explosieve atmosfeer niet kunnen ontsteken.

2.2 Asbest

Programmadoelstellingen

Het programma Asbest streeft naar een hogere naleving van wet- en regelgeving door gecertificeerde bedrijven. Doel is om gecertificeerde bedrijven (ten minste) eens per drie jaar te inspecteren, om zo een indruk te krijgen van de naleving van wet- en regelgeving door alle gecertificeerde bedrijven in de sector. De notoire niet-nalevers worden verschillende keren per jaar bezocht om druk op deze bedrijven te houden en hen tot naleven te bewegen. Tijdelijke stillegging van bedrijven is hierbij een belangrijk instrument.

Tevens zet het programma in op werknemers in beroepsgroepen die tijdens het werk met asbest in aanraking kunnen komen. In 2020 richtte het programma zich op installatie- en loodgietersbedrijven, zodat zij de blootstelling aan asbest beter beheersen. Het programma richtte zich in 2020 verder

op het zoeken naar illegale asbestverwijderingen. Ten slotte werkt het programma aan meer bewustwording over de gevaren en risico's van asbest bij werkgevers en werknemers in de asbestsaneringsbedrijven.

Het programma werkt samen met andere toezichthouders – zoals Omgevingsdiensten – aan meer toezicht op gecertificeerde bedrijven en bedrijven die illegaal asbest willen saneren. Dit met als doel de gepercipieerde pakkans en sanctie-ernst te vergroten.

Effect corona

De coronapandemie heeft geen grote gevolgen voor de aanpak van het programma gehad. De asbest-inspecteurs hebben in het begin van de pandemie enige weken niet geïnspecteerd en die tijd gebruikt om lopende zaken af te handelen en extra aandacht te geven aan arbozorginspecties. Het inspectieproject dat zich specifiek op teruggeschaalde saneringen zou richten, is echter niet gestart. De voorbereidingen daarvoor waren bezig, maar konden vanwege corona niet worden afgerond. De overige programma-activiteiten zijn niet bijgesteld.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Inzet arbozorg

Bij iedere inspectie is de RI&E, het plan van aanpak en het basiscontract met een Arbodienst gecontroleerd van zowel gecertificeerde bedrijven als bedrijven die geïnspecteerd zijn terwijl ze illegaal asbest saneerden. De gecertificeerde bedrijven zijn vooraf met een brief over deze aanpak geïnfor-

meerd. De helft van alle in 2020 geïnspecteerde werkgevers (51%) – zowel gecertificeerd als niet gecertificeerd – bleek één of meer van deze bepalingen niet of onvolledig na te leven.

Onderzoek bij loodgieters- en installatiebedrijven

In het eerste half jaar van 2020 zijn in het kader van 'Arbo in Bedrijf' inspecties uitgevoerd bij bijna 100 loodgieters- en installatiebedrijven. De werkgevers/zzp'ers zijn geïnterviewd. Ook is bij veel vestigingen aan een werknemer de bekendheid met het blootstellingsrisico aan asbest uitgevraagd. De resultaten laten zien dat het bewustzijn over risico's en maatregelen met betrekking tot asbest bij de werkgevers/zzp'ers en werknemers redelijk op orde is. Opvallend is dat de voorbereiding op blootstelling aan asbest beter kan. Het risico op asbestblootstelling is vaak niet opgenomen in de RI&E en het plan van aanpak. Daarnaast wordt meestal niet vooraf nagegaan of er gewerkt gaat worden in een pand dat vóór 1994 is gebouwd, waar de kans om asbest aan te treffen groot is. In algemene zin oordelen de inspecteurs dat één op de vijf bedrijven onvoldoende kennis heeft over asbest als arbeidsrisico.

Onderzoek naar DTA

Deskundige Toezichthouders Asbestverwijdering (DTA's) moeten namens de werkgever toezicht houden op het veilig werken met en naleven van de regelgeving rondom asbest. De Inspectie wil DTA's stimuleren om deze rol goed in te vullen en deed daarom onderzoek hiernaar. Daaruit blijkt dat de DTA's in het algemeen zeer gedreven zijn. DTA's hebben echter een complex takenpakket en werken met collega's die sterk kunnen verschillen in hun kennis en vaardigheden. Daarnaast zijn er veel verschillende (controlerende) partijen

binnen de asbest-branche, waardoor soms zaken dubbel worden gecontroleerd en er verschillende eisen aan DTA's worden gesteld. Dit zorgt voor weerstand bij de DTA's.

Behaalde resultaten en effecten in 2020

Op het onderwerp arbozorg was in 2020 het handhavingspercentage bij de inspecties 51%. Er zijn 9 boeterapporten opgemaakt vanwege het niet beschikken over een RI&E of een plan van aanpak. In de overige gevallen waren de risico's in elk geval deels geïnventariseerd, in de vorm van een asbestinventarisatierapport.

Het handhavingspercentage bij de inspecties gericht op illegale asbestsaneringen was 69%. Bij inspecties van gecertificeerde bedrijven is bij 37% één of meer overtredingen geconstateerd. Er zijn in 2020 totaal 112 boeterapporten opgemaakt voor één of meer zware overtredingen, zowel voor gecertificeerde bedrijven als voor bedrijven die illegaal asbest saneerden. Ook hebben inspecteurs 58 keer saneringswerkzaamheden stilgelegd vanwege een onveilige of ongezonde situatie.

De Inspectie streeft ernaar alle gecertificeerde bedrijven minimaal eens in de drie jaar te inspecteren. Dat is de afgelopen 3 jaar in 90% van de gevallen gelukt. In de overige 10% van de gevallen zijn door het bedrijf nauwelijks of geen saneringen aangemeld, zodat het niet mogelijk bleek deze tijdens het werk te inspecteren. Bij ongeveer 45% van de gecontroleerde bedrijven is geen enkele overtreding vastgesteld. Bij ongeveer 5% was sprake van een lichte overtreding en bij 50% is ten minste één keer een zware overtreding vastgesteld. Het beeld is dat een deel van de populatie stelselmatig de wet

overtreedt, ondanks de inzet van structureel, intensief toezicht door de verschillende toezichthouders en de inzet van zware instrumenten.

Het afgelopen jaar heeft de Inspectie SZW stevig ingezet op de niet-nalevers. Zo dwingt de Inspectie bedrijven waar vaker zware overtredingen worden geconstateerd, alle werkzaamheden tijdelijk stil te leggen. In 2020 is dit drie keer voorgekomen. Dertig bedrijven hebben een waarschuwing ontvangen dat bij een volgende keer dat eenzelfde overtreding wordt geconstateerd, het bedrijf preventief wordt stilgelegd.

Via diverse kanalen zijn signalen ontvangen over illegale asbestsaneringen, waarbij bedrijven saneringen uitvoerden - of wilden gaan uitvoeren - zonder dat hun medewerkers over de vereiste proces- en persoonslicenties beschikten. Er is 29 keer een inspectie naar dergelijke signalen ingezet. De helft van die inspecties heeft ervoor gezorgd dat voor de start van de sloop alsnog een asbestinventarisatierapport is opgesteld en waar nodig een gecertificeerd bedrijf is ingezet. In 15 gevallen is een boeterapport opgemaakt voor een illegale sanering die al op het moment van de inspectie was begonnen. Daarnaast loopt nog een strafrechtelijk onderzoek naar aanleiding van een illegale sanering waar sprake was van het onder druk zetten van personeel om illegaal met een ernstig onverantwoorde werkwijze asbest te saneren. Deze medewerkers waren ook voor woonruimte afhankelijk van de werkgever.

Kom van dat asbestdak af

Het is een vrijdagavond in oktober, rond acht uur als de werktelefoon van een inspecteur gaat. Het is de meldkamer van de Inspectie, waar alle klachten en meldingen binnen komen. De melder zegt dat hij mensen heeft gezien die asbest van een dak verwijderen met behulp van een kraan en een hoogwerker. 'Op een heel foute manier', zegt de melder gedecideerd. De inspecteur neemt de melding serieus en gaat naar het voormalige veilingterrein in Breda, een enorm groot loodscomplex om ter plaatse poolshoogte te nemen. Hij telt op een afstand zeven mensen zonder adembescherming of beschermende kleding. Een paar van hen zijn aan het vegen, er wordt asbeststof verspreid en ingeademd. Daartegen móet je jezelf beschermen als je met asbest werkt. Collega's en politie worden opgetrommeld. Op het terrein treffen ze de mensen aan. Twee onbekenden verstoppen zich op het dak van oude verweerde golfplaten op 10 meter hoog. Levensgevaarlijk. Uiteindelijk kiezen deze twee uitzendkrachten met niet-Nederlandse nationaliteit eieren voor hun geld en komen ze naar beneden. Zij hebben geen verplichte certificaten voor asbestverwijdering. Daarvoor moet een Nederlands examen worden afgelegd en zij zijn beiden niet de Nederlandse taal machtig. Het werk wordt stilgelegd. Op zaterdagochtend wordt vastgesteld dat de op dit werk ingezette hijskraan te licht is voor de klus. De kraan moet worden afgevoerd en er wordt een stevig boeterapport gemaakt. De hoogte van de boete moet nog worden bepaald.

2.3 Arbeidsdiscriminatie en psychosociale arbeidsbelasting

Programmadoelstellingen

Het programma richt zich op het verminderen van de blootstelling van werknemers aan ongewenste omgangsvormen, werkdruk en agressie en geweld (PSA). Verder werkt het programma aan het tegengaan van arbeidsdiscriminatie en arbeidsmarktdiscriminatie: gelijke kansen voor werknemers en mensen die voor de arbeidsmarkt beschikbaar zijn. Hieronder valt ook seksuele intimidatie en zwangerschapsdiscriminatie. Het programma wil dit onder meer bereiken door het bewustzijn over de risico's van PSA en arbeids(markt)discriminatie te vergroten en de naleving van de Arbowet door werkgevers te verbeteren.

Wat de risico's van PSA betreft, hanteert de Inspectie een levensloopbenadering die zich in 2020 vooral richtte op ouders met jonge kinderen. In het bijzonder richtte het programma zich in 2020 op de ICT, Zorg, universiteiten en bedrijven gericht op markt en opinieonderzoek. Voor de aanpak van arbeids(markt)discriminatie heeft de Inspectie sinds vijf jaar een programma. Dit team voert (her)inspecties uit bij werkgevers en bij door werkgevers ingeschakelde intermediairs, zoals uitzendorganisaties, op discriminatie en op ongelijke behandeling bij werving en selectie. Op basis van risicoanalyse betreft het in 2020 in het bijzonder werkgevers in hout en grote bouwcentra.

Effect corona

Door de coronamaatregelen zijn de programmadoelen niet veranderd, maar is er geherprioriteerd. Sommige activiteiten zijn tijdelijk gestopt en een aantal interventies is aangepast om recht te doen aan de maatregelen. Het gevolg daarvan is dat meer projecten gericht werden op bewustwording en voorlichting en minder op handhaving. Hierdoor heeft het programma dus minder zicht op eventuele verbeteringen in de naleving van de Arbowet door werkgevers. Het bewustzijn bij werkgevers over risico's rondom PSA en arbeids(markt)discriminatie is wel vergroot (één van de doelstellingen).

Binnen de sector ICT zijn bijvoorbeeld inspecties uitgevoerd met een videoverbinding. Ook de inspecties bij Bouwcentra vonden vooral online plaats. In verband met de pandemie was agressie en geweld door klanten ook een actueel onderwerp in de vestigingen. In de Hout- en Meubelindustrie zijn eveneens fysieke inspecties omgezet in telefonische inspecties. Om recht te doen aan de veranderingen in de aard van werk, startte TNO in 2020 in opdracht van de Inspectie een onderzoek naar de mogelijke risico's bij thuiswerken. Daarnaast is het project PSA en corona in de zorgsector gestart. Tot slot zijn stakeholder- en netwerkbijeenkomsten van de Inspectie digitaal uitgevoerd, zoals het webinar 'Goed werkgeven aan ouders met jonge kinderen'.

Begin 2020 is de Pilot Pesten stilgelegd vanwege de coronamaatregelen. Een essentieel onderdeel van de pilot is het gebruik van groeps gesprekken waarin cultuur- en gedragsinterventies worden uitgevoerd, die via online-videoverbindingen niet mogelijk waren.

Activiteiten en behaalde resultaten

Psychosociale Arbeidsbelasting

Het programma moet het bewustzijn over de risico's van PSA vergroten. Hiervoor hanteert de Inspectie een levensloopbenadering, die in 2020 vooral gericht was op ouders met jonge kinderen⁸⁶. De Inspectie wil het bewustzijn onder meer vergroten via het in beweging krijgen van diverse stakeholders en communicatiecampagnes gericht op werkgevers. Het webinar 'Goed werkgeven aan ouders met jonge kinderen' in mei 2020 was gericht op werkgevers, HR-adviseurs, OR-leden, sector- en brancheorganisaties en landelijke partijen⁸⁷. De 239 deelnemers waren enthousiast over het webinar. Deelnemers zijn vooral door de voorbeeldbedrijven bewust gemaakt dat een specifieke aanpak voor ouders met (jonge) kinderen nodig is. Ook weten deelnemers door een ontwikkelde handreiking hoe ze hiermee aan de slag kunnen. Tot slot zijn in 2020 ouders met jonge kinderen en hun werkgevers via een voorlichtingscampagne verwezen naar de zelfinspectie-tool. Daarmee is het mogelijk zelf na te gaan of voldoende maatregelen in een organisatie zijn genomen om werkdruk en ongewenst gedrag bij deze doelgroep te voorkomen.

Om de naleving van de Arbowet te verbeteren, inspecteert de Inspectie op het Arbobeleid gericht op PSA bij werkgevers. In 2020 is bij 570 werkgevers geïnspecteerd op PSA in de sectoren ICT en universiteiten.

⁸⁶ Hieronder vallen ouders met kinderen die op de basisschool zitten en ook mensen met een actieve kinderwens, zwangere vrouwen en hun partners.

⁸⁷ Onder andere werkgevers- en werknemersverenigingen.

Begin 2020 ontving de inspectie 720 klachten van de actie-groep WOinActie. Deze klachten waren gebundeld in het rapport 'Inventarisatie omvang en gevolgen van structureel overwerk aan de Nederlandse universiteiten' en hadden betrekking op alle 14 Nederlandse universiteiten. De meldingen zijn onderzocht om na te gaan in hoeverre er sprake was van PSA (werkdruk), discriminatie en ATW (arbeidstijden). De Inspectie vroeg alle universiteiten een actieplan aan te leveren, gericht op het aanpakken van de onderwerpen uit de meldingen, aangevuld met aandachtspunten uit de handhavingaanpak PSA. Daarnaast is de Inspectie de dialoog aangegaan met de HR-directeuren van de instellingen en stakeholders, zoals de onderwijsinspectie en het sociaal fonds voor de kennissector SoFoKles. Dat is een organisatie die zich bezighoudt met de werkomstandigheden bij kennisinstellingen.

Het tegengaan van arbeidsmarktdiscriminatie

Rondom het onderwerp Arbeidsdiscriminatie heeft de campagne 'Bewust van je blinde vlek' op sociale media plaatsgevonden. Ook is in 2020 een checklist gemaakt voor werkgevers om arbeidsmarktdiscriminatie te herkennen. Verder heeft het programma een Expertsessie Arbeidsmarkt-discriminatie gehouden. Circa 20 personen van diverse organisaties namen hieraan deel. Daarnaast zijn in 2020 verschillende onderzoeken door of in opdracht van de Inspectie uitgevoerd. Deze heeft de staatssecretaris aan de Kamer aangeboden. Dit betrof onderzoek naar leeftijdsdiscriminatie in vacatureteksten, een marktverkenning naar werving en selectie door derden, digitale arbeidsdiscriminatie en ervaringen van discriminatie bij werving en selectie.⁸⁸

⁸⁸ Kamerstukken II, 2019-2020, 29 544, nr. 1003; [Kamerbrief aanbieder onderzoeken arbeidsmarktdiscriminatie | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#).

Om de naleving van de Arbowet op het gebied van arbeids(markt)discriminatie te vergroten, voert de Inspectie (her)inspecties uit bij werkgevers. In 2020 zijn deze inspecties gericht op onder meer de hout- en meubelbranche en grote bouwconcerns. Ook richt het team zich op de door werkgevers ingeschakelde intermediairs, zoals uitzendbureaus, recruiters, assessmentbureaus en online platforms. Voor de aanpak van arbeids(markt)discriminatie zijn 860 inspecties uitgevoerd. Hiervan zijn 440 inspecties discriminatie op de werkvloer en 420 verkenningen⁸⁹ op het gebied van werving & selectie.

Ongeveer 50 inspecties zijn uitgevoerd bij Arbodiensten en/of kerndeskundigen. De inspecties hebben tot doel bedrijven erop te wijzen dat het risico op PSA en discriminatie moet zijn opgenomen in de RI&E en het plan van aanpak. Tot nu toe zijn via de geïnspecteerde Arbodiensten ongeveer 4.500 werkgevers in Nederland bereikt. Binnen de Hout- & Meubelbranche zijn 113 inspecties gericht op bewustwording bij werkgevers uitgevoerd. Als tekortkomingen werden geconstateerd, kregen de bedrijven aan het einde van het inspectietraject geen handhavingbrief, maar een 'advies' om de tekortkomingen op te pakken. Naar aanleiding van deze inspecties geeft 95% van de werkgevers aan actie te gaan ondernemen.

Verder zijn nagenoeg alle (grote) bouwcentra geïnspecteerd bij de hoofdkantoren in combinatie met een vestiging. Het hoofdkantoor is verantwoordelijk om de tekortkomingen in al zijn (neven)vestigingen te verbeteren. Bij alle concerns was de conclusie dat in de RI&E onvoldoende aandacht aan PSA en discriminatie was besteed. Daarnaast was er ook

⁸⁹ Tot aan het moment dat de wettelijke basis voor handhaving gereed is, voert het programma verkennende inspecties uit bij werkgevers en intermediairs uit naar discriminatie in het werving- en selectieproces.

onvoldoende voorlichting aan medewerkers gegeven en hadden leidinggevenden over het algemeen geen instructie ontvangen over hoe ongewenst gedrag te herkennen en hiermee om te gaan.

Bij ruim 130 bedrijven vond een herinspectie plaats en in alle gevallen waren de tekortkomingen/overtredingen opgeheven. De ontvangen meldingen over discriminatie bij werving & selectie kregen opvolging in het project Normstellende inspecties⁹⁰. In 2020 zijn 20 zogenoemde Normstellende inspecties bij werkgevers gedaan. Verkenningen zijn gericht op bewustwording bij de werkgevers om een discriminatievrije werving & selectieprocedure in te richten. Wanneer de melding een UZB betrof, is contact gelegd met de branche-organisatie van het uitzendbureau.

Verder zijn er circa 150 verkenningen uitgevoerd bij uitzendbureaus. Meer dan de helft van de uitzendbureaus zegt het afgelopen jaar een discriminerend verzoek te hebben ontvangen. In driekwart van de gevallen zeggen de uitzendbureaus een duidelijk standpunt te hebben ingenomen met betrekking tot discriminatie. Toch had bijna de helft van deze uitzendbureaus geen beleid op dit onderwerp. Ook zijn 250 verkenningen uitgevoerd op het gebied van discriminatie tijdens werving & selectie bij werkgevers. Vooral bij de grotere ondernemingen is weliswaar een standaardprocedure/protocol aanwezig voor werving & selectie, maar selecteert toch bijna de helft van de werkgevers op basis van een algemeen indruk en ervaring van diegene die selecteert.

⁹⁰ Bij een normstellende inspecties krijgen de werkgevers een 'advies' over de manier waarop zij in hun werving & selectieprocedure aan bestaande en toekomstige normen kunnen voldoen.

Allen die zich in Nederland bevinden,
worden in gelijke gevallen gelijk
behandeld.

Discriminatie wegens godsdienst,
levensovertuiging, politieke gezindheid,
ras, geslacht of op welke grond dan ook,
is niet toegestaan.

Artikel 1 van de Nederlandse grondwet

Verkenningen discriminatie tijdens werving & selectie bij werkgevers

De werkgevers begrijpen de aanleiding en het doel waarom inspecteurs van de Inspectie SZW vragen naar beleid rond werving & selectie. Een discriminatievrije werkvloer hoeft nog niet te betekenen dat er geen discriminatie bij het werving & selectieproces is. Werkgevers kunnen zich over het algemeen wel vinden in een formele vastlegging van beleid op het gebied van werving & selectie. Daarbij vinden veel werkgevers het ook 'logisch' gezien de maatschappelijke debatten en wat er speelt in de media. Toch beschikt een grote meerderheid van de werkgevers niet over een diversiteitsbeleid. Slechts 10% van de bevroegde werkgevers is bekend met de NVP sollicitatiecode⁹¹ en past deze ook toe. Op de vraag welke systematiek er wordt gebruikt bij de beoordeling van de cv's/brieven zegt 45% dat dat gebeurt op basis van een algemene indruk en ervaring van diegene die selecteert. 65% antwoordt via een "natuurlijke flow". Verder is driekwart van de werkgevers niet bekend met de werving & selectiegids van het College voor de rechten van de mens. En bijna niemand is bekend met hulpmiddelen als het handboek P&O voor bewustwording en correct handelen bij werving & selectie⁹², de app *diversiteit loont*⁹³, of de gedragscode van de uitzendbranche⁹⁴.

⁹¹ De NVP Sollicitatiecode (hierna te noemen: 'de code') bevat basisregels die arbeidsorganisaties (bedrijven en instellingen die arbeidsrelaties aangaan) en sollicitanten naar het oordeel van de Nederlandse Vereniging voor Personeelsmanagement & Organisatieontwikkeling (NVP) in acht behoren te nemen bij de werving en selectie ter vervulling van vacatures. Het doel van de code is een norm te bieden voor een transparante en eerlijke werving en selectieprocedure.

⁹² Wijchers, L, et al, Handboek werving en selectie, 2018

⁹³ App 'Diversiteit Loont' blijkt te werken

⁹⁴ Gedragsregels uitzendbranche

De inspecties zijn gecombineerd met 25 stakeholdersgesprekken (branche- en beroepsverenigingen). Deze stakeholder-gesprekken hebben ervoor gezorgd dat voorafgaand actuele informatie over de branche/sector beschikbaar was. Op basis van het gesprek gingen zij actief aan de slag om hun achterban te informeren en te ondersteunen bij het invullen van beleid op het onderwerp PSA en discriminatie. Via aanpassingen van arbocatalogi en verschillende voorlichtingscampagnes zijn naar schatting meer dan 2.000 werkgevers via de branche-organisaties en beroepsverenigingen bereikt.

2.4 Arbeidsuitbuiting

Programmadoelstellingen

Arbeidsuitbuiting is een vorm van mensenhandel, waarbij de dader een ander dwingt tot het verrichten van arbeid met het doel die ander uit te buiten. Dit is strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht. De Opsporing binnen de Inspectie reageert op elk signaal van mensenhandel, waarbij een slachtoffer benaderbaar is. Dit kan leiden tot een strafrechtelijk onderzoek en het slachtoffer kan bescherming worden geboden.

In de praktijk zijn er ook vormen van slecht werkgeverschap waarbij werknemers ernstig worden benadeeld, maar er bijvoorbeeld geen sprake is van dwang. In de volksmond worden dergelijke situaties ook arbeidsuitbuiting genoemd, maar het gaat om wezenlijk andere overtredingen dan bedoeld onder de strafrechtelijke bepaling van arbeidsuitbuiting. De aanpak is daardoor ook anders. We treden op tegen onderbetaling, te lange werkdagen en illegale arbeid, ontrafelen schijnconstructies en grijpen in waar de werkomstandigheden onveilig en ongezond zijn. Bij de aanpak van arbeidsuitbuiting

heeft de Inspectie ook de inzet van anderen nodig om de misstanden op de Nederlandse arbeidsmarkt aan te pakken. Het belangrijkste is de dader te stoppen en het slachtoffer van (mogelijke) arbeidsuitbuiting uit zijn of haar benarde situatie te halen, passende hulp te bieden en waar nodig door te verwijzen.

In het Jaarplan 2020 is beschreven dat de focus dat jaar zou liggen op het opbouwen van de regiefunctie rondom arbeidsuitbuiting. Maar ook op het beter informeren van nieuwe arbeidsmigranten, verbeterde aansluiting van toezicht en opsporing via het gezamenlijke Informatieplein en het verkrijgen van inzicht over de behandeling van slachtoffers na hun 'bevrijding'.

Met het oog op betere detectie van mogelijke gevallen van arbeidsuitbuiting wilde de Inspectie haar informatiepositie versterken en investeren in het alert maken van functionarissen binnen en buiten de Inspectie. Dit om situaties van arbeidsuitbuiting te herkennen en te melden. Het programma Arbeidsuitbuiting werkte aan de ontwikkeling van een themaregister Arbeidsuitbuiting en aan een gezamenlijke onderzoekagenda met partners als politie, andere rijksinspecties, UWV, gemeenten et cetera. Tot slot zou samen met financiële instellingen en de Universiteit van Amsterdam verder worden gewerkt aan het geautomatiseerd herkennen van uitbuiting in financiële transacties.

Effect corona

De uitvoering van het programma Arbeidsuitbuiting bleef tijdens de pandemie voor een groot deel ongewijzigd. Er zijn meldingen beoordeeld en inspecties uitgevoerd. Ook in de eerste weken van de pandemie blijft arbeidsuitbuiting prioriteit hebben. Onze inspecteurs en rechercheurs bezochten vooral locaties voor het onderzoeken van ernstige arbeidsongevallen, arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling.

Vooraf arbeidsmigranten lopen een groot risico om slachtoffer te worden van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling. Daarom zijn in de eerste week van de pandemie vanuit het programma beelden opgehaald bij de netwerkpartners over de positie van arbeidsmigranten rond wonen, werken en vervoer in tijden van COVID-19. Het beeld over de naleving van de RIVM-richtlijnen was negatief.

Activiteiten en behaalde resultaten 2020

Samenwerken met een financiële instelling in een publiek-privaat samenwerkingsverband om uitbuiting te signaleren en te traceren

Zie voor toelichting paragraaf 4.4.1 in Deel I van dit jaarverslag.

Themaregister arbeidsuitbuiting

De Inspectie SZW werkt aan de realisatie van een themaregister Arbeidsuitbuiting, vergelijkbaar met het politieregister over mensenhandel. In dit register moeten signalen komen te staan, die in eerste instantie te weinig relevante aanknopingspunten bevatten om strafrechtelijk op te pakken. De signalen worden binnen dit register blijvend verrijkt en gemonitord. Op deze manier kunnen signalen die eerst niet tot actie hebben geleid, alsnog worden opgepakt.

Bewustwordingsbijeenkomsten

In 2020 zijn in totaal 16 bijeenkomsten voor netwerkpartners georganiseerd met ongeveer 369 deelnemers. Het doel hiervan was de bewustwording en het detectievermogen te verhogen om meer slachtoffers van arbeidsuitbuiting te herkennen. Hierdoor zijn verschillende meldingen ontvangen. Door de pandemie is het aantal geplande bijeenkomsten van 40 niet gehaald. Na de zomerperiode vonden de bijeenkomsten digitaal plaats.

Voorbeelden samenwerking in RIEC-verband

Een RIEC-casus betreft een tuinbouwbedrijf in de bollensector. Hier was sprake van slechte huisvesting, fraude met arbeidstijdenregistratie, ondeugdelijke loonadministratie en onderbetaling. Het gezamenlijk optreden heeft onder meer geleid tot een structurele verbetering van vergunde huisvesting door de gemeente op basis van een beheersplan. In een RIEC-casus in Brabant hebben de vreemdelingenpolitie (AVIM), de gemeente en Inspectie SZW gezamenlijk opgetreden tegen een massagesalon. Bij de inspectie is geconstateerd dat er sprake was van mensensmokkel, illegale tewerkstelling en het niet naleven van de RIVM-normen rond COVID-19. De gemeente heeft de werkzaamheden daarom stilgelegd.

Integrale aanpak van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling

Voor het stoppen van werkgevers en het beschermen van kwetsbare werkenden ontwikkelt het programma per zaak met partners een interventiemix op maat. Zo heeft de Inspectie samengewerkt met de Regionale Informatie- en

Expertise Centra (RIEC), LOT-C, vele gemeenten en het HEIT (Haags Economisch Interventieteam). Bij de RIEC'S zijn ongeveer 15 casussen in behandeling. Vervolgens zijn er analyserapporten opgemaakt en is er gezamenlijk opgetreden.

LOT-C

In het kader van het handhaven van de RIVM-normen rond COVID-19 is een Landelijk Operationeel Team Corona (LOT-C) opgericht waarbij de Inspectie SZW is aangesloten. Vanuit Arbeidsuitbuiting zijn 9 zaken bij het LOT-C aangemeld over misstanden bij het wonen, werken en vervoer. In 6 zaken is gezamenlijk opgetreden. Zoals in de gemeente Borsele, waarbij in 2 gevallen de huisvesting van werknemers (arbeidsmigranten) niet voldeed aan criteria van onder meer brandveiligheid. De Veiligheidsregio (Brandweer) heeft hier in overleg met de burgemeester onmiddellijk de situatie beëindigd.

Gemeenten

De gemeenten hebben een belangrijke rol bij de aanpak van arbeidsuitbuiting: een signaleringsfunctie voor signalen van arbeidsuitbuiting, het organiseren van een gezamenlijke aanpak en de opvang van slachtoffers en benadeelden. De Inspectie SZW heeft veel samengewerkt met gemeenten, zoals in de gemeenten Heemstede, Lelystad, Bergen op Zoom en Deventer. Deze samenwerking betrof voornamelijk de aanpak van misstanden op het domein van wonen, zoals overbewing, ondeugdelijke huisvesting en locaties zonder woonbestemming.

Europese samenwerking op mensenhandel

Binnen de Europese aanpak van mensenhandel is het netwerk EMPACT THB Labour Exploitation een prioriteit. Aan het netwerk nemen 29 landen deel: praktisch alle EU-lidstaten, plus Zwitserland, Noorwegen, IJsland en het Verenigd Koninkrijk. Europol zorgt voor de informatie-uitwisseling. Een van de activiteiten zijn de jaarlijkse Joint Action Days (JAD). Daarbij worden in meerdere landen tegelijkertijd controles en inspecties gehouden. De focus ligt daarbij op het detecteren van signaleren van arbeidsuitbuiting.

Als *action leader* is Inspectie SZW verantwoordelijk voor het organiseren van de actieweek, in samenwerking met Europol en andere Europese organisaties, zoals Frontex en ELA. In totaal 19 Europese landen deden in 2020 met de acties mee. De acties van Inspectie SZW vonden plaats in diverse sectoren waarin we risico's zien rondom arbeidsuitbuiting. In dit geval waren dat de nagelstudio's, de transportsector en de 24-uurszorg. De acties in de nagelstudio's waren in meerdere EU-lidstaten. De actie in het transport was een gezamenlijke actie, gelijktijdig op dezelfde dag, met de collega's in België en Frankrijk. Naast de JAD Labour Exploitation is er ook jaarlijks een JAD Labour Exploitation Agriculture, een JAD-week specifiek voor misstanden in de agrarische sector. In dit kader deed de Inspectie SZW mee met acties in de champignonsector. De meeste onderzoeken uit de JAD lopen nog.

Eind augustus 2020 had de Inspectie SZW het voortouw bij de Europese organisatie van een Empact analytical event labour exploitation. Dit is een web event, specifiek bedoeld voor Europese analisten en onderzoekers. Onderzoekers en analisten delen hier fenomenen met elkaar en good practices

bij de aanpak van arbeidsuitbuiting waarbij lidstaten weer profijt hebben bij de aanpak.

Onderzoek en monitoring

Het programma investeert in verder inzicht in het fenomeen Arbeidsuitbuiting. Zo is een verkenning gedaan naar de positie en behandeling van Filippijnen die werkzaam zijn in de au-pairsector, als private servants en in de transportsector (inclusief binnenvaart). De verkenning resulteerde in verbeteropties voor de aanpak van mensenhandel en overtreding van de arbeidswetten in Nederland rond werknemers die afkomstig zijn uit de Filippijnen. De bevindingen zijn met netwerkpartners gedeeld.

De Inspectie heeft een verkenning uitgevoerd naar 'Domestic Work'.⁹⁵ Deze had als doel meer zicht te krijgen op verschillende kwetsbare groepen en op de aard en omvang van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling in deze sector. Uit het verkennend kwam naar voren dat au-pairs, private servants, ongedocumenteerden die huishoudelijk werk doen en arbeidsmigranten in de 24-uurszorg in potentie het meest kwetsbaar zijn voor arbeidsuitbuiting of ernstige benadeling. Naast een probleemverkenning biedt het ook aanknopingspunten voor een aanpak van de problematiek in samenwerking met andere overheidsorganisaties. De bevindingen zijn met netwerkpartners in nationaal en internationaal verband gedeeld.

⁹⁵ 'Domestic Work' is de benaming van huishoudelijk werk dat wordt uitgevoerd in dienst van en meestal inwonend bij private huishoudens, vaak zonder behoorlijke rechtsbescherming. ILO-Verdrag 189 over Domestic Work beoogt regels te geven waaraan domestic work dient te voldoen, waaronder regels over de minimumleeftijd.

De Monitor Arbeidsuitbuiting en Ernstige Benadeling 2016-2019 geeft inzicht in de aard en omvang van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling in deze periode, zoals de Inspectie SZW deze registreert. Het onderzoek duidt ontwikkelingen en fenomenen rondom arbeidsuitbuiting, de aard en omvang van meldingen, onderzoeken, slachtoffers, daders en hun modi operandi. De monitor draagt daarmee bij aan het lerend en presterend vermogen van de Inspectie SZW in zowel de bestuursrechtelijke als strafrechtelijke aanpak van arbeidsuitbuiting.

Resultaten van integrale aanpak

Bij het Operationeel Informatiepunt Cluster Mensenhandel (OICM) binnen Opsporing komen alle meldingen en signalen van arbeidsuitbuiting binnen. Het proces rondom registratie, intake en aangifte is daarmee centraal georganiseerd. Hierdoor vindt een goede registratie plaats van de meldingen, intakes en aangiftes. De meldingen en signalen die Opsporing over arbeidsuitbuiting ontvangt en de meldingen en signalen die Programma Arbeidsuitbuiting over ernstige benadeling ontvangt, worden tweewekelijks met elkaar besproken. Deze delen zij toe aan het juiste team voor een strafrechtelijke of bestuurlijke aanpak. De resultaten worden behaald door een integrale aanpak met partners. Per zaak wordt een interventiemix op maat ontwikkeld en uitgevoerd. Bij de op handhaving gerichte inspecties binnen dit programma werd bij 55% van de gecontroleerde werkgevers een overtreding geconstateerd. Daarbij zijn 17 waarschuwingen en 23 boeterapporten opgemaakt voor Wav, WML, ATW en WagvEU.

Zeven Roemenen paspoort ontnomen en bedreigd

Zeven Roemenen meldden zich medio juli 2020 bij de politie. Hun paspoort is ingepikt door het uitzendbureau en dat krijgen ze pas terug als ze de reiskosten hebben terugbetaald. Dat moeten ze dan verdienen op de € 5,- per uur die ze krijgen uitbetaald. Er was een uurloon van € 10,- beloofd en een groot woonhuis voor € 300,- per maand per persoon. Maar ze moeten met zeven man in een smerige kamer slapen. Toen ze bezwaar maakten tegen hun behandeling, werd de sleutel van de kamer afgepakt ('Nu heb je helemaal niets'). Na een nacht in de open lucht meldden de zeven Roemenen zich bij de politie. Terwijl de mannen op het politiebureau wachtten, patrouilleerde een knokploeg van het uitzendbureau rond het gebouw. De knokploeg wachtte hen op. De Inspectie kon het uitzendbureau niet aanpakken via overtreding van de WML of ATW, omdat ze nog niet hadden gewerkt. Wel hebben inspecteurs de paspoorten teruggehaald bij het uitzendbureau. Ze zijn meteen terug naar Roemenië gereisd. Het waren kwetsbare personen. Er was een jongeman met een verstandelijke beperking bij en van de zeven kon er één lezen en schrijven.

2.5 Schijnconstructies, cao-naleving en fraude

Programmadoelstellingen

Schijnconstructies zijn praktijken op de arbeidsmarkt, die ingaan tegen de geest en/of de letter van de wet. Binnen een schijnconstructie worden onwenselijke praktijken, of de gevolgen daarvan verborgen. Het doel van de constructie is

vaak de arbeidskosten te verlagen tot een niveau onder de in Nederland geldende arbeidsvoorwaarden. Maar het kan ook gaan om vormen van identiteits- of andere vormen van fraude. Het programma draagt door onderzoek naar cao-naleving bij aan eerlijke arbeidsvoorwaarden en het oplossen van conflicten tussen werkgevers en werknemers. Ook onderzoekt het constructies die eerlijk werk ondermijnen. Verder zorgt het voor een betere detectie en aanpak daarvan en bestrijdt het verschillende vormen van migratiefraude.

Het onderzoeken van schijnconstructies, het cao-nalevingsonderzoek en het tegengaan van migratiefraude heeft als doel het borgen van een arbeidsmarkt waar eerlijk wordt verdiend, arbeidsrechten worden gerespecteerd en fraude wordt bestreden. Het programma doet dit door kennis te vergroten over en het aanpakken van verschillende constructies. Maar ook door sociale partners te voorzien van informatie uit inspectieonderzoek over cao-naleving en door, samen met de IND, het migratiebeleid ten aanzien van de arbeidsmarkt te handhaven. Als een nieuw geïdentificeerde schijnconstructie met de huidige wet- en regelgeving niet kan worden aangepakt, dan geeft de Inspectie hierover een signaal af richting de betreffende beleidsdirectie.

Effect corona

Als gevolg van de coronacrisis is de inzet van het programma op verschillende activiteiten aangepast. Eén gevolg was bijvoorbeeld dat minder meldingen rondom schijnconstructies zijn ontvangen. Het aantal meldingen gericht op cao-naleving en de handhaving van de Waadi is niet sterk beïnvloed, al was er bij de onderzoeken op basis van deze wel sprake van een langere doorlooptijd.

Begin april is ook het project Werken met buitenlandse studenten (BST) in verband met de sluitingen in de horeca en detailhandel en een sterke afname van het aantal buitenlandse studenten in Nederland gestaakt. De lopende zaken zijn wel afgerond. Dit betrof 14 werkgevers; bij een meerderheid zijn boeterapporten opgemaakt en bij een aantal is een waarschuwing afgegeven.

Via de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs (NUFFIC) zijn buitenlandse studenten geïnformeerd over de regels rond werken tijdens de studie. In de gemoderniseerde versie van de zelfinspectie 'Eerlijk Werken' voor werkgevers wordt bovendien structureel aandacht besteed aan de regels voor het werken met buitenlandse studenten. De zelfinspectietool is gepromoot in verschillende sectoren, waaronder de horeca en detailhandel.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Onderzoek en signaleren van schijnconstructies

Bij de aanpak van schijnconstructies legt de Inspectie de nadruk op constructies die een internationaal karakter hebben, die samenhangen met een veranderende arbeidsmarkt of die een opstap vormen voor allerlei fraudevormen. Ook in 2020 zijn er inspecties uitgevoerd bij diverse digitale platforms. Het gaat dan om platforms die vraag en aanbod van arbeid samenbrengen, onder meer in de maaltijdbezorging, distributie van pakketten of verlening van diensten voor diverse branches zoals detailhandel, land- en tuinbouw. Opvallend was dat het inschrijven bij de diverse platforms eenvoudig is, zodat ook mensen zonder werkvergunning of legaal verblijf aan het werk konden.

Omdat dit een overtreding van de Wet arbeid vreemdelingen oplevert, heeft de Inspectie hiervoor meerdere boeterapporten opgemaakt.

Om ondermijning van de arbeidswetgeving tegen te gaan, zijn er diverse multidisciplinaire controles uitgevoerd in RIEC⁹⁶-verband. Naast reguliere boetes is bij verschillende onderzoeken een situatie aangetroffen, waarbij de inspecteur zwaardere interventies nodig achtte. Bij twee supermarkten is een directe stillegging opgelegd, gestart met een procedure voor het opleggen van een civiel bestuursverbod. Tevens zijn bij verschillende zaken andere toezichthouders betrokken om bijvoorbeeld onterecht uitgekeerde subsidie of achterstallige belasting terug te vorderen en uitkeringen te stoppen. Eén voorbeeld daarvan betrof een bedrijf dat bewust probeerde de belasting te ontduiken en op het punt stond om faillissement aan te vragen. Het bedrijf had de bedoeling voor het faillissement nog snel een NOW-uitkering aan te vragen. Door samenwerking met het UWV kon dat worden voorkomen.

Bijdragen aan cao-naleving

De Inspectie ondersteunt werknemers- en werkgeversorganisaties bij het toezicht op de naleving van cao-bepalingen met als beoogd resultaat gelijke beloning voor hetzelfde werk en functie bij dezelfde werkgever. Onder andere cao-partijen en individuele werknemers kunnen melding doen van niet-nale-

ving van cao-bepalingen. Een andere mogelijkheid is een verzoek te doen op grond van één van de artikelen uit de Waadi. De Inspectie voert dan een onafhankelijk onderzoek uit waaraan werkgevers verplicht moeten meewerken. Sociale partners kunnen met het inspectierapport van bevindingen een rechtsvordering instellen tegen het bedrijf om naleving van cao-voorwaarden via de rechter af te dwingen.

In 2020 heeft het programma 29 Waadi-meldingen en één AVV gerelateerde melding ontvangen van werknemers en sociale partners. Twintig van deze meldingen zijn in onderzoek genomen. Daarbij is van belang dat één onderzoek meerdere meldingen kan betreffen. Een opvallend verschil met voorgaande jaren is dat in 2020 de meeste meldingen door werknemers zijn gedaan. Meer interactieve en betere voorlichting op de website van de Inspectie en verbeteringen van het digitale meldingsysteem, hebben daarin waarschijnlijk een rol gespeeld. Bij negen meldingen was geen aanleiding voor nader onderzoek en zijn vijf lopende onderzoeken uit 2019 in 2020 voortgezet en afgesloten.

Een voorbeeld van een melding binnen het project betrof twee schoonmaaksters die werkzaam waren via een digitaal platform. Zij hadden bij de Inspectie melding gedaan van het feit dat zij als zelfstandigen van elk gewerkt uur € 2,50 bemiddelingskosten aan dat platform moesten afstaan. Uit het onderzoek bleek dat de betrokken werkenden niet zelfstandig opereerden, maar dat er sprake was van een werkgever-werknemerrelatie. Met behulp van het onderzoeksverslag van de Inspectie is een schikking getroffen, waarbij het achterstallig loon is nabetaald. Ook heeft het betreffende platformbedrijf de

werkwijze aangepast en berekent het geen bemiddelingskosten meer. Sociale partners hebben aangegeven de onderzoeksbevindingen als blauwdruk te gaan gebruiken voor andere digitale platforms, die ook een vorm van bemiddelingskosten vragen bij het samenbrengen van vraag en aanbod van arbeid.

Om de transparantie over feiten en omstandigheden bij cao-(niet)naleving te vergroten, is eind 2020 in het besluit van de Waadi vastgelegd dat onderzoeksverslagen door de Inspectie zowel bij wel- als niet-naleven moeten worden opgemaakt. Een niet-nalever heeft recht op 4 weken reactietijd met betrekking tot de conceptbevindingen en conclusies van een Waadi-onderzoek. Samen met de vakbeweging zijn in 2020 procedureafspraken gemaakt om Waadi-verzoeken beter en sneller te kunnen afhandelen.

Het tegengaan van migratiefraude

Het project Gefingeerde dienstverbanden beoogt te voorkomen dat derdelanders een verblijfsvergunning verkrijgen op basis van een gefingeerd dienstverband van de sociaal referent. Een gefingeerd dienstverband wordt ingezet om aan te tonen dat de sociaal referent een voldoende hoog en duurzaam inkomen heeft en de IND te overtuigen een verblijfsvergunning af te geven op basis van frauduleuze gegevens. Naast het toezicht op de naleving van de arbeidswetten is in 2020 bij de erkend referenten/werkgevers (ER) van kennismigranten ook geïnspecteerd op de naleving van de Vreemdelingenwetgeving. In totaal werden 77 onderzoeken gestart, waarvan in 34 gevallen een handhavinginstrument is ingezet.

⁹⁶ Tien Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC's) en het Landelijk Informatie- en Expertise Centrum (LIEC) richten zich op de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Ze verbinden informatie, expertise en krachten van de verschillende overheidsinstanties, waaronder de Inspectie. Daarnaast stimuleren en ondersteunen de RIEC's en het LIEC de publiek-private samenwerking bij de aanpak van ondermijning.

In 2020 zijn 165 onderzoeken naar gefingeerde dienstverbanden uitgevoerd. Bijna de helft van de aanvragen voor een verblijfsvergunning worden, naar aanleiding van het rapport van bevindingen van de Inspectie niet door de IND gehonoreerd. Naast deze directe resultaten leiden de onderzoeken ook regelmatig tot signalen. Zo kwam in onderstaande casus naar voren dat bij de werkgever diverse arbeidswetten werden overtreden. Ook werd van belang zijnde informatie gedeeld met ketenpartners.

Slager

Er is een aanvraag van een erkend referent voor een medewerker die slager zou zijn in een supermarkt (arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd). Tijdens het onderzoek wordt de referent meerdere malen niet aangetroffen. Getuigen melden dat hij een eigen zaak heeft in een plaats 20 kilometer verderop. De inspecteurs gaan naar deze locatie en worden geconfronteerd met twee mannen die in de supermarkt werken. Terwijl één van hen het gesprek voerde met de inspecteurs, verdween de ander uit zicht. Later bleek dat hij was vertrokken via de kelder naar de achteruitgang, zijn witte slagersjas werd 'richting' de achteruitgang aangetroffen. De gesprekspartner van de inspecteurs bleek niet gerechtigd om in Nederland te werken (verbleef nu bij zijn broer, de werkgever, in plaats van in het AZC). De sociaal referent liet bij navraag weten ziek thuis te zijn. De weggelopen persoon kende de werkgever alleen van naam. De werkgever is boeterapport Wav aangezegd en de IND is geïnformeerd over de bevindingen. De aanvraag van de sociaal referent werd afgewezen.

Au pairbureaus hebben, als erkend referenten, diverse rechten en plichten. Op verzoek van de bewindslieden van de ministeries van SZW en J&V is het toezicht op de naleving van de regelgeving door de au pairbureaus geïntensiveerd. Met de IND en het Nationaal Vreemdelingeninformatie Knooppunt is een operationeel overleg ingeregeld waar de prioritering van de meldingen aan de orde komt en afspraken worden gemaakt over de aanpak van de meldingen. In 2020 zijn met de IND 5 onderzoeken ingesteld bij au pairbureaus (APB) en gastouders. Bij het au pairbureau, de erkend referenten, wordt getoetst of zij voldoen aan de bepalingen uit de vreemdelingenwetgeving. Bij twee onderzoeken bij gastouders bleek sprake van overtreding van de Wet arbeid vreemdelingen.

3 Stelselprogramma's

3.1 Markttoezicht en certificatie

Maatschappelijk belang en ontwikkelingen

De wetgever heeft wettelijke certificatiestelsels ingericht voor Asbest, Arbozorg, Explosieven, Gevaarlijke beroepen, Herkeuring van producten en CE-markering voor producten. Dit is gebeurd vanwege groot gevaar of wenselijke betrokkenheid van het veld, om zelfregulering van de sector mogelijk te maken voor gezonde en veilige producten en processen. Enkele certificatiestelsels voor gevaarlijke beroepen zijn en worden omgezet naar een registratiestelsel. Op 1 januari 2020 is het eerste registratiestelsel in werking getreden, namelijk het registratiestelsel voor de persoonsregistratie voor hijskraanmachinisten. In 2021 wordt de toezichtbevoegdheid in het Organisatie & Mandaatbesluit aangevuld en wordt de werking van dit stelsel onderzocht.

Op 20 juni 2019 is een nieuwe Europese Verordening voor markttoezicht en conformiteit van producten vastgesteld. Deze Verordening (2019/1020) treedt in 2021 in werking en versterkt de interne Europese markt door het markttoezicht op producten te verbeteren. Het doel is te waarborgen dat op de gehele Europese markt alleen conforme producten worden aangeboden. Enkele aanpassingen in de Warenwet zijn in 2020 voorbereid en worden in 2021 ingevoerd. Per land zal op grond van deze nieuwe verordening een Single Liaison Bureau worden ingericht als aanspreekpunt voor de Europese Commissie over het markttoezicht. Bevoegdheden voor grenscontroles, mystery shoppers (anonieme inspecties en

monsterneming van beoordelaar veiligheidproducten) en onlinetoezicht worden versterkt.

Programmadoelstellingen

De Inspectie houdt nalevingstoezicht op certificaathouders, conformiteitsbeoordelingsinstanties (CBI's). Maar ook op fabrikanten en importeurs, die CE-gemarkeerde producten op de Europese markt brengen. Het programmadoel is te borgen dat certificatiestelsels en de CE-markering zo functioneren dat alleen gezonde en veilige producten en productieprocessen markttoegang krijgen. Gebruikers en werkgevers moeten kunnen vertrouwen op een wettelijk certificaat, persoonsregister of CE-markering. Schijnveiligheid moet worden voorkomen en fraude met certificaten aangepakt.

Effect corona

Door de coronapandemie zijn 41 meldingen en vragen over de productveiligheid van (vooral) mondneusmaskers bij Inspectie SZW ingediend. Vanuit het programma zijn 26 meldingen onderzocht over persoonlijke beschermingsmiddelen die niet aan de eisen zouden voldoen. In 15 gevallen bleek de melding terecht en heeft de Inspectie SZW verzocht om de handel in het product te stoppen of het product aan te passen aan de gestelde wettelijke eisen. In alle gevallen is hieraan gehoor gegeven. Vier meldingen zijn overgedragen aan een andere toezichthouder, waaronder de NVWA.

Zeven vragen waren gerelateerd aan de EU-aanbeveling 2020/403. Door schaarste aan persoonlijke beschermingsmid-

delen maakte die aanbeveling het mogelijk niet-CE-gemarkeerde persoonlijke ademhalingsbeschermingsmiddelen (en andere persoonlijke beschermingsmiddelen) tijdelijk toe te laten als aan een aantal criteria was voldaan.

Voor de beoordeling van deze niet-CE-gemarkeerde persoonlijke beschermingsmiddelen werkte Inspectie SZW samen met het Landelijk Consortium Hulpmiddelen (LCH) en het RIVM. Nadat het LCH over voldoende aanbieders van ademhalingsbeschermingsmiddelen beschikte, konden overige nieuwe initiatieven voor het aanbieden van niet-CE gemarkeerde persoonlijke beschermingsmiddelen voor professionele gezondheidswerkers rechtstreek worden gemeld aan inspectie SZW. Dit betrof beschermingsmiddelen die aantoonbaar wel voldoen aan de essentiële veiligheids- en gezondheidseisen van Europese Verordening PBM (2016/425).

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Naast op de coronacrisis gerichte activiteiten werden verschillende andere resultaten behaald. De Inspectie heeft in 2020 de stelselrisico's onderzocht van de stelsels Kraankeuringen (zie infobox), Drukapparatuur, Springmeesters en Vuurwerkdeskundigen. In het stelsel Kraankeuringen zijn goede verbeteringen geconstateerd ten opzichte van 2011. In de stelsels Drukapparatuur, Springmeesters en Vuurwerkdeskundigen is een aanpak van knelpunten noodzakelijk.

Verder zijn in 2020 op basis van het stelselonderzoek uit 2019 samen met de actoren in het veld, de knelpunten voor het stelsel Gasdeskundige tankschepen in kaart gebracht. Daarbij kwamen ook de wederzijdse rollen en belangen van de betreffende actoren uitgebreid aan de orde. In 2021 worden in samenwerking met de actoren knelpunten aangepakt. Op basis van de interventietoolbox van Inspectie SZW is een stelselinterventietoolbox ontwikkeld. Dit om het mogelijk te maken gerichte stelselinterventies met de stelselactoren te kiezen.

Toezicht en handhaving is verder ingezet om onveilige producten te weren, en de veiligheid van liften en duikarbeid te borgen. Ook wordt toezicht gehouden op conformiteitsbeoordelingsinstanties (CBI's) naar aanleiding van signalen. In 2020 zijn 132 meldingen over onveilige producten in behandeling genomen. 143 meldingen (ook uit voorgaande jaren) zijn afgerond. 48 zijn nog in onderzoek. Daarnaast zijn er 12 ontheffingsaanvragen Liften ontvangen, waarvan er 9 zijn gehonoreerd en 1 is afgewezen. Twee zijn nog in behandeling. Er zijn 21 meldingen over gevaarlijke liften onderzocht en afgerond. Er zijn 28 signalen over CBI's onderzocht en afgehandeld. Sommige signalen zijn meegenomen in een stelselonderzoek, andere hebben geleid tot een specifiek (opsporings-)onderzoek. In 2020 is gekozen voor het inspecteren van duikarbeid van **niet** meldingsplichtig duiken. Er zijn 17 inspecties verricht waarbij 1 waarschuwing is gegeven.

Tot slot zijn naar aanleiding van meldingen over productveiligheid in 2020 acties ondernomen op verschillende producten en activiteiten.

Distributeurs van tweedehands machines zijn geïnformeerd over hun rol en verantwoordelijkheid bij het op de markt aanbieden van tweedehands machines. Bij spinhoogwerkers is onderzoek geweest naar problemen bij fabrikanten die al eerder waren aangetroffen. Dit onderzoek is afgerond en gaf geen aanleiding handhavend op te treden. Onderzoek naar balenpersen toonde aan dat een Nederlandse fabrikant een product leverde waar het risico op bekneld raken te groot was. Hiertegen is handhavend opgetreden en de machine wordt aangepast. Na de voorlichtingsacties in 2019 is handhavend opgetreden bij twee fabrikanten van personenwerkbakken, waar geen CBI-beoordeling had plaatsgevonden. Een grote fabrikant van verreikers heeft zijn product aangepast en gebruikers zijn op de hoogte gesteld. Hierdoor werden ook al gebruikte producten aangepast. Het project loopt door in 2021. Als pilot zijn inspecties gehouden of oude hijskranen op scheepswerven periodiek gekeurd zijn. Er zijn daar 11 inspecties afgerond, waarbij in 5 gevallen een overtreding is geconstateerd.

Een publiek vastgoedbedrijf aan de slag met ongekeurde koelinstallaties

Na enkele oriënterende inspecties bleek dat de keuringsplichtige koelinstallaties in de panden van een groot publiek vastgoedbedrijf niet volgens de eisen zijn gekeurd. Uit onveilige koelinstallaties kan onverwacht druk vrijkomen en een bijtende stof (als freon of ammoniak), met gevaar voor de gezondheid van medewerkers en het milieu. Na een toelichting op de eisen en een aantal gesprekken is de Rijksgebouwendienst een inventarisatie en controle van alle koelinstallaties gestart. Eind december was de inventarisatie in 428 van de

428 panden klaar. Er bleken in deze panden 86 installaties onder de keuringsplicht te vallen. Vóórdat keuring kan plaatsvinden, moeten aan sommige gebouwen werkzaamheden aan de installaties worden verricht. Offertes zijn en worden door het vastgoedbedrijf aangevraagd. Inspectie SZW wordt op de hoogte gehouden van de voortgang en het resultaat. Dit voorbeeld laat zien dat er een flinke 'multiplier' gemoeid is met dergelijke interventies. Met een relatief bescheiden inzet vanuit de Inspectie zorgen de eigenaren ervoor dat vele koelinstallaties op orde komen.

Ongeval met een bijzondere bromfietzen

Zowel in Nederland als daarbuiten wordt er steeds meer gebruik gemaakt van Light Electrical Vehicles (LEV) en Electrically Power Assisted Cycle (EPAC) om zowel personen als goederen te vervoeren. Naar aanleiding van een ongeval met een LEV heeft de Inspectie SZW onderzocht of het product aan de productregelgeving voldoet. Dat bleek niet het geval. De betreffende LEV voldeed onder meer niet aan de eisen voor de bedienerspost, het besturingssysteem, de bedieningsorganen, de gebruiksaanwijzing en de risico's door omvallen en kantelen. De fabrikant heeft deze LEV na interventie van de Inspectie SZW uit de handel genomen. De afnemers zijn geïnformeerd over de non-conformiteiten.

Uit dit onderzoek bleek dat op LEV's en EPAC's (afhankelijk van de uitvoering) diverse wet- en regelgeving van toepassing is. Bijvoorbeeld de Warenwet (en daarmee gekoppeld de Machinerichtlijn), Wegenverkeerswet,

Beleidsregel Bijzondere bromfietsen, richtlijn Elektromagnetische Compatibiliteit en de Radio Apparatuur Verordening. Dit betekent dat er verschillende toezichthouders voor een fabrikant in beeld kunnen komen. Denk hierbij aan Inspectie Leefomgeving en Transport (ILenT), Inspectie SZW, Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA), Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW) en Agentschap Telecom (AT). Er is in 2020 een samenwerkingsovereenkomst tussen de diverse toezichthouders getekend om toezicht en communicatie onderling op elkaar af te stemmen en te verbeteren. In 2020 vond er zowel operationeel vlak als op managementniveau afstemming plaats.

3.2 Toezicht SUWI en Sociaal Domein

Doelstellingen van het programma

In 2020 is de Inspectie gestart met een nieuw meerjarenprogramma op het terrein van bestaanszekerheid. De centrale doelstelling van het programma is het bieden van een overkoepelend inzicht in de doeltreffendheid van het Suwi-stelsel. Dit programma beoogt de werking van het stelsel van Werk & Inkomen integraal in beeld te brengen. Dit door structureel en periodiek de ontwikkelingen op de belangrijkste thema's binnen het stelsel te volgen en hierover jaarlijks een rapportage ('Spiegel') uit te brengen. In deze rapportage komen het perspectief van de uitvoering, burgers en werkgevers op de werking van het stelsel samen.

Effect corona

Vanwege de coronacrisis koos de Inspectie ervoor het accent van de werkzaamheden binnen dit programma in 2020 voor

een belangrijk deel te richten op de specifieke gevolgen van de crisis voor het stelsel van Werk en Inkomen. Dit resulteerde onder meer in de publicatie 'Impact coronacrisis op stelsel werk en inkomen'. Daarnaast zijn diverse onderzoeken verricht op deelgebieden van het stelsel. Ook zijn enkele producten uitgebracht die vóór 2020 zijn gestart.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Gevolgen coronacrisis op SUWI-stelsel (Rapport)

In het rapport signaleert de Inspectie twee hoofd risico's voor het stelsel als gevolg van de crisis. Enerzijds het risico op het niet tijdig opschalen van de benodigde ondersteuningscapaciteit (vooral bij gemeenten) om de verwachte toename van hulpvraag het hoofd te kunnen bieden. Anderzijds verdringing van relatief kansarme burgers die intensieve hulp nodig hebben, mede door de directe economische gevolgen van de coronacrisis. Deze risico's werden in een gespreksronde over de bevindingen met stakeholders duidelijk herkend. In deze gesprekken zijn tevens handelingsperspectieven om de risico's te ondervangen aan de orde gekomen, die ook in het rapport zijn opgenomen. Deze handelingsperspectieven variëren van makkelijk in te vullen, direct inzetbare aanpassingen, tot meer structurele aanpassingen van het stelsel.

Programmarapportage Participatie en Financiële Zelfredzaamheid (Programmarapportage)

Het toezicht op bestaanszekerheid vond in de periode 2017-2019 plaats binnen het programma Participatie en Financiële Zelfredzaamheid. Door onderzoek te doen, stelde de Inspectie vast of de uitvoerende partijen in het stelsel van werk en inkomen bijdragen aan het behalen van de doelen

van de wet. In 2020 bracht de Inspectie een rapportage uit met daarin de resultaten en effecten van het programma Participatie en Financiële Zelfredzaamheid in de periode 2017-2019.

Onderzoek naar bestaanszekerheid van zzp'ers (Rapport)

In juni 2020 is de publicatie 'Zzp'ers en bestaanszekerheid' verschenen. Hierin staan de resultaten van een verkennend onderzoek naar de bestaanszekerheid van zzp'ers en de behoefte aan en ervaringen met inkomensvoorzieningen. De gegevensverzameling van dit onderzoek vond plaats voor de uitbraak van COVID-19. Om die reden is een aantal bevindingen achterhaald. Bijvoorbeeld de cijfers over bekendheid van de regeling voor bijstand voor zelfstandigen. Diverse andere bevindingen uit de rapportage zijn nog altijd relevant en actueel en kunnen ingezet worden bij de dienstverlening van de gemeente aan zelfstandigen. De groep Zzp'ers kwam eerder niet of nauwelijks bij de gemeente terecht voor inkomensvoorzieningen, maar gemeenten hebben Zzp'ers nu, als gevolg van de TOZO, beter in beeld en moeten hen ook ondersteuning verlenen bij de reïntegratie op de arbeidsmarkt.

Onderzoek naar niet-gebruik van de algemene bijstand

De bijstand is van cruciale betekenis bij het garanderen van bestaanszekerheid en het voorkomen van armoede. Dit doel komt onder druk te staan wanneer rechthebbenden geen gebruik maken van hun recht op bijstand. Analyse wijst uit dat op de peildatum (1 januari 2018) 170.000 huishoudens die recht hadden op algemene bijstand en hier geen gebruik van maakten. Dit komt neer op 35% van de rechthebbende huishoudens. Verder blijkt dat het niet-gebruik toeneemt

naarmate huishoudens een hoger inkomen ten opzichte van de bijstandsnorm hebben. Een derde van de niet-gebruikers op 1 januari 2018 is langdurig niet-gebruiker. Gemeenten geven aan geen tot weinig zicht te hebben op niet-gebruik van de bijstand en hun aanpak beperkt zich over het algemeen tot informatieverstrekking. Inzicht in omvang, duur van het niet-gebruik, kenmerken van de niet-gebruikers en de aanpak helpt beleidsmakers en de uitvoering om rechthebbenden beter te bereiken.

Rode draden Schuldhelpverlening (Rapport)

Tussen 2015 en 2019 deed de Inspectie onderzoek naar vroeg signalering, toegankelijkheid en de uitvoering van de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening. De rode draden uit deze onderzoeken zijn in 2020 samengebracht in een nota. Deze nota biedt stelselpartijen aanknopingspunten om de uitvoering schuldhelpverlening effectiever in te richten, ook tijdens de coronacrisis. Een van de conclusies is dat de redzaamheid van schuldenaren verder kan worden versterkt door aanvullende ondersteuning, coaching en training van vaardigheden. Ook moet schuldhelpverlening beter aansluiten op integrale hulp in het sociaal domein. De nota is met een aantal gemeenten besproken, mede in het licht van de coronapandemie. Zij gaven aan zich in de conclusies te herkennen en ermee aan de slag gaan. In zijn reactie op de rode draden nota zegde de toenmalige staatssecretaris toe de aanbevelingen in het kader van de Brede Schuldenaanpak te gaan uitvoeren.⁹⁷

Toezicht sociaal domein (TSD)

De decentralisaties in het sociaal domein vragen naast sectoraal toezicht om een sector overstijgende aanpak in toezicht. De activiteiten en resultaten TSD staan beschreven in paragraaf 3.3 van Deel I van dit jaarverslag.

⁹⁷ Kamerbrief intensivering armoede- en schuldenaanpak 28 September 2020 (2020-0000111067).

4 Meldingenprogramma's

4.1 Meldingen, verzoeken en preventie onge-zond en onveilig werk

Programmadoelstellingen

Binnen dit programma worden de meldingsplichtige arbeidsongevallen en het merendeel van de klachten over arbeidsomstandigheden onderzocht. De informatie uit deze klachten en meldingen wordt gebruikt om achterliggende oorzaken te vinden. In 2020 wordt de gedifferentieerde aanpak van ongevalsonderzoek verder gerealiseerd. Ook behandelt het programma de ontheffingen Kunstkinderen en nachtarbeid en aanvragen van het predicaat Koninklijk en voert eventueel hierop inspecties uit.

Om de arbozorg en de veiligheidscultuur in bedrijven te verbeteren, voert het programma inspectiebreed de regie op inspecties en andere activiteiten op het terrein van arbozorg. In 2020 wordt hierop versterkt ingezet en een handzaam instrument ontwikkeld, gericht op de verbetering van de veiligheidscultuur bij vooral kleinere bedrijven.

Effect corona

Tijdens de eerste lockdown heeft het programma MOW een nieuwe werkwijze ontwikkeld om niet-spoedeisende ongevallen te onderzoeken.⁹⁸ Uitgangspunt hierbij was dat de inspecteur

⁹⁸ De dodelijke ongevallen zijn buiten beschouwing gelaten en werden door de strafrechtspoor opgepakt. Voor de spoedeisende ongevallen die rechtstreeks bij de inspecteurs werden uitgezet, veranderde niets aan de oorspronkelijk werkwijze.

op afstand zijn werk kon doen. En dat naar aanleiding van het ongeval door de Inspectie toch een interventie werd ondernomen om de veiligheid in bedrijven te vergroten. In deze werkwijze is de werkgever aangezet om het ongeval zelf te onderzoeken, een feitenrelaas over het ongeval op te stellen en maatregelen te nemen voor een veilige werkomgeving. In het feitenrelaas moest de werkgever de toedracht van het ongeval opnemen, foto's van de situatie, namen van getuigen en slachtoffers, de RI&E en het plan van aanpak. Ook moest de werkgever aangeven welke maatregelen hij naar aanleiding van het ongeval had genomen of van plan was te nemen.

Op basis van het ontvangen feitenrelaas stelde de inspecteur vervolgens nadere vragen per telefoon en droeg verbetermaatregelen aan. Uiteraard werd ook op afstand contact opgenomen met het slachtoffer en hij/zij ontving een brief van de melding. Na de versoepeling van de lockdown is een deel van de bedrijven alsnog geïnspecteerd. Dit gebeurde op basis van het feitenrelaas en de verbetermaatregelen. Hierbij is geen ongevalsonderzoek uitgevoerd, maar heeft de inspecteur beoordeeld of de maatregelen die het bedrijf had aangegeven ook zijn uitgevoerd. Als zaken niet in orde waren, heeft de inspecteur gehandhaafd.

Invulling gedifferentieerde aanpak

Per 1 oktober is de Inspectie gestart met de invulling van de gedifferentieerde aanpak van ongevalsonderzoek. Deze start was later dan voorzien door de uitbraak van COVID-19. Aan de ene kant kwam dit door de andere inzet van de inspecteurs

vanwege de pandemie. Aan de andere kant door de maatregelen die de Inspectie SZW zelf moest nemen om de gedifferentieerde aanpak mogelijk te maken. 2020/2021 is een zogeheten experimenteerjaar en wordt gebruikt om de beheersmaatregelen van deze nieuwe aanpak en werkwijze gefaseerd en gecontroleerd in en uit te voeren. Meer informatie over deze aanpak staat in de [Folder 'Meldingsplichtige arbeidsongevallen. Meld ze direct bij de Inspectie SZW'](#).

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

Onderzoek arbeidsongevallen en oppakken klachten op over ongezond en onveilig werken.

De cijfers over aantallen ongevalsonderzoeken, meldingen en klachten staan in hoofdstuk 1 van dit jaarverslag. Het handhavingspercentage bij afgesloten ongevals zaken was in 2020 43%. Dit is lager dan in 2018 (54%) en in 2019 (46%). Datzelfde geldt voor klachten (niet coronagerelateerd). Daar waar dat percentage in 2018 op 52% lag, is dat 50% in 2019 en 44% in 2020. Een verklaring voor deze daling is dat vanaf maart 2020 tot oktober 2020 in verband met de coronacrisis bij niet spoedeisende ongevallen een aangepaste werkwijze (zie hieronder) is toegepast. De aangepaste werkwijze heeft wel effect, in de zin dat die bijdraagt aan verbeterde veiligheid binnen bedrijven, maar niet tot effect in de zin van handhaving in de vorm van eisen, waarschuwingen of boetes. In 2020 zijn er 45 processen-verbaal opgemaakt bij dodelijke ongevallen, 10 minder dan in 2019.

Ondermelding meldingsplichtige arbeidsongevallen

Het vermoeden bestaat dat niet alle meldingsplichtige arbeidsongevallen bij de Inspectie worden gemeld. Het programma MOW is daarom in 2020 een onderzoek gestart naar de omvang en achtergronden van deze ondermelding. Het onderzoek moet een basis bieden voor mogelijke maatregelen om ondermelding te verminderen.

Ontheffingen en aanvragen

In het project Kunstkinderen vragen producenten van vooral televisieproducties ontheffingen aan voor kinderen die meedoen aan dergelijke producties. In 2020 zijn 632 aanvragen ingediend, waarvan er 626 zijn afgehandeld. In 604 gevallen is ontheffing verleend. De ontheffingen Vluchtige Organische Stoffen gaan over het gebruik van dergelijke stoffen in binnenruimtes (9 aanvragen, waarvan 6 ontheffingen verleend). Bij aanvragen voor het Predicaat Koninklijk geeft de Inspectie advies over het al dan niet toekennen daarvan. Dat doet ze door ook daadwerkelijk het bedrijf te bezoeken en de (Arbo)omstandigheden te beoordelen (84 aanvragen behandeld, waarvan 1 ingetrokken). Bij de ontheffingen Nachtarbeid gaat het om ontheffingen om continu nachtarbeid te verrichten. Het aantal afgehandelde aanvragen neemt in de loop der jaren toe. 85 in 2019 met 14 keer een ontheffing en 108 aanvragen in 2020 met 12 keer een ontheffing.

Sectoraanpak Arbozorg

In 2020 startte de Inspectie met een intensieve, sectorgerichte aanpak gericht op het verhogen van de naleving van arbozorgverplichtingen. De 'Sectoraanpak Arbozorg' richtte zich op de subsector Handel en reparatie van personenauto's (garagehouders). Het doel was dat de

werkgevers in deze sector gezonder en veiliger gaan werken door te beschikken over een kwalitatief goede RI&E en een plan van aanpak. Daarin moeten de belangrijkste arbeidsrisico's omschreven staan en beheersmaatregelen worden genomen. Daarnaast moeten werkgevers beschikken over een basiscontract met een Arbodienst of Arbodeskundige. Deze documenten vormen samen de basis voor gezond en veilig werk.

De aanpak kende een olopende intensiteit van instrumenteninzet. Van voorlichting tot handhaving als laatste sluitstuk voor de niet-nalevende bedrijven. Het project startte met een voorlichtingscampagne in samenwerking met de betrokken branchepartijen. De brancheorganisaties stuurden brieven naar leden en FOCWA organiseerde een informatief webinar. De Inspectie voerde een gerichte LinkedIn-campagne en stuurde aankondigingsbrieven naar 2.561 kleine en middelgrote garagebedrijven. Vier weken na de aankondigingsbrief ontvingen 431 garagebedrijven een brief met het verzoek om hun RI&E, plan van aanpak en basiscontract bij de Inspectie aan te leveren via een online webportaal. Inspecteurs beoordeelden de toegezonden documenten aan de hand van een beoordelingskader. Een opvallend positief resultaat is dat 255 (70%) werkgevers hun RI&E opstelden na de datum waarop ze door ons zijn aangeschreven. Dit duidt erop dat de actieve aandacht die de Inspectie en de branches samen aan dit onderwerp besteedden, vruchten afwerpt.

Uit de resultaten van de LinkedIn-campagne blijkt dat deze geslaagd was en de doelgroep goed is bereikt.

De uitingen zijn 7.106 keer weergegeven. Met een doelgroep van 2.200 LinkedIn-leden betekent dit dat de uitingen ruim 3 keer in de tijdlijn van de doelgroep zijn weergegeven (met uitzondering van de leden die in deze periode LinkedIn niet hebben geopend). De doorklikratio (CTR) lag met 3,19% ruim boven de benchmark van 0,34%. De goede doorklik-ratio betekent dat we met deze campagne spot-on op de doelgroep zaten. Het aantal bezoekers op de Zelfinspectietool 'Arbo op orde' (nu Gezond en veilig werken) bedroeg 844. Dat betekent dat 38,36% van de beoogde doelgroep heeft doorgelikt naar de zelfinspectietool, waarnaar de campagne verwees.

Na de inzet van de eerste interventies had het merendeel van de bedrijven (83%) de documenten op orde. Slechts 17% van de bedrijven voldeed niet aan de eisen en daar is als sluitstuk van het project gehandhaafd. Bij deze 73 bedrijven zijn in totaal 90 handhavingsinstrumenten ingezet. De ingezette instrumenten zijn 76 waarschuwbrieven, 12 boeterapporten, 1 CKI-waarschuwing en 1 eis. Inspecteurs hebben de bedrijven die niets toestuurd bezocht, wat leidde tot 29 bedrijfsbezoeken.

Uit de projectresultaten blijkt dat de sectoraanpak een effectieve bijdrage levert aan de naleving van de arbozorgbepalingen door garagebedrijven. Het belang van Arbo beleid is bij de werkgevers onder de aandacht gebracht. Meer werkgevers beschikken over een RI&E, een plan van aanpak en een basiscontract. Ook is de kwaliteit van de documenten verbeterd op de door de Inspectie gecontroleerde punten.

Arbozorg

In 2020 versterkt het programma de inzet op arbozorg. In totaal handhaafde de Inspectie in 2020 in 783 zaken op arbozorgfeiten die exclusief gekoppeld zijn aan de RI&E, waarvan 626 waarschuwingen, 134 boetes, 24 eisen, 22 kennisgevingen en 3 proces-verbalen. Daarnaast nog 1 waarschuwing met betrekking tot Certificerende en keurende instellingen, 1 stillegging zonder en 1 stillegging met boete.

Sectoraanpak Arbozorg

Het project 'Sectoraanpak Arbozorg' vond plaats in de subsector Handel en reparatie van personenauto's (garagehouders). Het doel van het project was om met de inzet van voorlichtingscommunicatie en handhaving de aanwezigheid en de kwaliteit van de RI&E, het plan van aanpak en het basiscontract te vergroten. Een uitgebreidere beschrijving van het project en de resultaten staat in onderstaande kader. Daarnaast is in alle programma's die inspecteerden op veilige en gezonde arbeidsomstandigheden gecontroleerd op de aanwezigheid van eerdergenoemde documenten.

Arbozorg in de monitor Arbo in bedrijf

In 2020 hebben inspecteurs in verschillende subsectoren bij in totaal bijna 700 bedrijven monitorbezoeken uitgevoerd in het kader van Arbo in bedrijf. Het gaat om bedrijven in de thuiszorg, voedingsmiddelenindustrie, agrarische sector en de bouw en om loodgieters, installateurs en tandartsen. In al deze bezoeken is gevraagd naar de RI&E, het plan van aanpak en het basiscontract. Ook was er aandacht voor de rol van de Arbodeskundige in de verschillende bedrijven. De uitkomsten worden gebruikt om in 2021 en latere jaren te bepalen in

welke sectoren en op welke arbozorgonderwerpen de Inspectie toekomstige interventies wil inzetten.

Pilot Administratieve handhaving arbozorg

De Inspectie zoekt manieren om de handhaving op de RI&E efficiënter en effectiever in te richten. Hiervoor is in 2020 de pilot 'Administratieve handhaving' uitgevoerd. Met deze pilot is getest of er zonder inspectiebezoek in het bedrijf gehandhaafd kan worden op de aanwezigheid van de basisdocumenten. In deze pilot zijn de RI&E, inclusief het plan van aanpak en het basiscontract schriftelijk opgevraagd van ruim 400 bedrijven in de sector Markt- en opinieonderzoek. Wanneer deze documenten niet aanwezig bleken, is er zonder fysiek bezoek gehandhaafd. Bij 34 van de 416 bedrijven is een boeterapport opgemaakt. Uit de evaluatie blijkt dat deze methode van administratief inspecteren een groot bereik én een efficiëntere manier van inspecteren oplevert. Dit kan mogelijk op meer gebieden nuttig zijn.

Stimuleren veiligheidscultuur in vooral kleinere bedrijven

Uit ongevalsonderzoek blijkt dat onveilig gedrag vaak een rol speelt bij een ongeluk. Dat gedrag wordt medebepaald door de bedrijfscultuur. De Inspectie zoekt daarom naar manieren om inzicht in de veiligheidscultuur van een bedrijf toe te voegen aan haar toezicht. Zo hoopt de Inspectie achterliggende oorzaken van onveilig gedrag effectiever aan te pakken. In 2020 werkte de Inspectie samen met TNO aan een instrument dat een indicatie geeft van de veiligheidscultuur van kleine en middelgrote organisaties. Dit instrument biedt aan de ene kant handvatten aan de Inspectie om gericht een interventie te kiezen. Aan de andere kant krijgt het het bedrijf

een spiegel voorgehouden om tot verbetering te komen. Eind 2020 is een concept opgeleverd dat drie concepten van veiligheidscultuur bekijkt. Dit zijn: prioriteit van veiligheid, leiderschap en leerfocus. In 2021 werkt de Inspectie aan de validatie van het instrument en aan een gefaseerde realisatie.

4.2 Meldingen en preventie oneerlijk werk

Programmadoelstellingen

Het programma MPO beoordeelt en behandelt alle meldingen op het domein Eerlijk, die niet passen bij de scope van de andere prioritaire programma's en signaleert trends naar aanleiding van meldingen. Hierdoor wordt ook handhavingsdruk buiten die programma's gegenereerd en worden signalen uit de maatschappij serieus genomen. Ook wordt bijgedragen aan een eerlijke arbeidsmarkt. De focus ligt daarbij vooral op onderbetaling, te lange werktijden en illegale arbeid.

Daarnaast heeft het programma MPO een inspectiebrede opdracht over de WagwEU. Per 1 maart 2020 is de Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de Europese Unie (WagwEU) uitgebreid met een meld- en controleplicht, in relatie met gedetacheerde werknemers binnen Nederland. Doelstelling van het WagwEU project is de bekendheid met de WagwEU en specifiek de meldplicht bij bedrijven te vergroten en de naleving door bedrijven te verbeteren. In 2020 is onderzoek uitgevoerd naar de bekendheid. Ook is contact gezocht met bedrijven om in beeld te krijgen hoe in de praktijk wordt omgegaan met de meldplicht. De uitkomsten zijn breed gedeeld en worden gebruikt als vertrekpunt voor vervolgcities en onderzoek.

Het programma MPO is daarbij een opleidingsprogramma. In 2020 verzorgde MPO de praktische opleiding van de inspecteurs in opleiding voor het domein Eerlijk werk.

Effect van corona

Vanwege corona(maatregelen) is de capaciteit van het programma voor een deel anders besteed dan gepland. Zo is de capaciteit ingezet om naast coronagerelateerde meldingen vooral meldingen over de WML op te pakken. Daarnaast is de capaciteit ingezet voor het bevragen van in totaal 380 arbeidsmigranten over hun woon-, werk- en vervoerssituatie.

Verder is het project 'Blinde vlekken', waarbij het zoeklicht wordt gezet op een specifieke subsector, niet doorgegaan. Ook zijn minder herinspecties en minder onderzoeken voor andere programma's uitgevoerd. Het voornemen om 90 ondernemingen te bezoeken om te toetsen of men bekend is met de WagwEU en eventueel voorlichting te geven, is aangepast. De fysieke bezoeken zijn grotendeels omgezet naar een telefonische benadering van de ondernemingen.

Activiteiten en behaalde resultaten in 2020

In 2020 heeft MPO 267 zaken afgesloten, waarvan 155 inspecties, vijf herinspecties en 107 in het kader van de WagwEU. Bij de 155 inspecties zijn 170 werkgevers betrokken en is er in 39% van de gevallen gehandhaafd: 29 op de WAV, 24 WML en 14 ATW, met in totaal een boetebedrag van ruim € 571.000,-.

Bij de 107 zaken in het kader van de WagwEU, zijn werkgevers benaderd met een vragenlijst over de bekendheid met en de

naleving van de WagwEU. Bij 100 van de 107 benaderde bedrijven kon een vragenlijst worden ingevuld. Tevens is aan de benaderde ondernemingen voorlichting gegeven over de meld- en controleplicht zoals deze geldt vanaf 1 maart 2020. Deze aanpak hoorde bij de eerste 6 maanden 'gewenningsperiode' zonder handhaving. Ongeveer 20% van de (107) bedrijven werkte met gedetacheerden. Bij 60% van deze bedrijven zijn alle gedetacheerde werknemers gemeld bij het meldloket. Bij 10 ondernemingen zijn in totaal 27 tekortkomingen geconstateerd, waarbij, als er geen gewenningsperiode zou gelden, voor 25 overtredingen handhavend zou zijn opgetreden.

Daarnaast is begin 2020 een schriftelijke enquête uitgezet onder ruim 11.000 ondernemingen. Die had als doel inzicht te krijgen in het kennisniveau van die ondernemingen over de WagwEU. Daaruit blijkt dat ongeveer 15% goed op de hoogte is van de meldplicht. Ongeveer 45% is dat op hoofdlijnen en 40% heeft onvoldoende of geen kennis. De Inspectie heeft samenwerking gezocht met de Sociale Verzekeringsbank om informatie te delen en gezamenlijk op de naleving van de WagwEU te inspecteren.

Analyse meldingen

Uit de jaarlijkse analyse van binnengekomen meldingen komt naar voren dat er relatief veel meldingen zijn over krantenbezorgers en over maneges/paardensector. Voor de krantenbezorging zijn gesprekken gevoerd met een grote verspreider. Naar aanleiding daarvan wordt besloten of en zo ja, hoe deze sector vanaf 2021 wordt onderzocht. De meldingen over onderzochte maneges/paardensector resulteerden allemaal in een boeterapport.

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

**NETJES BETALEN VOOR
DE GEWERKTE UREN**

#DASPASEERLIJK ✓

Bijlage: Inventarisatie nationaliteit

Op verzoek van de Tweede Kamer wordt door meerdere overheidsorganisaties een uitputtend overzicht opgesteld van wetten, regels, regelingen, systemen, procedures, risicomodellen en selectiemodules waarin de nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit zijn opgenomen als voorwaarde en/of (risico-)indicator.

Overeenkomstig de aanbiedingsbrief bij de stand van de uitvoering⁹⁹, heeft ook de Inspectie SZW dit op haar terrein onderzocht en geeft ze in dit jaarverslag het gevraagde inzicht.

Vastgesteld is dat er geen sprake is van situaties waarin nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit worden gebruikt in risicoprofielen, selectiemodules en algoritmes. Dit wordt hieronder toegelicht.

Nationaliteit als element van identificatie en als relevant gegeven ingevolge wet- en regelgeving

Van alle personen die bij een onderzoek van de Inspectie SZW betrokken zijn, moet de identiteit worden vastgesteld en gecontroleerd. Daarvoor worden de gegevens van betrokkene opgehaald uit de Basisregistratie Personen (BRP). Een van deze gegevens is de nationaliteit, inclusief een eventuele tweede nationaliteit.¹⁰⁰ Ook kunnen de inspecteurs van de

Inspectie SZW de nationaliteit handmatig registreren, wanneer er in de BRP geen informatie aanwezig is over de nationaliteit van de bij het onderzoek door de Inspectie betrokken personen.

Naast dat nationaliteit wordt gebruikt in de identificatie, is het tevens een relevant gegeven voor het toezicht op grond van de Wet Arbeid Vreemdelingen (Wav). In de Wav en daarop gebaseerde lagere regelgeving, staan de regels voor het laten werken van mensen met een niet-Nederlandse nationaliteit. De Wav verbiedt werkgevers en particulieren om buitenlandse arbeidskrachten, die geen vrije toegang hebben tot de Nederlandse arbeidsmarkt, voor zich te laten werken zonder geldige tewerkstellingsvergunning (TWV) of gecombineerde vergunning voor verblijf en arbeid (GVVA). Omdat de Inspectie is belast met de naleving van de Wav, is informatie over de nationaliteit een noodzakelijk gegeven. Daarom worden de gegevens verwerkt in de processensystemen voor informatie over toezicht en opsporing.

Tweede nationaliteit

De getalsmatige inventarisatie binnen de Inspectie van het voorkomen van tweede nationaliteit in de systemen is afgerond. Het aantal malen dat een tweede nationaliteit wordt geregistreerd is zeer beperkt, blijkt uit de inventarisatie. Per registratie is de reden en noodzaak voor de uitoefening van toezichtstaken onderzocht en daaruit blijkt dat bij 33 registraties sprake was van een dubbele nationaliteit. Van deze 33 gevallen waren 23 registraties door de BRP geleverde

nationaliteiten. Bij 10 registraties was de dubbele nationaliteit ingevoerd door de behandelende inspecteur. Opgemerkt moet worden dat een registratie ook kan inhouden dát er vermeld wordt dat er een tweede nationaliteit is, maar dat niet duidelijk is welke. Zo was van deze 33 gevallen bij 10 registraties sprake van de vermelding 'onbekend' als nationaliteit, naast een andere nationaliteit. Van deze 10 registraties waren 6 registraties van een onbekende nationaliteit geleverd uit de BRP en 4 handmatig ingevoerd.

Van de door de BRP geleverde registraties was bij 16 van de 23 registraties de nationaliteit van belang in verband met toezicht op de Wav. Bij de handmatige registraties was dit in 6 van de 10 gevallen aan de orde. De BRP houdt bij de presentatie van volgorde van de aangeleverde nationaliteiten geen rekening met het mogelijk uit nationaliteit voortvloeiend recht op arbeid in Nederland.

Het belang van vaststelling en controle van de tweede nationaliteit blijkt treffend uit het feit dat bij de 23 door de BRP geleverde registraties in 10 gevallen de tweede geregistreerde nationaliteit recht op arbeid in Nederland bleek te geven op basis van de Wav. Dit illustreert de noodzaak dat de arbeidsinspecteur inzicht heeft in beide nationaliteiten.

Het opsporingssysteem van de Inspectie SZW verwerkt onder andere nationaliteit, in beginsel in het kader van het uitvoeren van strafrechtelijk onderzoek. Ook dit systeem is gekoppeld aan de BRP. Via de BRP beschikt de Inspectie automatisch over

⁹⁹ Kamerstukken II 2019/2020, 26448, nr. 641

¹⁰⁰ Artikelen 3.1 en 3.2 van de Wet Basisregistratie personen jo. Besluit 200001 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Inspectie SZW en jo. Besluit 853101 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Inspectie SZW, Directie Opsporing).

de nationaliteit na opname in dit systeem van een fraudesignaal. Bij de follow up van een dergelijk fraudesignaal is het wettelijk verplicht (Strafvordering) de identiteit van verdachten en getuigen te verifiëren. Personen met een dubbele nationaliteit kunnen op die manier dus met een tweede nationaliteit worden geregistreerd (afhankelijk van welk ID-bewijs op dat moment wordt getoond) en bij afwijking van de eerst genoteerde nationaliteit wordt die vastgelegd in het opsporingsstelsel van de Inspectie SZW.

Om de volgende redenen is het registreren van dubbele nationaliteit noodzakelijk voor het volbrengen van een opsporingsonderzoek:

- Het weten dat een persoon gebruik kan maken van reis- en identiteitsdocumenten van twee landen.
- Bij een andere nationaliteit dan de Nederlandse dient aan de verdachte de keuze te worden gegeven om het betreffende consulaat in kennis te stellen voor bijstand (art. 27e lid 2 WvSv).
- De tweede nationaliteit kan een aanwijzing zijn om geldstromen te volgen naar het buitenland, waar rechtshulpverzoeken kunnen worden uitgevoerd en beslagen kunnen worden gelegd.

Nationaliteit en tweede nationaliteit in procedures, risicomodellen en selectiemodules

In de risicomodellen en selectiemodules van de Inspectie SZW is geen sprake van situaties waarin de nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit een rol spelen of hebben gespeeld. Voorts is in relatie tot nationaliteit relevant dat een aantal vragen die aan het ministerie van Financiën zijn gesteld, tevens aan de Inspectie SZW zijn voorgelegd

(zie TK 35510, nr 46) en voor zover niet reeds beantwoord (TK 31066, nr 637), onderstaand letterlijk worden weergegeven en van antwoord worden voorzien.

121. Kunt u een uitputtend overzicht geven welke stappen zijn gezet of in 2021 worden gezet om het gebruik van de dubbele nationaliteit in risicoprofielen en algoritmes te voorkomen? Zijn er nog situaties waarin etniciteit of een dubbele nationaliteit door de Rijksoverheid wordt gebruikt in risicoprofielen? Welke stappen zijn gezet om dit gebruik te stoppen?

Bij de Inspectie SZW is er geen sprake van situaties waarin nationaliteit, tweede nationaliteit en/of etniciteit worden gebruikt in risicoprofielen en algoritmes.

138. Wat is er inmiddels bekend over de manier waarop discriminatoire uitkomsten als gevolg van gebruik tweede nationaliteit in risicomodellen heeft geleid tot negatieve effecten voor mensen in andere domeinen van de sociale zekerheid, bijv. op gemeenteniveau? Welke stappen worden wanneer ondernomen om dit tot op de bodem uit te zoeken

Niet van toepassing bij Inspectie SZW.

Naar aanleiding van de aandacht voor het onderwerp nationaliteit en tweede nationaliteit en gelet op het ook op de toekomst gerichte element van bovenstaande vraag 121 beschouwt de Inspectie het onderwerp met deze verantwoording niet als afgerond.

In 2021 worden de registraties nader gemonitord zodat hierover in jaarplan en jaarverslagcyclus met het oog op de gewenste transparantie gerapporteerd kan worden.

WINKEL
MANDJE

VERPLICHT

Er mogen maximaal
3
klanten naar binnen
U kunt hier even
wachten

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Inspectie SZW

Vormgeving en productie

Xerox Osage

© Rijksoverheid | mei 2021

